

Videojournalister: Ensomme ulver eller fleksible superreportere?

En kvalitativ redaksjonsanalyse av
videojournalistikk i NRK Østlandssendingen

Camilla Harbu Bielecki

Masteroppgave i journalistikk
Universitetet i Oslo/Høgskolen i Oslo
Institutt for medier og kommunikasjon/Avdeling for journalistikk, bibliotek- og
informasjonsfag
Våren 2007

Sammendrag

Ny teknologi og stor konkurranse mellom mediebedriftene gjør at flere og flere mediehus i dag søker etter og ansetter videojournalister, altså reportere som både skal være journalist, fotograf og redigerer samtidig. Utviklingen av DV-teknologi har gjort det mulig å bruke små og lette DV-kameraer også i tv-nyhetsproduksjonen. På den ene siden blir dette sett på som god utnytting av ressurser i redaksjonene fordi en kan ha færre ansatte, det er billigere for en redaksjon å ha videojournalister enn tv-team. Videojournalistikk kan også gi nærere og mer personlige innslag. På den andre siden blir videojournalistikk sett på som en trussel mot journalistisk kvalitet og integritet, i tillegg til at det er mer slitsomt og stressende å være VJ.

I denne oppgaven ser jeg nærmere på hvordan videojournalistikken kan påvirke arbeidsdagen i en redaksjon, og de ansattes syn på journalistrollen, nyhetsverdiene og kvaliteten. Jeg har gjort feltarbeidet mitt i NRK Østlandssendingen, et av NRKs distriktskontorer hvor de har måttet evaluere bruken av videojournalister, for å komme fram til løsninger som fungerer bedre for redaksjonen og VJene. Jeg har valgt å gjøre en kvalitativ redaksjonsanalyse med intervjuer og deltakende observasjon. Jeg har kommet fram til at videojournalistikken har ført til visse endringer i Østlandssendingen, både når det gjelder arbeidsdagen, journalistrollen, nyhetsverdier og kvalitetsoppfatningen.

Summary

New technology and strong competition among media organizations have lead to an increased interest for videojournalists, reporters who work as journalists and photographers at the same time. They also have to edit their own stories. The development of the DV-technology has made it possible to use small and lightweight digital video cameras in the production of television news as well. On the one hand this is seen as a way to utilize the resources in a newsroom, because it's cheaper to hire a VJ than a television-team. Videojournalism can also lead to more personal and intimate news stories. On the other hand, videojournalism is seen as a threat to the quality and integrity of journalism, and it's also harder and more stressful to work as a VJ than to work in a team.

In this paper I want to find out if videojournalism can affect the working-day in a newsroom, the role of the journalists, the news values and how the staff perceive the quality of the news they produce. I did my fieldwork in NRK Østlandssendingen, one of NRK's regional offices. In this newsroom they had to evaluate their use of videojournalism, since it turned out not to work as expected. They needed to find better solutions for the newsroom and for the videojournalists. This project is a qualitative case study of this newsroom, including interviews and observations. I have discovered that video journalism has lead to certain changes in NRK Østlandssendingen, especially when it comes to the working-day, news values and how the staff perceive the different news stories made by a VJ and by a television team.

Forord

Jeg vil først og fremst takke min positive og dyktige veileder Knut Lundby (H-06/V-07). Han har gitt meg mange gode råd og ideer underveis i arbeidet med denne masteroppgaven.

En stor takk også til Eirik Jacobsen i NRK Kompetanseavdelingen, og til alle informantene mine i NRK og NRK Østlandssendingen. De stilte villig opp, og lot seg intervju og observere under feltarbeidet mitt.

Jeg vil også takke for KIM-stipendet fra Journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo.

Mamma, pappa, Martin og Mia, dere er så gode å ha! Takk for at dere alltid er der.

Og for ikke å glemme Audun, min fine kjæreste, som har gjort en super jobb med oppmuntring, layout og korrekturlesing. Det er du!

Camilla Harbu Bielecki,

Oslo, 29. april 2007.

Innhold

Kapittel 1 - Innledning	5
Bakgrunn for prosjektet	5
Oppgavens problemstilling	6
Oppgavens struktur	7
Å være journalist	8
Kapittel 2 - Ny teknologi, nye medier	11
Digitalisering av mediebransjen	11
Mediekonvergens	13
Multimedialitet	16
Nyhetsverdier - hva blir en nyhet?	18
Om journalistrollen	22
Tv-nyheter	25
DV-teknologi og videojournalistikk	28
Kapittel 3 - Metode	33
Valg av metode	33
Redaksjonsanalyse	33
Gjennomføring og databehandling – deltakende observasjon og intervju	36
Etiske dilemmaer knyttet til min undersøkelse	39
Kritikk av feltarbeidet	40
Min forskerrolle	44
Kapittel 4 – Videojournalistikk i NRK	47
Public service-verdier i NRK	47
Utdanning av videojournalister i NRK	48
Videojournalistikk i andre land	52
Kapittel 5 - NRK Østlandssendingen	55
Fakta om redaksjonen	55
Innføring av videojournalister	57
Informantene i oppgaven	59
Kapittel 6 - Intervjumaterialet	61
1. Arbeidsdagen	61
2. Journalistrollen	67
3. Nyhetsverdier	81
4. Kvalitetsoppfatningen	86
Kapittel 7 - Diskusjon og avslutning	90
1. Arbeidsdagen	90
2. Journalistrollen	91
3. Nyhetsverdier	97
4. Kvalitetsoppfatningen	99
Videojournalistikk framover	101
Konklusjon	102
Referanser	106

Kapittel 1 - Innledning

Bakgrunn for prosjektet

Allerede i 2000 startet NRK med kursopplegg i videojournalistikk rettet mot nyhets- og aktualitetsflater ved sine distriktskontorer. Ny DV-teknologi gjorde det mulig å prøve ut videojournalistikk i stort omfang. Kursene ble holdt både for journalister og fotografer, men fotografene har siden starten vært i mindretall på kursene. Hensikten med kursene var etter hvert å redusere antall team i forbindelse med fjernsynsopptak. Men NRK møtte stor motstand blant ansatte i nyhetsdivisjonen på Marienlyst, siden kursene kunne ses på som en mulighet til innsparing og reduisering av antall ansatte. Diskusjonene dreide seg om negative konsekvenser som oppsigelser, mulige endringer i de ansattes arbeidsdag, om færre team ville være ødeleggende for arbeidsmiljøet, samt frykt for å redusere opptaksmuligheter. Samtidig ønsket NRK å satse på distriktskontorene, og det ble derfor lagt stor vekt på de positive sidene ved utdanningen av fleksible videojournalister (VJer), da disse i stor grad skulle jobbe ved distriktskontorene. Argumentene for videojournalistikk var blant annet at det er bedre for intervjuobjektene å forholde seg til kun én person istedenfor et helt team, en kan lettere utnytte de ansattes ressurser, videojournalister kan gi bedre dramaturgi, samt at det å ha multimedial kunnskap, altså det å kunne jobbe på tvers av medieplattformene, blir viktigere for journalister framover.

Det er spennende å se på om ny teknologi kan være med på å stille nye krav til reportere og deres arbeidshverdag i redaksjonen, og til journalistikken som utføres. Hvilke krav stilles til det journalistiske produktet når én person skal gjøre jobben til to? Kanskje vil NRKs VJ-kurs få konsekvenser for utdanningen av framtidige journalister og fotografer, som ikke bare skal arbeide i NRK, men også i andre medier.

Hovedtema og analyseobjekt for denne masteroppgaven er NRK Østlandssendingens bruk av videojournalister i sine nyhetssendinger. Jeg ønsker å se på hvordan distriktskontoret benytter seg av de mulighetene som ligger i videojournalistikken, hvordan videojournalistikken kan påvirke nyhetssendingene og kvaliteten på det journalistiske produktet, og hvordan reporterne oppfatter sin egen arbeidshverdag. NRKs satsing på utdanning av videojournalister har hatt mye å si for bruken av videojournalistikk i nyhetssendingene til distriktskontorene. De fleste journalistene og fotografene har lært videojournalistikk på VJ-kursene til NRK Kompetanseavdelingen.

NRK ønsket i utgangspunktet at noen skulle se på og følge utviklingen av deres fleksible videojournalister, og jeg fant ideen til prosjektet på nettsidene til Institutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo. Jeg tok derfor kontakt med Knut Lundby ved IMK, da han var kontaktperson for prosjektforslaget. Han videreformidlet kontakt til Eirik Jacobsen i NRK Kompetanseavdelingen. Jacobsen har gitt meg mye informasjon om NRKs kursopplegg, og han var positiv til prosjektet mitt. Dermed tok han kontakt med NRK Østlandssendingen for meg, siden han mente dette distriktskontoret ville egne seg som case for prosjektet. I løpet av våren 2006 evaluerte nemlig NRK Østlandssendingen bruken av videojournalister i redaksjonen, da distriktskontoret hadde slitt litt med å få denne til å fungere optimalt. Østlandssendingen startet med én videojournalist i 2001, og i høst hadde de sju fungerende videojournalister. Noen av NRKs distriktskontorer har flere videojournalister, andre har færre.

NRK Østlandssendingens distriktsredaktør Per Arne Kalbakk og redaksjonssjef Kjetil Saugestad har godkjent prosjektet, og gitt meg mulighet til å gjøre feltarbeidet i redaksjonen deres.

Oppgavens problemstilling

Har NRKs utdanning av og bruk av videojournalister ført til endringer i reporterne arbeidsdag, syn på journalistrollen og nyhetsverdier, samt redaksjonens kvalitetsoppfatning av nyhetssendingene ved distriktskontoret NRK Østlandssendingen?

Underproblemstillinger:

1. Arbeidsdagen

- 1.1. Hvordan er arbeidsdagen til en videojournalist sammenlignet med arbeidsdagen til et tv-team?
- 1.2. Hva skal Østlandssendingen gjøre med bruken av videojournalister framover?

2. Journalistrollen

- 2.1. Hva opplever videojournalistene som negativt og positivt ved å være videojournalister?
- 2.2. Har journalister eller fotografer best grunnlag for å bli gode videojournalister?
- 2.3. Hvordan påvirkes yrkesfølelsen av å være videojournalist?
- 2.4. Hva slags status har videojournalistene i redaksjonen?
- 2.5. Vil videojournalistikken kunne endre kravene til reportere som skal ansettes i mediene framover?

2.6. Hvordan kan videojournalistikken være med på å endre journalistikken?

3. Nyhetsverdier

3.1. Har bruken av videojournalister endret redaksjonens rutiner og nyhetsverdier?

3.2. Hva slags type stoff gir gode VJ-innslag, og gjør dette noe med nyhetssendingene?

4. Kvalitetsoppfatningen

4.1. Hvordan oppfattes VJ-innslagene i forhold til teaminnslagene?

4.2. Har videojournalistikken påvirket synet på hva som er god journalistikk i NRK Østlandssendingen?

Oppgavens struktur

Det finnes ikke så mye stoff om videojournalistikk, da dette er et relativt nytt begrep og en ny måte å jobbe på. Det gjør at jeg i stor grad har vært nødt til å benytte meg av og legge vekt på datamaterialet fra feltarbeidet mitt, altså observasjoner og intervjuer med redaksjonen i Østlandssendingen. Jeg har vært ute etter å få tak i redaksjonens meninger om bruk av videojournalistikk i NRK Østlandssendingen. Prosjektleder i NRK Kompetanseavdelingen, Eirik Jacobsen, blir også en viktig kilde for meg når det gjelder videojournalistikk i NRK. Resultatet er at oppgaven er blitt nokså beskrivende.

I siste del av dette kapitlet vil jeg se nærmere på begrepene journalist og journalistikk. I kapittel 2 vil jeg så ta for meg digitaliseringen av mediebransjen, mediekonvergens, multimedialitet, nyhetsverdier, journalistrollen, tv-nyheter, DV-teknologi og videojournalistikk. Denne teorien vil gi et godt utgangspunkt for å diskutere datamaterialet. I kapittel 3 begrunnes valg av metode i oppgaven, og jeg går nærmere inn på gjennomføring av feltarbeidet og behandling av datamaterialet. Kapittel 4 handler om NRKs utdanning av og bruk av videojournalistikk, og så følger kapittel 5, hvor jeg tar for meg NRK Østlandssendingens innføring av videojournalister. I kapittel 6 presenteres intervjumaterialet mitt, altså informantenes meninger og oppfatninger om videojournalistikk ut fra hver enkelt underproblemstilling. Til slutt, i kapittel 7, diskuterer jeg de fire hovedpunktene i problemstillingen mine opp mot funnene fra datamaterialet, og det hele ender i en konklusjon på hovedproblemstillingen min.

Å være journalist

”Det beste med å være videojournalist? Jeg tar alle valgene selv, jeg bestemmer alt. Jeg tar de bildene jeg vil. Men jeg kunne trengt en lydmann innimellom...”

(Andreas 09.10.2006)

Hva er egentlig en journalist og hva er journalistikk? Og hva er en videojournalist? I utgangspunktet kommer ordet journalist fra ideen om ”one who writes a journal or diary”, det vil si en person som systematisk skriver ned og holder orden på ulike hendelser som skjer innenfor visse tidspunkt, og som gjør disse opplysningene offentlige (Zelizer 2004:21). Vanligvis blir begrepene brukt som generelle merkelapper på en mengde ulike aktiviteter knyttet til nyhetsproduksjon og de menneskene som er involvert i dette arbeidet, som kan være rapportering, kommentering, redigering og liknende (Zelizer 2004:21). Journalist er ikke en beskyttet tittel. Alle som vil kan kalle seg journalist og jobbe med å samle inn informasjon, og forberede og distribuere nyheter og relatert kommentar- og featurestoff gjennom ulike medier (Zelizer 2004:22). Begrepet journalistikk rommer også et syn på journalistikken som et håndverk. Dette håndverket inkluderer ulike rutiner, ferdigheter og konvensjoner som både enkeltpersoner og grupper vanligvis benytter i nyhetsproduksjonen. Ulike teknologier for nyhetsproduksjon avløser hverandre stadig, noe som utvider feltet for hvem som kan kalle seg journalist og hva som kan ses på som journalistikk. Samtidig utvikles nye konsensus over hvilke kvaliteter og ferdigheter som tilhører håndverket (Zelizer 2004:23).

Siden journalistikk blir sett på som et håndverk, kan det som i andre bransjer være godt eller dårlig. Det er mange ting som avgjør om noe er god eller dårlig journalistikk. Jeg skal imidlertid ikke gjøre noen kvalitetsvurderinger i denne oppgaven. Kvaliteten påvirkes uansett av de valgene journalisten må ta i løpet av en arbeidsdag, det kan være valg av idé, vinkling på historien, kilder, sjanger, bilder, illustrasjoner, redigering og lignende (Østlyngen og Øvrebø 1998:16). Som journalist arbeider en i to faser, undersøkelsesfasen og formidlingsfasen. I den første fasen må journalisten spørre, observere, lese og høre, hun må rett og slett skaffe seg og sette seg inn i en mengde informasjon om saken hun skal lage. I den andre fasen skriver, redigerer, produserer og publiserer journalisten et produkt ut av informasjonen hun mottok i fase én. Det er denne formidlingsfasen som får mest oppmerksomhet når en snakker om journalistisk kvalitet, da det er lettere å skulle mene noe om det ferdige produktet enn det uferdige (Østlyngen og Øvrebø 1998:19). Dette gjør det så

vanskelig å skulle definere hva som er god og dårlig journalistikk, da kvaliteten på det ferdige produktet også avhenger av arbeidet som er gjort i fase én.

Sigurd Allern, professor i journalistikk, skriver at nyhetsmediene har to ulike funksjoner i et kapitalistisk samfunn som vårt. På den ene siden er de bedrifter som ved hjelp av teknologi og arbeidskraft produserer informasjon som selges som varer på et marked (Allern 1996:19). På den andre siden er nyhetsmediene en samfunnsmessig institusjon som har et ansvar for å opplyse, informere og avsløre på vegne av demokratiet. Funksjonen som den fjerde statsmakt gir aktørene på mediemarkedet økt legitimitet og troverdighet. Som andre bedrifter, er også nyhetsmediene avhengig av å utnytte ressurser best mulig, tjene mest og spare inn der de kan (Allern 1996:19), og dette vil prege nyhetsproduksjonen. Men nyhetsproduksjon er også et resultat av samhandling og forhandling mellom journalister, fotografer, redigerere, vaksjefer og redaktører. Det samarbeides og diskuteres om nyhetsstoffet, vinkling av saker og sjekking av kilder, mulighetene for å følge opp saken videre diskuteres, samt hvordan nyheten skal presenteres og prioriteres. Dette påvirker til slutt det utvalget av nyheter som de ulike mediene tilbyr publikum (Allern 1996:22).

Den danske videojournalisten Kristian Frederiksen skriver at introduksjonen av fjernsynet ga journalistikken en ny dimensjon. Nå skulle det nemlig settes levende bilder til den skrevne journalistiske historien (Frederiksen 2004:16). En tv-historie skulle dermed romme to ulike uttrykksformer; både det skrevne ord grunnlagt i avistradisjonen, og levende bilder forankret i filmhistorien. De nye tv-journalistene kom enten fra film- eller avisbransjen, og Frederiksen mener de to tidligere atskilte medieverdene har satt sitt preg på utdannelsen av tv-journalister og tv-fotografer også i nyere tid. Det at fjernsynet kom som en avart av avis og film, henger fortsatt igjen i måten journalister og fotografer tenker på, mener han (Frederiksen 2004:16). Mens en god avisreporter må være dyktig til å grave etter og finne nyheter som er vanskelig tilgjengelige, må en god tv-reporter være flink til å gripe situasjonen der og da, samt kunne formidle nyheten direkte (Østlyngen og Øvrebø 1998:40). I begge medier må en imidlertid ha en viss teft for nyheter, selv om det finnes en rekke felles trekk som gjør nyheter attraktive både for tv og avis, nemlig nyhetskriteriene.

Ny teknologi har gjort det mulig for en journalist å skulle produsere nyheter til flere plattformer. Når en reporter fyller flere journalistiske funksjoner kan en bruke begrepet multimedial journalist (Larsen 2002:11). I NRKs distriktsdivisjon brukes ofte bimediale journalister som jobber med radio og tv, og noen er trimediale, de leverer også stoff til nett. Larsen (2002:12) mener en skal bruke begrepet videojournalist når en refererer til

reportere som jobber alene med videoopptak og journalistikk samtidig. Videojournalisten er reporter, fotograf og redigerer på en gang, og kan i større grad tenke både helhet og nærhet i reportasjene sine (Larsen 2002:17). Videojournalistikken har i dag har tatt et oppgjør med tradisjonell tv, skriver Frederiksen (2004:23). Det finnes imidlertid skeptikere som mener at bruk av de små DV-kameraene og videojournalistikk i tv-redaksjonene, vil føre til dårligere tv-reportasjer og dårligere journalistikk. Dett fordi én reporter skal ha ansvar for flere ting samtidig (Frederiksen 2004:293, 296), og både tenke bilder og tekst (Larsen 2002:49). Dessuten utsetter ikke nødvendigvis redaksjonene fristen for deadline eller minker antall minutter med sending som må produseres, selv om videojournalistene ofte opplever et høyt produksjonspress (Frederiksen 2004:23). Kanskje går dette utover kvaliteten på det journalistiske og det fototekniske arbeidet, men kanskje kan denne nye måten å jobbe på også være med på å skape nye arbeidsrutiner, nyhetsverdier samt et nytt syn på hva som er god og dårlig journalistikk.

I neste kapittel vil jeg gå nærmere inn på digitaliseringen av mediebransjen og se på hvordan ny teknologi påvirker mediene.

Kapittel 2 - Ny teknologi, nye medier

Digitalisering av mediebransjen

Ny teknologi påvirker journalistikken på minst fire områder: måten journalister jobber på, nyhetsinnholdet, strukturen og organiseringen av redaksjonene og medieindustrien, samt forholdet mellom nyhetsorganisasjoner, journalister, annonsører og publikum (Pavlik 2000:229). Nyheter er ikke lenger forbeholdt tradisjonelle medier som aviser, tv og radio. Også på nettet, på mobiltelefonen og på e-post kan du lese nyheter og bli oppdatert på det du er mest interessert i når du vil. Nettavisene, som døgnet rundt kan oppdatere og legge ut saker bare få sekunder etter at de har skjedd, har gjort det enda viktigere å være først ute med nyhetene. Jakten på de gode nyhetene foregår derfor kontinuerlig (Yorke 2000:40). Data blir plukket ut og samlet inn, bearbeidet og satt i kontekst (Quinn 2003:2). Informasjonsoverfloden gjør imidlertid at journalistens viktigste rolle går fra å være portvakten som siler ut nyhetssaker, til å være den som guider publikum gjennom overfloden. Den nye teknologien har dessuten blitt sett på som et verktøy som ledelsen kan bruke for å kunne dra bedre nytte av de ansattes ressurser i multimediale redaksjoner. I tillegg spiller teknologien en rolle i de økonomiske og sosiale kampene mellom ledelsen og nyhetsreporterne, kamper knyttet til yrkesrollen, arbeidsdagen, lønn, status og liknende. Ny teknologi påvirker også utformingen av nyhetsinnholdet, ofte på måter som gjør journalistene bekymret for dybden og umiddelbarheten i nyhetsstoffet (Avilés, Leon, Sanders og Harrison 2004:88).

For journalister ser fortsatt på det som sin plikt å skulle beholde kvaliteten på det ferdige journalistiske produktet, selv om tiden de bruker på å observere og rapportere direkte ute i felten har minsket betraktelig i løpet av de siste årene (Pavlik 2000:229). Nå går mer og mer tid med til å finne informasjon på nettet, oftere skjer intervjuer via telefon eller e-post, og reporterne har fått større muligheter for å jobbe rett opp mot deadline. I en multimedial redaksjon kan enhver journalist produsere et innslag selv, redigere det i felten, og sende det hjem til redaksjonen via internett rett før deadline. Noen ganger kan reporterne føle et økt arbeidspress fordi de må gjøre hele produksjonsjobben selv, derfor er det viktig at redaksjonen legger premissene til rette for slik journalistikk (Pavlik 2000:231).

I dag er bilder tatt med digitalkamera tilgjengelige og klare til bruk få minutter etter at de er tatt, på de digitale kameraene finnes også mikrofoner som gjør at en kan legge inn kommentarer til bildene samtidig som en filmer (Herbert 2001:2). Ny teknologi har endret fotografens arbeid ganske mye. Bærbare datamaskiner og enkle redigeringsprogrammer gjør

at nyheter kan skrives, filmes, redigeres og sendes hjem til tv-stasjonene fra omtrent overalt via nettet. Alle som har internett kan lese de nyhetene de er interessert i når de vil, siden nyheter fra hele verden er tilgjengelige døgnet rundt. Digitaliseringen av mediebransjen gjør at publikum hele tida har tilgang på det de vil ha, når de vil (Herbert 2001:2). Denne digitaliseringen gjør også at brukerne blir mer aktive. Publikum kan delta interaktivt, og dermed er det slutt på enveiskommunikasjonen mellom avsenderne og mottakerne. Det er ikke lenger kun opp til redaktører og vaksjefer, reportere og fotografer å bestemme hva som skal presenteres for publikum.

Digitaliseringen har også endret journalistikken når det gjelder skriving og redigering, historiefortelling og presentasjon av nyheter (Herbert 2001:2; Pavlik 2000:232). Den tradisjonelle journalistiske skrivemåten har gjerne form som en omvendt pyramide, en lineær historiefortelling som først gir publikum et sammendrag av nyheten, og så følger videre detaljer om saken. Det viktigste kommer først, det minst viktige til slutt (Herbert 2001:2). Men journalister som skriver multidimensjonale historier til nettet, kan strukturere nyhetene annerledes enn de ville gjort om de skrev for en papiravis. På nettet kan brukeren selv plukke ut det hun er mest interessert i å lese, og nyhetssakene på nettet inneholder ofte linker til andre nettsider som er relevante i forbindelse med saken (Herbert 2001:2). Ny teknologi og konvergens i mediebransjen vil ifølge Herbert (2001:12) oppfordre til mer interaktivitet, altså at brukerne har mulighet til å delta i utvelgelsesprosessen av nyheter og påvirke medieinnholdet. Rune Ottosen formulerer det slik: "Kampen om mediebrukernes oppmerksomhet tilspisser seg med inntoget av digitale medier. Vinnerne blir de som klarer å lage personlige tjenester, og de som lykkes i å bygge opp nettsamfunn" (Norges forskningsråd 2006).

Publikum forventer i dag å ha enkel tilgang til nyhetene, som må tilpasses enhver livsstil. Nyhetsmediene gjør hva de kan for å tilfredsstille brukernes behov (Quinn 2003:1). Mediene er derfor avhengige av ansatte som kan kommunisere effektivt, samarbeide med andre og raskt finne fram til ekspertise. Det krever mye læring kombinert med praksis, samt evne til å kunne påvirke informasjonsressursene (Quinn 2003:21). Dette fører til at brukerne vil ha nesten grenseløs tilgang til å velge mellom de ulike produktene mediebransjen tilbyr, og de vil velge de produktene som har best kvalitet og som samsvarer med egne interesser. Kvaliteten på innholdet vil altså ha mye å si for at mediene skal kunne hevde seg i konkurransen, men også kvaliteten på produksjonen, innpakningen og utseende teller (Quinn 2003:15). I det flermediale nyhetsrommet kan imidlertid informasjon lett bli kopiert

og gjengitt andre steder enn i det opprinnelige mediet. Dette gjør at det som ikke kan kopieres, som mediets integritet, troverdighet, kvalitet og merkenavn, samt opplevelsene de tilbyr publikum, blir mer verdifullt for mediebedriftene (Quinn 2003:18). Mediebedriftenes konkurransemessige fordel er dermed avhengig av organisasjonenes evne til å skape og distribuere nyhetshistorier som det er vanskelig å kopiere for andre redaksjoner.

Selv om internett gjør at journalister raskt kan søke opp informasjon og fakta, skaper teknologien også tilgang til for mye informasjon. Det gjør at kildekritikk og dobbeltsjekking av fakta blir enda viktigere for journalistene. Det er blitt enklere å få tak i informasjon som før var vanskelig tilgjengelig hos for eksempel regjering og departementer. En stor del av journalistens jobb i dag er å finne fram til den informasjonen som er relevant og nyttig, derfor er det viktig å vite hva en er ute etter, samt å ha tid til å gå gjennom stoff for å finne det en vil ha (Herbert 2001:3). Men det er ikke bare journalister som må ha kunnskap om hvordan de skal bruke den nye teknologien, også redaktører og vaksjefer må vite hvordan de skal bruke det nye utstyret i den digitale redaksjonen. Derfor bør også ledelsen bli få kursing og opplæring, for at ikke skillet mellom de nyutdannede og de eldre i redaksjonen skal bli for stort (Quinn 2003:x).

Mediekonvergens

Konvergens er et vidt begrep som brukes på mange områder. Generelt kan konvergens forstås som en tendens eller forflytning fra et punkt til et annet, det å komme sammen for å skape en felles interesse eller et felles fokus (Singer 2004:3). Konvergensprosessen kan forstås som tilbudsrevet, fordi den er drevet fram av dem som tilbyr tjenester.

Ønsket om å etablere nye markeder har derfor ført til markedsføring av nye tjenester og produkter (NOU 1999:26, 3.1.1). Konvergens kan vanligvis deles inn i fire dimensjoner: tjenestekonvergens, nettverkskonvergens, terminalkonvergens og markedskonvergens (NOU 1999:26, 1.1.1). Tjenestekonvergens vil si at forskjellige tjenester og produkter låner forretningsmodeller av hverandre. Denne typen konvergens fører også til fremvekst av interaktive informasjonstjenester som gir brukerne større innflytelse på utformingen av det helhetlige produktet, samt når de skal bruke det. Nettverkskonvergens er når forskjellige infrastrukturer som tidligere har vært tilpasset og forbeholdt spesifikke tjenester, nå heller understøtter alle typer digitale informasjons- og kommunikasjonstjenester. Terminalkonvergens er kjennetegnet ved at mottakerapparatene blir mer digitaliserte og fleksible, og åpner for interaktivitet. Markedskonvergens vil si at aktører som tidligere har operert i tydelig atskilte markeder, nå

må oftere konkurrere om de samme kundene, i tillegg til at økonomiske sektorer, som før var nokså klart atskilte, etter hvert vil filtreres inn i hverandre. (NOU 1999:26, 1.1.1).

Teknologisk utvikling og digitalisering av mediebransjen har altså ført til mediekonvergens de siste årene:

Ett fremtredende trekk ved konvergensutviklingen er (...) at sektorgrensene mellom kringkasting, tele og IT blir mindre tydelige. Etter hvert vil utviklingen gå i retning av at disse sektorene beveger seg mot en mer eller mindre tett sammenvevet informasjons- og kommunikasjonssektor. Den teknologiske utviklingen, særlig spredningen av digitalteknologien og nye kommunikasjonsprotokoller for Internett, er den viktigste drivkraften bak denne utviklingen. Andre viktige drivkrefter er deregulering av markedsaktørenes rammebetingelser, økt utbredelse av digitalt mottakerutstyr og investeringer i ny infrastruktur for distribusjon av digitale signaler.

(NOU 1999: 26, 1.1.1)

I mediebransjen skjer konvergens teknisk og økonomisk (Dupagne og Garrison 2006:238). Teknisk konvergens vil si at forskjellene mellom ulike medier viskes ut etter hvert som mediebedriftene øker i størrelse og tar i bruk ny teknologi. Alle former for mediert kommunikasjon smeltes sammen i en elektronisk, digital form. Økonomisk konvergens kan bety at en mediebedrift med felles ledelse publiserer stoff via flere kanaler, har delt nyhetsdrift, eller at reklame blir solgt på tvers av flermediale redaksjoner. Mediekonvergens er altså en slags kombinasjon av teknologi, produkter og ansatte i mediebransjen, der avstanden mellom tidligere atskilte medier som avis, tv og nett blir mindre (Singer 2004:3). Digitalisering, bransjegliding og interaktivitet er viktige stikkord for utviklingen av de ulike sektorene (NOU 1999:25, 3.1). Journalister som før sa de jobbet i en papiravis, opplever nå at de heller arbeider for ulike informasjonsselskap, gjerne i store mediehus (Singer 2004:3). For publikum kan det kanskje være vanskelig å se at det skjer en konvergens på tvers av de ulike mediene, det er derimot enklere å gjenkjenne et ansikt fra tv-skjermen eller en byline i avisen (Singer 2004:12). I denne oppgaven kan mediekonvergens forstås som at flere mediekkanaler deler informasjon mellom seg. Et eksempel er når en avisjournalist tar opp en lydsnutt for en tv-sending, et annet er når en tv-reporter gir redaksjonen detaljer om en nyhet over telefon for at redaksjonen raskt skal kunne oppdatere nettsidene sine (Singer 2004:3). Det er konvergensutviklingen som gjør redaksjonene og journalistene flermediale.

Det motsatte av mediekonvergens er mediedivergens. Mediedivergens gir en økende utskilling av medieprodukter ved sterk spesialisering. Utviklingen her går mot en tydelig

oppdeling i mediegenrer, mediekkanaler og medieforbruk, hvor hver enkelt bruker setter sammen ulike medieprodukter etter eget ønske (Fibiger 2005).

De siste årene er det blitt forsket på hvorvidt mediekonvergens påvirker publikums bruk av mediene, innholdsmangfoldet, redaksjonspraksiser og den planmessige strukturen i en nyhetsbedrift direkte. Fortsatt er det uklart i hvilken grad konvergens påvirker publikums bruk (Dupagne og Garrison 2006:240). Kritikere er redde for at mediekonvergens vil kunne true redaksjoners uavhengighet til eierne, altså at redaksjonen vil ha mindre egenprodusert innhold. Kritikken går også på at det vil bli lettere å forsøke å øke arbeidsmengden til de ansatte uten å gi høyere lønn. Det rettes spørsmål knyttet til journalistisk integritet og kvalitet, og om rett lønn og arbeidsforhold i flermediale redaksjoner (Dupagne og Garrison 2006:243). En kan dessuten spørre om hvem det er som har størst fordel av konvergens i mediebransjen; om krysseierskap av ulike medier som konkurrerer på samme marked vil kunne true demokratiet, da antallet stemmer i offentligheten minsker (Huang et al. 2006:84). Et krympende mediemarked vil kunne true det redaksjonelle mangfoldet, i tillegg til jobbsikkerheten på arbeidsplassene. I tillegg blir konvergens kritisert fordi det kan gjøre at journalister som tidligere har vært spesialister på et område, det være seg i avis eller kringkasting, ikke lenger vil være spesialister på noen felt fordi de heller må jobbe med flere medier og kunne litt om alt. Uansett er rollene og yrkene til de ansatte i en redaksjon forventet å forandre seg ganske mye etter hvert som mediekonvergens fortsetter i mediebedriftene, og setter nye krav til kunnskaper og praktiske ferdigheter hos de ansatte (Huang et al. 2006:84,86). Derfor må journalister oppfordres til selv å lære seg å jobbe med flere medier, eller de må gå på kurs. Ledelsen må gi dem mulighet og tid til videreutdanning, samt at det må gis rom for praksis i redaksjonen.

I Dupagne og Garrisons studie av redaksjonell konvergens i Tampa News Center i mars 2000, svarte respondentene at noen av fordelene ved mediekonvergens i redaksjonen var økt fleksibilitet, muligheten til å fordele ressursene bedre og sette rett reporter på en sak, bedre mulighet for idémyldring, flere potensielle nyhetssaker, og mulighet til å diskutere disse på tvers av mediene. Ifølge ledelsen kunne redaksjonen dekke nyhetene på flere måter enn før, men dette var avhengig av hvor mange fotografer og journalister som var på jobb, samt hva slags andre type saker sendingen skulle bestå av. I tillegg hadde konvergens og multimedialitet endret mange av de redaksjonelle jobbene: journalister tenkte flermedialt når det gjaldt vinkling på saker, samt hvordan de skulle dekke, fortelle og presentere nyheten. Dette var avgjørelser som nå måtte tas på tvers av medieplattformene (Dupagne og Garrison 2006:248).

Ideen om konvergens kolliderer imidlertid med tradisjonelle redaksjonsverdier på to områder: når det gjelder den mediespesifikke kulturen, og den profesjonelle konkurransen. I Singers (2004:10) studie av konvergens i amerikanske redaksjoner sa de fleste journalistene at de hadde valgt yrket sitt og mediet de jobbet i ut fra interesser og talent. Noen mente også at det å være journalist og måtte jobbe med andre medier enn de i utgangspunktet arbeidet med, ville gjøre det journalistiske arbeidet middelmådig. Likevel var det bare noen få som var imot konvergens, og som absolutt ikke ville jobbe i en multimedial redaksjon hvor de måtte levere til ulike kanaler. Forskjeller i profesjonelle ferdigheter, særlig i mindre organisasjoner, har ofte ført til at reportere i ulike medier ikke har hatt samme respekt for hverandre som de har innad i samme medium. Forskjeller i lønn innad i en organisasjon på grunn av at journalistene jobber med ulike medier, var også en irritasjonskilde for reporterne. (Singer 2004:10). Andre utfordringer knyttet til mediekonvergens er dessuten at det å skulle produsere produkter for flere kanaler tar mye tid, og gjerne mer tid enn vaksjefer og redaktører vil innse når de planlegger dagens nyhetssendinger eller morgendagens avis. Tidspress kan skape stress og prestasjonsangst hos reporterne, men flere kurs og øvelser i det å jobbe som multimedial reporter kan løse noen av disse problemene.

Multimedialitet

Deuze (2004:139) forklarer multimedial journalistikk som et resultat av institusjonelle, organisatoriske, teknologiske og kulturelle faktorer som påvirker nyhetsproduksjonen i en konvergent redaksjon. Multimedial journalistikk, eller flermedial journalistikk, vil si at journalistene ikke bare jobber med ett medium, men med flere, for å produsere stoff for flere kanaler og plattformer. Et eksempel på flermedial journalistikk er når en redaksjon presenterer nyhetspakker på en nettside hvor det brukes to eller flere ulike medieformater som lyd, bilde, tekst, film eller grafiske animasjoner. Et annet eksempel er når redaksjoner presenterer nyhetspakker gjennom flere ulike medier, som nett, tv, aviser og radio (Deuze 2004:140). Arbeidsgivere har særlig oppfordret til flermediale redaksjoner da det gir dem mulighet til å maksimere de ansattes ressurser (Yorke 2000:28). Begrepet "multi-skilling" viser til utviklingen mot at journalister i flermediale redaksjoner nå må utvide fagkunnskapen sin slik at den også inkluderer arbeid med andre tilgrensende jobber i andre medier. Ideen om en redaksjon bestående av et fullstendig flerfaglært multimedieteam er for eksempel veldig tiltrekkende for arbeidsgivere som ønsker en fleksibel arbeidsstokk (Yorke 2000:28). Det at en sak enkelt kan bearbeides og tilpasses slik at den foreligger i forskjellige formater for

aviser, kringkasting, nett og mobiltelefon er attraktivt for mediebedriftene, fordi det gjør det enklere for dem å spare ressurser, samt å skulle tilfredsstille publikums forskjellige behov og livsstiler. Det multimediale nyhetsformatet åpner dessuten for en bredere dekning av en sak, i tillegg til å tillate markedsføring av et produkt på tvers av mediene. Dette er med på å sikre mediebedriftenes egne journalistiske virksomheter i konkurransen på mediemarkedet (Quinn 2003:59).

Det blir imidlertid diskutert om medieorganisasjonene har innført flermedial journalistikk fordi det på den ene siden gir dem mulighet til å minske kostnadene, ved å ha færre ansatte og for å øke produktiviteten. Men på den andre siden gir flermedial journalistikk reporterne større mulighet til å utforske nye sjangere, stiler, vinklinger og stemmer, og det kan gjøre journalistikken bedre (Quinn 2003:59, Deuze 2004). Flermedial journalistikk åpner for at reporterne kan dekke en nyhet med det best egnede mediet. Uansett viser det seg at de fleste journalister fortsatt er mest opptatt av å skulle opprettholde og bevare kvaliteten på det journalistiske produktet de lager. Derfor er reporterne muligens mest skeptiske til endringer i arbeidsrutinene. Sjefene derimot, er kanskje mer opptatt av de finansielle godene ved å ha ansatte som kan lage produkter for ulike formater (Quinn 2003:59).

Flere faktorer vil påvirke hvorvidt innføringen av flermedial journalistikk og konvergens i en mediebedrift vil gå relativt smertefritt eller ikke. Dette avhenger av om ledelsen er fokusert på endringene, om mediene har samme eier, om redaksjonen har en fleksibel kultur, den geografiske plasseringen av mediebedriftene, tidligere forhold mellom potensielle partnere, samt fagforeningene som er representert i bedriften (Quinn 2003:62). Fagforeningene kan i noen tilfeller være med på å utsette innføringen av flermedial journalistikk, da de vil forhandle på medlemmenes vegne. Det er nemlig oftest ledelsen som ønsker at redaksjonene skal bli mer fleksible, og produsere og sende i flere kanaler (Quinn 2003:86). Tilgangen til rett teknisk utstyr, eventuelle økonomiske nedganger, samt om ledelsen er fleksibel er også viktige faktorer for hvor enkelt det er å gjennomføre endringer i en mediebedrift. I Norge utvides nå mange avishus til å bli store mediehus. Flere store aviser benytter derfor ulike strategier for å kunne tilby det redaksjonelle innholdet sitt i flere kanaler (Quinn 2003:62). Dette har gjort at behovet for dyktige journalister og flinke ansatte er blitt enda viktigere, siden det skal leveres stoff til flermediale redaksjoner (Quinn 2003:63).

For å gjøre journaliststudentene klare til arbeidslivet og nye måter å jobbe på, tilbyr journalistutdanningene emner som gjør studentene bedre forberedt på å jobbe i konvergente, multimediale redaksjoner. Utdanningsinstitusjonene mener at studentene bør kunne jobbe

og levere stoff på tvers av medieplattformene (Dupagne og Garrison 2006:241). Det viser seg også at mange unge, nyutdannede journalistene har rukket å jobbet med flere typer medier enn eldre reportere med lang fartstid i en mediebedrift (Huang et al. 2006:90). Men i flermediale redaksjoner er det fortsatt visse ferdigheter og kunnskaper som blir sett på som spesielt viktige, fortsatt bør for eksempel reporterne beherske ett medium spesielt godt, i tillegg til å kunne jobbe med andre medier. Det å kunne skrive, hente inn relevant informasjon og rapportere og kommunisere blir sett på som fundamentale egenskaper på tvers av medieplattformene, i tillegg til det å kunne tilpasse seg og være kollega med dem som jobber i andre medier (Dupagne og Garrison 2006:249).

Singer (2004:3) skriver at kvalitative studier av amerikanske redaksjoner, uavhengig av kultur, viser at de fleste journalister ser klare fordeler med mediekonvergens og flermedial journalistikk. Journalister opplever konvergente nyhetsredaksjoner som en fordel for karrieren. De lærer seg nye måter å jobbe på, og sier de liker å arbeide med kollegaer som har andre styrker og kunnskaper enn dem selv. De er også enige i at de har fått mer respekt for ansatte i andre deler av nyhetsorganisasjonen. Fleksibilitet og mulighet til å tilpasse seg endringer vil uansett være viktige suksessfaktorer for ansatte i redaksjoner framover (Quinn 2003:89). Det at journalister nå skal gjøre flere ting samtidig og lage produkter for flere kanaler, har ført til diskusjoner rundt hvor mye én person kan forventes å jobbe, og hva slags produkt som blir laget (Singer 2004:4). Vil kvaliteten på det journalistiske produktet bli så mye dårligere? Mange journalister ser på det å jobbe i en flermedial redaksjon som bra for karrieren og for selvfølelsen (Singer 2004:7). Ved å kunne fortelle en historie i ulike kanaler når en dessuten ut til et større publikum.

Nyhetsverdier - hva blir en nyhet?

Mediene har makt til å sette bestemte saker på dagsorden, og dermed makt til å si noe om hva vi som publikum bør være opptatt av i samfunnet vårt. Men nyhetsmediene påvirkes av at de, i tillegg til å skulle sette dagsorden, også er bedrifter som skal produsere varer for å tjene penger på et sterkt konkurransepreget marked (Allern 2001:19). Likevel skal mediene delta i offentlig debatt, og ikke bare tilby stoff som reduserer publikum fra engasjerte samfunnsborgere til rene konsumenter. Allern (2001:20) skriver at ”den redigerende makt” utgjør en stor sosial, mektig organisasjon og et fellesskap knyttet til blant annet økonomiske forhold, adferd, normer, regler, lover, ritualer og ideologier. NRK kan for eksempel være både en bedrift og en institusjon. Ifølge Gaye Tuchman (1978:4) er nyhetsjournalistikken en

sosial institusjon, blant annet fordi nyheter er en institusjonalisert måte å gjøre informasjon tilgjengelig for publikum på. Dessuten er de ulike mediene allierte til mektige, legitimerede samfunnsinstitusjoner, og profesjonelle i organisasjoner henter inn nyheter, vurderer dem og deretter publiserer dem. Disse må forholde seg til de institusjonelle normene og rutinene (Allern 2001:21). Det som gir nyhetsmediene mest legitimitet er at nyhetene inneholder aktualitetsstoff og kommentarer knyttet til nyhetsbildet. Mediene skal oppfordre til debatt og kritisk granskning av samfunnets maktelite. Men også nyhetsmediene selv er aktører, og ikke bare en arena for andre aktører som konkurrerer om oppmerksomhet. En betydning av begrepet journalistikk er det å utøve definisjonsmakt i forhold til samfunnets opinionsdanning (Allern 2001:22).

Redaksjonene gjør faglige og profesjonelle konkrete nyhetsvurderinger hver dag. Det er felles yrkesoppfatninger om hva som er god og dårlig journalistikk, og disse vurderingene kommer av erfaringer, normer og kunnskap om håndverket ”journalist”. Vurderingene påvirkes også av medienes ideologiske ståsted, markedsstrategi og kildenes innflytelse (Allern 2001:46). En journalist skal finne fakta og skape en historie som er relevant for publikum. Innholdet i den journalistiske fortellingen, graden av sannhet og om den representerer den faktiske virkeligheten avgjør hvor gyldig nyheten er (Østlyngen og Øvrebø 1998:70-71). En troverdig nyhet har stor overbevisningskraft. Graden av troverdighet avhenger blant annet av fortellerteknikken og dramaturgien som blir brukt i fortellingen av historien. Levende bilder og lyd fra en tv-reportasje kan ha langt større følelsesmessig overbevisningskraft enn en avisreportasje illustrert med ett enkelt bilde (Østlyngen og Øvrebø 1998:71). Tv-kanalenes nyhetssendinger henter ofte dramaturgi og fortellerteknikker fra spillefilmverdenen. Noen ganger kan det være vanskelig å hente inn virkeligheten gjennom kameralinsa, og kanskje blir en nødt til å iscenesette eller rekonstruere noe som har hendt for å få det på film. Dette kan imidlertid true troverdigheten til et innslag, siden det er uklart hva som faktisk er virkelighet og hva som er konstruert (Østlyngen og Øvrebø 1998:74).

Fire klassiske nyhetskriterier brukes for å beskrive forståelsen av en sak slik den presenteres på tv: hvor foregikk hendelsen, hvem var innblandet, hva var årsaken, og hva ble konsekvensen (Sørenssen 2003:232). VISA-begrepet blir ofte brukt som huskelapp for fire viktige utvalgsriterier, og de fire bokstavene står for vesentlighet, identifikasjon, sensasjon og aktualitet (Østlyngen og Øvrebø 1998:103). Jo flere av disse kriteriene en begivenhet inneholder, jo større er sannsynligheten for at det blir en nyhet. Nyheten skal altså være relevant og viktig for publikum, helst handle om noe i geografisk eller kulturell nærhet, gjerne

være dramatisk i form av en sensasjon som bryter med det normale, og den skal være aktuell, altså ha skjedd nylig. Dersom en sak dessuten inneholder en konflikt er den ett steg nærmere å bli en nyhet (Østlyngen og Øvrebø 1998:104). Redaksjonenes nyhetsterskel avgjør hva slags saker som blir nyheter, og denne terskelen er som regel lavere om sommeren enn ellers i året.

Det finnes flere nyhetsverdier som er med på å bestemme hva slags saker som er verdige til å bli nyheter. Galtung og Ruges (1965) hypoteser om hva som skal til for å fange vår oppmerksomhet og hva som blir en nyhet, sier at mediene vektlegger hendelser som faller sammen med deres egen ”nyhetsrytme”, og at punkthendelser prioriteres. Mediene, og særlig tv-sendinger, har en tendens til å punktbelyse saker, heller enn å strukturbelyse dem, det vil si at det er de konkrete, avgrensede hendelsene som blir satt i fokus. Dette fører til at bare deler av virkeligheten blir presentert (Allern 1996:23). Publikum får se det som skjer her og nå. Hendelsen må dessuten ha en spesiell styrke eller omfang for å vekke oppsikt. Dessuten må den være enkel og entydig, meningsfull, den må gjerne inneholde en slags overraskelse for å bli fanget opp av nyhetsmediene, og hendelsen må ha mulighet til å skape nyhetsoverskrifter flere dager på rad. Nyheter handler gjerne om velkjente typer hendelser, samt at nyhetsredaksjonene som regel vil ha en balanse i sendingene sine, og velger derfor stoff ut i fra hva slags innslag de har fra før (Allern 2001:58).

Nyhetsproduksjonen skjer via portvaktfunksjonen, men redaksjonen må også selv aktivt jakte på og grave fram nyheter (Allern 2001:56). Det bildet nyhetene gir oss av virkeligheten er langt fra nøytralt eller balansert, dette er umulig fordi alt blir skildret fra et bestemt perspektiv for å tekkes blant annet eiere, annonsører og publikum. Dessuten er det umulig for journalistene å være helt nøytrale, da de må bestemme kilder og vinkling på sakene de lager (Allern 2001:49). Derfor er medienes presentasjon av virkeligheten sosialt konstruert. Visse temaer har en tendens til å score høyere enn andre når det gjelder hva slags saker som blir nyheter. Typiske harde nyheter som ulykker, kriminalitet og dramatikk, men også sensasjonelle begivenheter, får gjerne mye oppmerksomhet, det samme gjelder personer med mye makt og penger (Østlyngen og Øvrebø 1998:108). Publikum har et behov for å kunne identifisere seg med andre, noe som gir økt personfokusering i nyhetene. Ved å rette fokus mot personer heller enn selve saken har en mulighet til å forenkle nyhetene, noe som kan gjøre dem mer publikumsvennlige (Allern 2001:32). Uvanlige begivenheter blir oftere til nyhetssaker enn de vanlige, det samme med de situasjonene som er lette å gripe, i motsetning til mer kompliserte hendelser (Allern 1996:22). Det er også en tendens til at medienes

orientering mot eliten innebærer en orientering mot mannlige kilder, da det fortsatt er slik at menn oftere innehar lederstillinger eller maktposisjoner enn kvinner.

Samtidig øker tendensen til at menneskelige drama blir mer vektlagt. Nyhetene går i dag tettere innpå livet enn tidligere (Østlyngen og Øvrebø 1998:111). Dette, sammen med mediernes personifisering, kan knyttes opp mot den økende tabloidiseringen av nyhetene. Nyheter blandes med underholdning, og resultatet er mer infotainment. Form og bilde tar over for innhold og ord, og pseudobegivenheter, trivialiteter samt kuriosasaker blir vektlagt. I tillegg blir det stadig mer forbruker- og servicestoff som angår forbrukeren personlig (Allern 2001:35). Nyhetssendingene inneholder altså mer av de såkalte myke sakene. Det er blitt argumentert med at kommersialiseringen har påvirket nyhetsbildet så mye at tanken om mediene som den fjerde statsmakt, som skal opplyse og informere folket ut fra demokratiske ideal, er blitt forlatt med dreiningen mot stadig mer service- og forbrukerorientert stoff. Publikum oppfattes som konsumenter og kunder heller enn samfunnsborgere (Østlyngen og Øvrebø 1998:116).

Siden mange redaksjoner har begrensede ressurser, finnes det også om noen mer kommersielle nyhetskriterier (Allern 2001:66). Ofte blir det nemlig laget nyheter av saker og begivenheter som er billige å dekke og følge opp. Og jo flinkere kilden er til å tilrettelegge en sak for journalisten, jo større er sjansen for at det blir en prioritert nyhet. Blir saken tilbudt eksklusivt til en redaksjon og det er mulighet for at journalisten kan sette sin egen byline på saken, blir det mye lettere en nyhet. Hvis en redaksjon dessuten har en strategi som gjør det mulig å vektlegge sensasjonelle saker for å fange publikums oppmerksomhet, vil sannsynligheten være større for at underholdningselementene i en sak teller mer enn kriterier som for eksempel relevans, saklighet og nøyaktighet (Allern 2001:66). Også de nyhetsvurderingene som blir gjort i fjernsynsredaksjoner blir påvirket av markedskonkurransen (Allern 2001:63). Men her er ønsket og behovet for levende bilder som kan fortelle en historie viktigere enn i en avis, og hvis det er vanskelig å visualisere nyheten vil den kunne bli nedprioritert, selv om en har et stillbilde av en person. Nyhetsverdiene henger dermed ikke bare sammen med journalistiske normer, men også med kommersielle målsettinger, avhengig av hva slags publikum en ønsker og hvilke ressurser som skal investeres i journalistikken (Allern 2001:210).

Om journalistrollen

Så lenge en er ansatt i en mediebedrift eller er frilanser og livnærer seg av dette arbeidet, er en kvalifisert til tittelen journalist, men denne tittelen er som tidligere nevnt ikke beskyttet (Ottosen 2004:13). Tidlig i avisverdenen gjorde mangel på formell autorisasjon at journalistene ble nødt til å skape sin egen identitet, og dette gjorde de ved å sette skiller mot de andre yrkesgruppene i og utenfor mediebedriftene (Ottosen 2004:40). Til tider har kampen for økt journalistisk autonomi også betydd konflikter i avgrensningen mot andre faggrupper. For eksempel skapte ny teknologi i satsproduksjonen en stor konflikt mellom journalister og grafisk personell (Ottosen 2004:42,41). Det ble mulig å hoppe rett over typografileddet og heller skrive stoffet direkte inn på skjermen. Ottosen bruker Erwing Goffmans (1961:85) begrep om status når han skal snakke om journalistrollen. Her forklares hvordan en posisjon forholder seg til andre posisjoner i et system, hvor det kan skapes en rangordning av plikter og rettigheter i en sosial struktur. Over tid vil den aktiviteten en person gjør utvikle forskjellige roller, og aktiviteten er knyttet til de normative kravene som rettes mot vedkommendes statusposisjon (Ottosen 2004:16). Journalistrollen kan defineres slik:

Et sosialt betinget sett av faglige standarder/yrkesetiske normer og sosiale adferdsmønstre som over tid skaper en kollektiv identitet. Denne identiteten har utviklet seg i spenningsfeltet mellom markedskreftenes objektive ytre rammebetingelser og journalistenes subjektive ønske om å skape et kollektivt, faglig felleskap.

(Ottosen 2004:21)

Flere år med diskusjoner og faglig virksomhet i journalistorganisasjonene har dannet journalistrollen, altså en kollektiv yrkesrolle. Utviklingen av yrkesrollen har skjedd litt etter litt, og er påvirket av teknologisk og samfunnsmessig utvikling. Journalistrollen er sosialt og økonomisk grunnlagt i lønns- og arbeidsavtaler (Ottosen 2004:13-14). I dag er journalistrollen under et kommersielt press, grunnet dannelser av konserner og økt eierskapskonsentrasjon, og dette gjør noe med journalistenes plass i mediemarkedet (Ottosen 2004:13). Det å være journalist er mer enn bare et yrke, det er en rolle og en identitet, for noen blir det en egen livsform eller et kall. Mange journalister har et politisk eller faglig engasjement, og en viktig drivkraft bak valget om å bli journalist er ofte ønsket om det uforutsigbare, og forventningene om en hverdag fylt med variasjon og spenning (Ottosen 2004:53). Den kollektivt kritiske og ofte heroiske rollen å forstå seg selv på har vært med på å gi journalistene en form for status, men kanskje mest innad i selve yrkesgruppen enn blant publikum. Denne selverklærte statusen har kompensert for det forholdsvis lave lønnsnivået

blant journalister (Ottosen 2004:57). Kanskje ligger den sosiale prestisjen knyttet til det å være journalist ved yrkets skapende dimensjon, noe som gjør det vanskelig å skulle plassere journalistene i en vanlig profesjonsdefinisjon (Ottosen 2004:93).

Alle journalister har sine egne individuelle begrunnelser for hvorfor de har valgt nettopp dette yrket, og individualismen er et kjennetegn også ved journalistikken (Ottosen 2004:55). En kan snakke om to ulike sider ved journalistrollen, den innadvendte og selvopptatte, og den utadvendte og samfunnsengasjerte. Mange blir journalister fordi de for eksempel har et sterkt personlig ønske om å skrive. Andre ønsker først og fremst å utvikle egne ferdigheter og få tilfredsstilt en indre skapertrang, formidle informasjon, ha muligheten til å være en synlig offentlig aktør, og kunne påvirke prosesser. Andre blir journalister grunnet tilfeldigheter, som at de ønsker en spennende og variert arbeidsdag (Ottosen 2004:94-95). Når journalister skal ansettes i redaksjoner, blir ofte journalistisk praksis sett på som det viktigste kravet, dette er nesten viktigere enn journalistisk utdanning. Journalister bør dessuten kunne jobbe med mange forskjellige oppgaver i en redaksjon, selv om det er mer vanlig nå å søke etter journalister med spesialiserte kvalifikasjoner enn tidligere, da en oftest ansatte allroundjournalister (Ottosen 2004:105).

Nye kommunikasjonsformer har utvidet kommunikasjenspotensialet til mottakerne av journalistikken. Journalistene blir nødt til å lære seg å bruke de digitale mediene, som dessuten har ført til et mer utydelig skille mellom journalistikk og underholdningsstoff (Ottosen 2004:42). Den nye teknologien fører dermed med seg nye etiske problemstillinger, knyttet til blant annet manipulering av bilder, presseetikk, kildekritikk og opphavsrett (Ottosen 2004:45). Studier av digitalisering og journalistikk i nyhetsredaksjoner i Spania og i Storbritannia har uansett vist at journalistene i begge land er mest opptatt av å beholde de journalistiske kjerneverdiene, selv om de måtte jobbe i multimediale redaksjoner og levere stoff til flere kanaler på kort tid (Avilés et al. 2004:87). Det har generelt vært lite motstand mot innføring av digitalt utstyr i de fleste nyhetsredaksjoner, og selv om noen journalister er mest opptatt av at yrket og profesjonen endres imot deres eget ønske, er de fleste fornøyd med muligheten til å ha større kontroll over hele nyhetsprosessen og det ferdige resultatet (Avilés et al. 2004:88). Det er dessuten en tendens til at journalistenes skepsis når det gjelder å skulle lære seg bruk av nytt teknologisk utstyr, blir borte når de oppdager fordelene ved å skrive tekster til bilder de selv har tatt, valgt ut og redigert. Studien til Avilés (et al. 2004:94) viser at det ved innføringen av digital teknologi i de britiske redaksjonene likevel ble spekulert en del i ledelsens egentlige intensjon. Var endringene i utgangspunktet blitt innført for å viske ut

forskjellene mellom journalistene og de mer teknisk utdannete, som fotografer, lydmenn og redigerere?

Det å skulle gjøre flere ting alene, som å ta bilder og redigere dem, i tillegg til å skrive en tekst, kan gi en bedre kombinasjon av det visuelle og det skrevne (Avilés et al. 2004:95). De fleste informantene i Avilés` (et al. 2004:92) studie av britiske redaksjoner, uttrykte det som ønskelig at journalistene skulle gjøre flere oppgaver utover det håndverket de var utdannet til. Journalistene tjener på dette fordi det blir enklere for dem å få øye på de bildene de trenger for å fortelle den ønskede historien. Men tidspress kan skape urealistiske forventninger til journalistene, noe som også øker frykten for at det ferdige produktet blir dårligere. Ifølge informantene til Avilés et al. (2004:96) var resultatet av det å skulle jobbe alene med flere forskjellige oppgaver at journalistene oftere enn før ble sendt ut for bare å ta noen bilder til en overskrift eller en studiokommentar (stk-sync), hvor nyhetsankeret leser kommentarene til bildene under sendingen. Deuze (2004:145) skriver i sin artikkel at flermedial journalistikk kan bli sett på som mindre prestisjefylt fordi en ikke lenger arbeider eksklusivt for ett, selvvalgt medium. Dette kan skape motstand blant reportere og redaktører, da de sosiale yrkesrollene er dypt begravd de veletablerte redaksjonskulturene.

Digital teknologi har altså gjort det mulig å finne, produsere og redigere nyheter raskere enn før, samtidig som journalistene har bedre mulighet til å reproducere og tilpasse nyhetene til ulike kanaler (Avilés et al. 2004:97). På den ene siden kan denne utviklingen forbedre og effektivisere den journalistiske funksjonen, på den andre siden setter utviklingen spørsmålstegn ved opprettholdelsen av kvaliteten på det journalistiske produktet. I tillegg kan en spørre hvordan endringer i nyhetsproduksjonen påvirker journalistenes evne til å opprettholde de profesjonelle verdiene ved yrket sitt. Siden journalistene nå må bruke mer av arbeidstiden sin til å redigere sine egne historier, kan det se ut til at de har mindre tid til å samle inn og sjekke bakgrunnsinformasjon og kilder, og til å planlegge og produsere sakene (Avilés et al. 2004:97).

Nye medieteknologier vil uansett utfordre en av de mest fundamentale journalistiske sannhetene, nemlig at det er den profesjonelle journalisten som bestemmer hva publikum skal se, høre og lese om verden rundt seg. Nå har brukerne mulighet til å være med på denne utvelgelsesprosessen, skriver Deuze (2004:146). Han viser til medieviteren Mitchell Stephens, som sier at i moderne medier framover vil bildet bli viktigere enn det skrevne ordet (Deuze 2004:147). Vår forståelse av hendelser rundt oss og måten vi opplever disse på blir bestemt av manipulerte bilder og kjapt redigerte videoer. Den profesjonelle identiteten til en

flermedial journalist må derfor forhandle med brukere som er på og av samtidig. Brukerne er involverte og selvtilfredse, informerte men uvitende. I økende grad er de avhengige av journalistikken, men de er også troende til å unngå den (Deuze 2004:147). For en journalist ligger yrkesstoltheten og verdiene i hans eller hennes integritet. Publikums oppfatning av journalistens integritet og uavhengighet avgjør om publikum samtidig har tillit til nyhetssendingen (Sand og Helland 1998:150).

Tv-nyheter

De ulike redaksjonene har en del felles meninger om hva som er viktige nyhetssaker, hva som gjør noe til en god nyhet, og hvilke normative krav god journalistikk bør kunne oppfylle (Allern 2001:210). Dette følger av de journalistiske fagutdanningene rundt om i landet, samt flittig rekruttering av ansatte på tvers av redaksjonsgrenser. Likevel kan det variere hva slags nyhetsvalg de ulike redaksjonene gjør i løpet av en dag, siden det varierer hva redaksjonene ser på som viktig for deres publikum. Redaksjonelle verdier og valg påvirkes av dekningsområdet til nyhetsmediet, salgsformen og markedsstrategien (Allern 2001:210).

Fordi fjernsynet er det sterkeste nyhetsmediet, vil det også være det ledende mediet for utviklingen av de andre nyhetsmediene (Sand og Helland 1998:22). Men også tv-mediet endrer seg. Teknologiske, markedsmessige og globale utviklinger påvirker måten tv-nyheter blir hentet inn, produsert og presentert på. Det er blitt hevdet at det skjer en nedtrappingsprosess av den profesjonelle praksisen i tv-redaksjonene, noe som setter spørsmålsteget ved utviklingen av journalistisk praksis i digitale tv-redaksjoner. Men så er heller ikke diskusjonen rundt teknologiens innflytelse på journalistikken ny, men like gammel som journalistikken selv; journalisters arbeidsmåter har alltid blitt påvirket, påtvunget og strukturert av teknologien (Pavlik sitert i Avilés et al. 2004:87). Historisk sett ble dramatisering av nyhetene tidlig et konkurransemoment, og allerede i 1830-årene fikk avisene kritikk for å ha for mye sensasjonsjournalistikk (Sand og Helland 1998:17). Over hundre år etter, på 1990-tallet, var fjernsynet blitt en god konkurrent til de tabloide avisene, og også tv-nyhetssendingene begynte å gå tettere på nyhetene. Dette har ført til flere saker hvor søkelyset er rettet mot hvilke konsekvenser ulike beslutninger og hendelser vil få for den enkelte seer. Også NRKs sterke folkeopplysningsaspekter er blitt tonet ned de siste tiårene, likevel er seriøsitet og uavhengighet viktige grunnpillarer for deknningen av nyheter her (Sand og Helland 1998:22).

Mye av innsamlingen og produseringen av tv-nyheter er rent rutinearbeid (Yorke 2000:18). I kringkastingen har redaksjonskulturene alltid hatt et sterkt fokus på deadline og tid, og i fjernsynet har utviklingen av nyhetssendingene først og fremst handlet om å utnytte mediets fortrinn og egenart (Sand og Helland 1998:16). Utviklingen av journalistikk som et selvstendig fag har gjort at fortellerkunsten etter hvert har fått en fremtredende plass. I starten var det ikke nødvendig å se på bildene på tv-apparatet for å få med seg nyhetene, det holdt å lytte til hva som ble sagt, akkurat som når en hørte på radio. I dag er en imidlertid nødt til å se på sendingene for ikke å gå glipp av viktige elementer som har betydning for hvordan en forstår innslagene, det gir seerne et komplett og korrekt inntrykk av reportasjen (Sand og Helland 1998:16).

Redaksjonene setter sine egne rammer for hvordan de tenker om nyheter, og disse rammene varierer fra redaksjon til redaksjon (Østlyngen og Øvrebø 1998:116). Hvordan redaksjonen formulerer målene sine, fordeler medarbeiderne på forskjellige stoffområder, hva slags form de har valgt å ha på nyhetene sine, samt valg av nyhetsdramaturgi påvirker utvelgelsen og vinklingen av stoffet. For at det ferdige nyhetsproduktet skal virke så helhetlig som mulig, er det avgjørende å se på miksen av de forskjellige nyhetene i en sending. Det er viktig med variasjon, og en nyhetssending på tv starter som regel med den mest dramatiske nyheten, gjerne en nasjonal en. Men det er også viktig med høydepunkter underveis for at seerne ikke skal skifte til en annen kanal midt i sendingen. Ofte avsluttes sendingen med en typisk "glad-sak" (Østlyngen og Øvrebø 1998:116). Som ansatt i en redaksjon vil en vanligvis raskt sosialiseres inn i og lære redaksjonens rådende nyhetsideologi, men reporteren er langt fra et nøytralt vesen som redaksjonen kan bruke til det den vil. Også en tv-redaksjon har bruk for kreative reportere som har innsikt i en del områder.

Når en nyhetssending skal settes sammen tas det hensyn til tradisjonelle nyhetskriterier, en del mediespesifikke kriterier, samt vurderinger som går på komposisjon og konkurransemessige hensyn. Slik framstår nyhetssendingene som en helhetlig komposisjon (Sand og Helland 1998:28). Hva slags rekkefølge sakene blir sendt i, vurderes ut fra hvor viktige de er og om nyhetskanalen er alene om å ha saken. Ofte kommer de nasjonale nyhetene gjerne først. Nyheter skal produseres hyppig og raskt, og dette gjør at produksjonsmåten er ganske standardisert. En nyhetssending er gjerne bygd opp på denne måten (Helland 1999:191):

- vignett

- overskrifter
- etablering av hovedforteller
- nyhetsinnslag
- ”teaser” (”mer om dette senere i sendingen”)
- nyhetsinnslag
- overlevering (mellom programlederne)
- sportsoverskrifter
- avskjed (programleder sier god kveld)
- avrunding (vignett)
- avslutning – plakat (informasjon om sendingen og de som har produsert den).

Tv-sendingene består altså av ulike undergenrer. En melding er kort og leses av programlederen, og er enten ikke-illustrert, illustrert med stillbilder eller grafikk, eller med videobilder. En melding kalles noen ganger en stk-sync, det vil si en studiokommentar med intervju. Synken brukes som tv-mediets svar på direkte tale eller sitat, og skal øke autentisiteten i innslaget (Sand og Helland 1998:170). En kommentar er et innslag hvor den som kommenterer er fortellerinstansen. En reportasje er et forhåndslaget videoinnslag, ofte med et intervju, og programlederen, eller nyhetsankeret, presenterer gjerne reportasjen med en intro og muligens en utro (1999:191). Programstart blir signalisert med en vignett, denne viser også hvordan programmet ønsker å bli oppfattet av seerne sine. Logoen i vignetten blir et symbol for kanalen. Nyhetsankeret er kveldens vert som ønsker seerne velkommen. Hun har øyekontaktprivilegium, altså lov til å se rett inn i kameraet og på den måten skape øyekontakt med publikum. Foruten å skulle knytte programmet sammen, forvalter dessuten nyhetsankeret den samfunnsmessige institusjonen som en nyhetssending er. Programlederen er også representant for kanalen og nyhetsredaksjonen. Øyekontaktprivilegiet kan i visse situasjoner overdras til reportere, utenrikskorrespondenter eller redaksjonens kommentatorer (Helland 1999:195). Innimellom har nyhetssendingene også gjester som skal uttale seg om en sak direkte i studio.

Nyhetsinnslag på tv skal være seriøse og viktige. Sørenssen (2003:232) mener imidlertid undersøkelsesresultater av hvordan publikum forstår tv-nyhetsinnslag sår tvil om bildenes betydning i innslagene. Men tv uten levende bilder er dårlig tv, for tv-mediet er tilgangen til bilder et av de viktigste kriteriene. Gode bilder kan avgjøre om en sak blir en sak i det hele tatt, uten bilder blir hele poenget med tv-nyheter fort borte (Sand og Helland

1998:54). Kameraet framstår som det registrerende, stumme vitnet til de situasjonene som skjer foran kameralinsa og mikrofonen, noe som gir publikum en følelse av øyevitnefunksjon. Denne funksjonen garanterer for at det som vises i innslaget er sant, og de innslagene som går sterkest inn på publikum er de tilsynelatende direkte formidlede utsnittene av virkeligheten (Sørenssen 2003:237). Autentiske opptak er bevis på tid og sted, de hjelper til med å dokumentere nyhetene og vise at de er ekte (Sand og Helland 1998:170). I dag definerer nyhetsredaksjonene i stadig større grad ”god tv” som ”gode bildefortellinger” (Sørenssen 2003:239). Denne moderne nyhetspresentasjonen kan sies å ha en dobbel estetikk mellom fortelling og opplysning, der det hentes inn grep fra fiksjonsfortellingen for å illustrere gitte saksforhold. Dette kan gjøre at vi får en fiksjonalisering av nyhetene, der nyhetsmediene på den ene siden ønsker å informere, men på den andre siden også blir fristet til å lage tiltrekkende, audiovisuelle fortellinger (Sørenssen 2003:239-240).

Det å lage nyhetsinnslag for tv tar lang tid og koster mye penger. Ofte har redaksjonene begrenset med utstyr, og kanskje ikke alltid nok folk på jobb. Det får konsekvenser for hva slags saker som kommer med i sendingen. Har en først prioritert én sak og sendt ut folk for å dekke den, vil dette være med på å avgjøre resten av arbeidsdagen og hva som blir med i dagens nyhetssending (Sand og Helland 1998:63). Selv om det hender redaksjonene har noe overproduksjon, vil det likevel ikke være den helt store konkurransen blant reporterne om å få sin sak på lufta, da omtrent alle innslagene lages for at de skal sendes en gang. Men det kan for eksempel oppstå kø på redigeringsrommene, og ofte er ikke alle innslagene klare før tett opp til programstart, noe som kan gjøre arbeidsdagen stressende for reporterne (Sand og Helland 1998:64). Noen reportere er spesielt flinke til å komme med egne ideer til reportasjer på morgenmøtene, og dermed kan reporterne egne interesser få stor betydning for hva publikum får se i sendingene. Andre liker bedre å få oppdrag av vaksjefer og redaktører. Uansett blir det hele tida diskutert hvordan saken kan utnyttes best mulig og hva som er det mest spennende poenget, og journalistene må vurdere vinkling, problemstilling og bearbeiding (Sand og Helland 1998:72). Dessuten er redigeringen viktig, det å få innslaget til å flyte godt og ha nærmest usynlige bruddflater betraktes gjerne som en kunst (Sand og Helland 1998:199).

DV-teknologi og videojournalistikk

Journalister i flermediale redaksjoner har ofte mye å tenke på i og med at de skal gjøre flere ting på en gang. Lite og lett utstyr har heldigvis gjort det enklere for dem å bære med seg

alt utstyret selv, noe som gjør det lettere å skulle jobbe alene uten et team med fotograf og lydmann (Quinn 2005:31). Dette gir redaksjonen mer fleksibilitet og økt utnytting av ressurser. Full mediekonvergens vil likevel bety en radikal endring i tilnærmingen og tenkemåten både hos ledelsen og hos journalistene. Det innebærer at redaktører og vaksjefer vurderer hver enkelt nyhetshendelse ut fra sakens egenskaper, og de tildeler så sakene til de reporterne de mener vil være best egnet til å dekke nyheten, noen ganger bare én reporter, andre ganger et team. Hvor viktig hendelsen er, avgjør hvor stort team som blir satt på saken. Dersom det har skjedd en stor ulykke vil vaksjefen kanskje sende ut et team på flere personer, mens en vanlig pressekonferanse i teorien fint kan dekkes av kun én journalist. Vaksjefene trenger derfor trening i å skulle avgjøre hvilke reportere som er best egnet til å bli sendt ut på ulike saker (Quinn 2005:32). Uansett mener Quinn (2005:32) at et team er viktigere for redaksjonen enn ”den ensomme ulven”, reporteren som jobber alene, fordi et team lager bedre flermedial journalistikk. Den generelle oppfatningen er altså fortsatt at når én reporter gjør to jobber samtidig, vil det påvirke kvaliteten på det ferdige produktet, fordi reporterens fokus blir delt mellom for eksempel det å intervju og å skulle ta bilder (Quinn 2005:34).

Da videoteknologien kom inn i nyhetsformidlingen rundt 1980, revolusjonerte den både opptaks- og redigeringsmulighetene, samt at tiden det tok å lage et innslag ble veldig forkortet. Dette, sammen med teknologiske løsninger som gjorde det mulig å sende innslag direkte, ga helt nye muligheter når det gjaldt å være først ute med nasjonale og internasjonale nyheter (Sand og Helland 20-21:1998). Videoteknologien var enklere å bruke, noe som åpnet for at fotografer, journalister og redigerere kunne jobbe tettere sammen. I tillegg fikk bildene en mer selvstendig funksjon, det ble nå brukt flere bilder for å fortelle en historie. Hvilke bilder redaksjonen hadde tilgang til avgjorde hva slags nyheter som ble valgt ut og prioritert. På 1990-tallet gikk så ti store elektronikkprodusenter sammen, og resultatet ble et nytt digitalt videoformat som først og fremst var tenkt for privatpersoner (Frederiksen 2004:12). Men dette digitale videoformatet var så bra og ga så gode bilder at også de profesjonelle fotografene og mediebedriftene kjøpte og tok i bruk kameraene i sine produksjoner. Kameraene var stabile, ga troverdige bilder og var relativt billige i forhold til tidligere videokameraer.

DV-kameraene har ført til at nivået for hva slags bildekvalitet og teknisk standard tv-stasjonene aksepterer er blitt endret, og det har også påvirket dem som arbeider med tv-bilder i for eksempel videoproduksjoner eller som frilansere. DV-teknologien har ikke bare satt en ny standard for produksjonsmetodene i film og tv, men åpnet opp for at hvem som helst kan ta gode levende bilder. Med DV-kameraene er det ikke lenger teknologien som setter grenser,

men dette gir imidlertid større sjanse for at tv-sendingene framstår som amatøraktige. Selv om DV-kameraene gir gode bilder, når de ikke opp til de større kameraene tv-fotografene bruker, og resultatet kan være noe dårligere bildekvalitet. Derfor er det så viktig å ha gående en diskusjon om hva som er god kvalitet i tv-mediets demokratiseringsprosess (Frederiksen 2004:14).

Fortsatt vurderer også en del redaksjoner, kanskje noe ubevisst, DV-innslagene opp mot innslag laget med større kameraer som Betacam. Disse kameraene gir helt andre tekniske kvaliteter på innslagene. Men DV-kameraene åpner opp for andre fortellerstemmer som kan gi annerledes og nye typer innslag. Det er uansett personen bak kameraet som avgjør om arbeidet er profesjonelt, ikke kameraet (Frederiksen 2004:14). DV-kameraene gjør det lettere for en person å dekke en sak alene, og brukes derfor av videojournalister. Dette gjør det mulig å kombinere reporterens journalistiske og fotografiske idé, og resultatet kan bli et mer helhetlig og gjennomtenkt innslag. Også fotografer kan jobbe som videojournalister, poenget er at den som tilrettelegger, planlegger og skriver historien også er den som ser i søkeren og filmer det som skjer. Men det at kun én person skal gjøre flere jobber på en gang kan også resultere i dårlige innslag, hvor videojournalisten kanskje har tapt på at hun ikke har hatt noen å drøfte og diskutere saken med. Ofte er det lettere å være kreativ når en jobber sammen med en annen. Men det er ikke alltid at en journalist og en fotograf klarer å få ting til å fungere når de jobber sammen i et team heller. Frederiksen (2004:19) mener en har et åpenlyst fortrinn når en alene står ansvarlig for idé, handling og utførelse, og har det redaksjonelle ansvaret.

En videojournalist er uansett billigere i drift enn et tv-team, og derfor bruker mange nyhetsstasjoner videojournalister først og fremst av økonomiske grunner. Men det er ikke alltid at redaksjonene da får utnyttet mulighetene som ligger i det at en videojournalist kan lage helt andre typer innslag enn et vanlig team (Frederiksen 2004:105). Fordelene ved å jobbe som videojournalist er at en kan gå tettere på intervjuobjektene, og komme nærmere innpå historien som fortelles. Det kan føre til mer intime innslag, og denne nærheten kan være enklere å få til når det bare er én reporter tilstede. Ofte føler kildene seg tryggere når de blir intervjuet av en videojournalist enn når det kommer et team på flere personer med store kameraer, som skal involvere seg i en sak eller i kildenes liv (Frederiksen 2004:20). Små kameraer gjør det kanskje mindre skremmende for intervjuobjektene å bli filmet. Med en bærbar pc og et enkelt redigeringsprogram er det dessuten mulig å produsere innslag på stedet. Det krever dog at videojournalisten har gode kunnskaper om det journalistiske

håndverket, og om bilder, redigering og klipping. En må også være trygg på det tekniske utstyret (Frederiksen 2004:21).

Tv-journalistikk inneholder nesten alltid elementer av iscenesettelser og konstruksjoner, men Frederiksen (2004:27) mener at dersom reporterne tvinger seg selv til å høyne autenticiteten og ikke iscenesette bilder eller kilder, vil en få historier som er mer virkelighetsnære. En vil også få en mer utradisjonell klippestil. Som videojournalist har en mulighet til å planlegge bilder og ord på en måte som teamarbeid ikke åpner opp for. Visse typer saker egner seg bedre til å bli dekket av en videojournalist enn andre. Faktorer som reisetid, opptakssted og deadline bestemmer først og fremst om nyheten er en typisk VJ-sak. Det er spesielt viktig å ta hensyn til dette for å få så god kvalitet på VJ-innslagene som mulig. DV-kameraene har nemlig begrensninger både teknisk og journalistisk (Frederiksen 2004:106). Dessuten vil en kompleks historie være vanskeligere å dekke for en videojournalist enn for et team, da det blir komplisert og tidkrevende å skulle få overblikk over hele saken, intervju flere kilder, samt produsere innslaget alene. I nyhetsredaksjoner har ofte ikke videojournalisten veldig god tid på seg til å gjøre omfattende research før hun skal ut på opptak, når hun også skal sørge for å komme seg fram og tilbake til opptaksstedet, og produsere hele historien etterpå. Det er avgjørende at videojournalisten kommer seg ut på opptak så fort som mulig. Derfor blir en ofte nødt til å sende videojournalistene ut på enklere saker, som for eksempel en reportasje med få kilder og få opptakssteder, eller en kort sak som vaksjefen vet vil bli ferdig til kveldens sending. Hvis en ikke tar hensyn til dette, kan arbeidsdagen til en videojournalist bli fryktelig stressende, og sakene vil kanskje bli dårligere (Frederiksen 2004:107). Hvor kompliserte intervjuene er og hva slags type kilder en skal intervju, er også faktorer som spiller inn på om noe er en VJ-sak eller ikke. Dette gjør at videojournalistikk kanskje passer best til å dekke såkalte myke nyheter, eller hendelser med få intervjuobjekter og opptakssteder.

Det å jobbe alene kan uansett være effektivt og gi godt gjennomarbeidede historier, men det kan også være en ensom prosess. Som videojournalist har en ingen å diskutere kreative innspill med underveis, og i redigeringsfasen er det de samme øynene som ser på dataskjermen som så i linsa under opptakene (Frederiksen 2004:258). Det er derfor en fordel å ha noen som kan skjære gjennom dersom det viser seg at innslaget ikke fungerer så godt likevel. Det kan også være vanskelig for tv-stasjonene å venne seg til at DV-innslagene generelt har dårligere bildekvalitet enn innslag filmet med større kameraer. For å bli en god

videojournalist må likevel nyhetsmediene godta at reporterne kanskje lager noe dårligere innslag en liten periode (Frederiksen 2004:293).

Men fordi DV-kameraene er billig utstyr og videojournalistene ofte bare har fått et par ukers opplæring i kamerabruk og redigering, er så mange i mediebransjen imot videojournalistikk. Fotografer og redigerere føler seg kanskje utrygge på den nye videojournalistrollen. De er bekymret for eget håndverk når videojournalister med lite erfaring blir satt til å filme og redigere sine egne innslag, med dårligere kvalitet som resultat (Frederiksen 2004:295). Dette kan i noen tilfeller skyldes at ledelsen, ofte av økonomiske grunner, har innført DV-kameraer og videojournalister i redaksjonen uten først å ha definert en standard for hva et VJ-innslag skal være og se ut. Det er også en tendens til at flere journalister enn fotografer deltar på VJ-kursene. Her blir journalister opplært i kamerabruk og teknisk utstyr, mens fotografene lærer journalistikk, og etter hvert vil kanskje grensene mellom journalister og teknikere viskes ut (Yorke 2000:142). Frederiksen (2004:296) mener det er vanskeligere for fotografer enn for journalister å skulle jobbe som videojournalister fordi fotografene ikke er vant til å skulle lage den journalistiske historien annet enn i bilder. Men nettopp derfor har de det beste utgangspunktet for å lage gode bildehistorier. Dessuten er det avgjørende at fotografene blir satt på enkle journalistiske saker som ikke krever så mye research og store intervjuer i starten. Uansett kan det å jobbe som videojournalist gi ny respekt for de andre yrkene i redaksjonen.

Kapittel 3 - Metode

Valg av metode

I dette prosjektet skal jeg først og fremst finne ut om ny teknologi og bruk av videojournalister i en redaksjon, NRK Østlandssendingen, kan påvirke arbeidsdagen, journalistrollen, nyhetsverdiene, samt redaksjonens kvalitetsoppfatning. Jeg vil sammenligne arbeidsdagene til videojournalister og tv-team for å finne ut av hvordan reporterne opplever det å jobbe alene kontra å jobbe sammen med en annen. Jeg ønsker også å finne ut om de ansatte i Østlandssendingen mener nyhetsverdiene, journalistrollen og kravene til det journalistiske produktet er blitt endret etter at redaksjonen startet med videojournalistikk, i tillegg til hvordan videojournalistene oppfatter yrket sitt. Mange av videojournalistene i redaksjonen har gått på VJ-kurs i NRK, og kanskje kan disse kursene være med på å endre deltakernes oppfatning av journalistrollen.

I et forskningsprosjekt må forskeren ta hensiktsmessige valg, og hun må derfor velge den metoden som er best egnet for prosjektet (Gentikow 2005:32). Til mitt prosjekt egner kvalitativ metode seg godt, da det gir meg mulighet til å konsentrere meg om noen få, utvalgte informanter og følge disse tett over en gitt periode. Kvalitative studier gir et dypere innblikk i spesielle personer, situasjoner og i avgrensede situasjoner (Gentikow 2005:40), og kvalitative metoder er for eksempel dybdeintervjuer, fokusgrupper eller deltakende observasjon. Ofte kombineres disse ulike metodene. I kvalitative forskningsintervjuer får forskeren adgang til det fenomenet som skal studeres først og fremst gjennom ord. Informantenes egne utsagn fra dybdeintervjuene blir viktige når datamaterialet skal analyseres og resultatene presenteres. Men jo rikere materiale, jo vanskeligere er det å skulle analysere det, særlig hvis materialet inneholder en stor mengde individuelt interessante enkeltformuleringer (Gentikow 2005:46).

Datamaterialet mitt er notater fra deltakende observasjon og dybdeintervjuer, og informanter i Østlandssendingen og i NRK utgjør utvalget i datamaterialet.

Redaksjonsanalyse

Jeg har valgt å gjøre en kvalitativ redaksjonsanalyse av NRK Østlandssendingen for å tilnærme meg problemstillingen min best mulig. I redaksjonsanalysen benytter jeg meg av deltakende observasjon og dybdeintervjuer av videojournalister, fotografer og journalister, samt intervjuer av vaksjefer og redaktører. Jeg har også intervjuet prosjektleder Eirik Jacobsen i NRK Kompetanseavdelingen, samt programsjef for NRKs distriktskontorer, Erik Berg-Hansen.

Kvale (1996:30) skriver at kvalitative dybdeintervjuer søker kvalitativ kunnskap som vanligvis blir uttrykt gjennom språket. Målet er å få beskrevet informantenes livsverden, og deres forhold til denne. Intervjueren registrerer og fortolker mening ut av hva som blir sagt. Intervjuet fokuserer på noen spesielle temaer, og består ikke av strengt standardiserte spørsmål, men de er heller ikke helt ute av fokus (Kvale 1996:31). Feltarbeid betyr at forskeren oppholder seg i det miljøet hun ønsker å lære mer om, og på den måten studerer folk i sine naturlige omgivelser (Wadel 1991:9). Deltakende observasjon kan kun gjennomføres i informantenes naturlige miljø, selv om det ikke alltid er like enkelt å avgjøre hva som er den naturlige situasjonen (Gentikow 2005:43, 45). En kan observere den direkte samhandlingen mellom folk, og selv delta i denne samhandlingen. Deltakende observasjon egner seg derfor best når en skal skaffe data om samhandling, utvikle relasjonelle begreper og samhandlingsteorier, samt dersom en ønsker å komme med relasjonelle og prosessuelle forklaringer (Wadel 1991:9, 11).

Jeg valgte å bruke kvalitative metoder som ga meg mulighet til å bli bedre kjent med informantene, og komme ganske tett innpå dem. Ved å være i redaksjonen og følge arbeidsdagene har jeg fått innblikk i arbeidsdagen og ulike rutiner i redaksjonen. Gjennom deltakende observasjon fikk jeg anledning til å se hvordan det er å jobbe alene som videojournalist kontra å jobbe i et tv-team. Jeg har fått studere informantene i deres naturlige miljø. For å få et mer omfattende datamateriale kunne jeg valgt å bruke mer tid i Østlandssendingen, men jeg er usikker på hvor hensiktsmessig det ville vært i dette prosjektet. Jeg synes jeg satt igjen med nok stoff til å skulle gjøre en rik, eller tykk, beskrivelse av redaksjonen. Begrepet om rik, tykk, tett eller detaljert beskrivelse kommer fra etnografen Clifford Geertz' begrep om "thick description" (Geertz 1993; Gentikow 2005:28), og slike beskrivelser er ofte ønskelig i feltstudier. Etnografi betyr folkebeskrivelse, og en etnografisk studie beskriver folk og kulturen rundt (Spradley 1979:3). Etnografiske observasjoner er en form for feltforskning der en er mest interessert i folks nonverbale handlinger (Gentikow 2005:105), og kombineres gjerne med dybdeintervjuer. Beskrivelsen av et materiale er tett hvis det sier noe om et fenomen med dens egne interne relasjoner og strukturer, i form av et nett av betydninger, beskrivelsen er tykk når forskeren ønsker å få fram motsetningen til et tynt materiale. Det er en detaljert beskrivelse hvis den vektlegger nyanser istedenfor generelle utsagn, og beskrivelsen er rik hvis den er detaljert og består av interessante data som en kan tolke ulike ting ut av (Gentikow 2005:28). Geertz mener at en etnografisk undersøkelse bør konsentrere seg om et veldig begrenset felt som må finkjemmes spesielt godt. Resultatet

kan bli en kompleks beskrivelse av kulturen eller fenomenet som undersøkes. Også slike beskrivelser må imidlertid fortolkes (Gentikow 2005:28).

Når en skal forske på noe i egen kultur kan det være enkelt å ta ting for gitt, da en gjerne har forutinntatte meninger om feltet en skal studere. Dermed kan en ofte ende opp med å overse viktige elementer, fordi forskeren oppfatter dem som så selvsagte. Dette er problemet med feltforskning i egen kultur i motsetning til i en fremmed kultur; det er ikke fremmedheten, men den kulturelle nærheten som gjør forskeren blind for spennende nyanser (Gentikow 2005:29).

Jeg kunne valgt å kombinere den kvalitative redaksjonsanalysen med kvantitative metoder, for eksempel en survey. I starten var jeg inne på tanken om å sammenligne Østlandssendingen med et annet distriktskontor, for eksempel NRK Nordland, som i stor grad benytter seg av videojournalister. På grunn av avstanden ville en spørreundersøkelse egne seg for å finne forskjeller og likheter mellom de to distriktskontorene. Men dette ville blitt nokså tidkrevende, og da feltarbeidet i Østlandssendingen var over fant jeg ut at materialet jeg hadde fra de nesten fire ukene i redaksjonen sannsynligvis ville være tilstrekkelig for oppgaven. Jeg bestemte meg derfor for å avgrense redaksjonsanalysen til kun å dreie seg om Østlandssendingen. Jeg ville vært nødt til å sende den samme surveyen til Østlandssendingen, men er usikker på hvor mye ny informasjon redaksjonen der ville gitt meg. Dessuten kan det være et problem å få nok respondenter til å svare på en survey, slik at undersøkelsen blir representativ.

I dette prosjektet er jeg mest opptatt av hva informantene selv mener om kvaliteten på journalistikken og innslagene som blir laget. Jeg skal derfor ikke foreta noen kvalitetsvurderinger av de ulike innslagene som ble laget i Østlandssendingen mens feltarbeidet pågikk. Det er uansett vanskelig å skulle definere hva som er et godt innslag og god journalistikk, i motsetning til dårlige innslag og dårlig journalistikk. Dessuten varierer dette fra redaksjon til redaksjon og fra dag til dag. Jeg har heller ikke gjort noen innholdsanalyse av nyhetssendingene, selv om jeg noterte ned hva slags type nyheter videojournalistene ble sendt ut for å dekke. Jeg fikk i tillegg tilgang til intranettet hvor vaksjefene kommenterer nyhetssendingene og noen av innslagene. Det var imidlertid ikke hver dag vaksjefene hadde tid til å gi slike tilbakemeldinger.

Gjennomføring og databehandling – deltakende observasjon og intervju

Jeg tok kontakt med distriktsredaktør Per Arne Kalbakk og redaksjonssjef Kjetil Saugestad i Østlandssendingen rett før sommerferien 2006. Jeg presenterte masterprosjektet og sendte dem prosjektbeskrivelsen. De var interessert i prosjektet, og jeg fikk tilgang til å gjøre feltstudiet mitt i redaksjonen. Jeg tok kontakt med dem igjen i august, hvor jeg avtalte et møte med dem litt senere. Jeg besøkte redaksjonen 13. september for å hilse på og få mer informasjon om redaksjonen og de ansatte. Da avtalte jeg også med Kalbakk når feltarbeidet skulle foregå, ut fra hvilken periode han mente egnet seg for de ansatte og for meg. Jeg fikk tid til å forberede meg, og lese meg opp på metode og teori før feltarbeidet startet.

Siden redaksjonen har relativt få videojournalister, ville det være en mulighet for at de utvalgte informantene kunne bli gjenkjent i den ferdige oppgaven min selv om de er anonyme. Behandlingen av personopplysninger i prosjektet var derfor meldepliktig, og jeg måtte sende en søknad til personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Jeg la ved intervjuguide, samt et informasjonsskriv informantene skulle skrive under på. Der fikk de informasjon om prosjektet mitt, hva arbeidet som informant gikk ut på, samt at de når som helst kunne trekke seg fra prosjektet. Jeg fikk godkjent prosjektet hos NSD før feltarbeidet mitt startet. Ettersom informantene i redaksjonen skal være anonyme, har de fått andre navn i oppgaven. Dette gjelder ikke Per Arne Kalbakk, Kjetil Saugestad, Eirik Jacobsen eller Erik Berg-Hansen. Den informasjonen informantene i redaksjonen har gitt meg gjør at det vil være en viss mulighet for gjenkjennelse. Dette er informantene klar over, da jeg forklarte dem det underveis. Jeg har ikke notert ned mer personlige ting informantene snakket om og som heller ikke var relevant for oppgaven.

Kalbakk hjalp meg med å finne fram til de informantene han mente var særlig egnet til å delta i studien. Av totalt sju videojournalister underskrev fem på informasjonsskrivet, hvor de altså godkjente at jeg kunne følge og intervju dem. Dette gjorde også to fotografer, to journalister, to vaktsjefer, distriktsredaktør og redaksjonssjef. Jeg skulle følge til sammen ni stykker i redaksjonen, samt intervju Eirik Jacobsen og Erik Berg-Hansen i NRK. Til sammen hadde jeg 15 informanter. Vaktsjefene, distriktsredaktøren og redaksjonssjefen skulle jeg bare intervju, ikke observere.

Feltstudiet i NRK Østlandssendingen varte i nesten fire uker, fra 9. oktober til 3. november 2006. I denne perioden fikk jeg god mulighet til å se hvordan redaksjonen fungerte: jeg deltok på morgen- og tv-møtene, jeg observerte informantene og snakket med dem mens de planla arbeidsdagen og forberedte innslaget de skulle lage, jeg var med dem ut

på opptak og under redigeringen. Jeg spiste lunsj sammen med dem i kantina. Jeg valgte å følge hver videojournalist i minst to dager i løpet av perioden, hvis det var mulig i forhold til turnus og arbeidslister. Noen fulgte jeg imidlertid mer, andre var jeg med i en og en halv dag. Jeg observerte og intervjuet også to forskjellige tv-team, og jeg fikk i tillegg mulighet til å følge et team på to videojournalister over to dager. Dette ga meg anledning til å se hva som er annerledes ved å jobbe som VJ og i team. Jeg tok notater ut fra ren observasjon, og metodiske notater hvor jeg skrev ned problemer og utfordringer jeg som forsker støtte på underveis, samt fortolkningsmessige notater, hvor jeg forsøkte å tolke observasjonene og intervjuene.

Jeg bestemte meg for kun å samle skriftlig materiale ved hjelp av notater fra observasjon og intervju. Dette utgjorde datamaterialet mitt. Jeg ville ikke ta opp intervjuene på bånd, da det er nokså tidkrevende å transkribere dem, dessuten synes jeg det fungerte godt med penn og notatblokk når jeg tok feltnotater og intervjuet informantene. Å ta notater er jo også noe journalister er vant med, og dersom jeg skulle tatt opp alle intervjuene på bånd ville det kanskje skapt mer formelle intervjusituasjoner, og informantene kunne oppfattet prosjektet som mer skummelt å være med på. Dersom jeg hadde hatt flere informanter ville jeg kanskje fått et enda mer fullstendig bilde av redaksjonen og arbeidsmåtene, men dette ville kanskje gitt meg mer materiale enn jeg ville hatt tid til å behandle i dette prosjektet. Jeg følte jeg satt igjen med mer enn nok ved feltarbeidets slutt. Jeg merket imidlertid at informantene ikke hadde så mye nytt å fortelle meg om jobben og arbeidsdagene etter hvert som jeg fulgte og intervjuet dem. Til slutt ble det mest snakk om innslagene de skulle lage, eller de begynte å snakke om helt andre ting, som for eksempel hva de skulle gjøre i helga, om familien og liknende. De ga meg med andre ord ikke så mye ny informasjon som var relevant for prosjektet. Dette er hva Gentikow (2005:62) kaller metningstilstand, altså at de som intervjues til slutt ikke kommer med noen helt nye aspekter.

Kvalitative studier er ikke like fastlagt som kvantitative når det gjelder forskningsprosessens ulike faser. Metoder som intervjuer og observasjon krever heller at forskeren er fleksibel, og kanskje blir nødt til å endre forskningsspørsmålene underveis fra informant til informant. En bør uansett holde seg til en felles intervjuguide, siden forskerens fleksibilitet gir et klart behov for stramme former og et fast fokus i kvalitative forskningsprosjekt slik at det ikke flyter helt ut (Gentikow 2005:53). Jeg fant ganske fort ut at den største delen av datamaterialet mitt ville komme fra intervjuene og samtalene med informantene, observasjonen ga først og fremst informasjon om arbeidsmåter og rutiner. Jeg opplevde at observasjonen heller ga meg bakgrunnsinformasjon slik at jeg bedre forstod

og kunne sette meg inn i det informantene snakket om. Til å begynne med prøvde jeg å følge intervjuguiden, men jeg fant fort ut at det ville bli for stivt og planlagt. Det gikk mye bedre dersom jeg så litt vekk fra rekkefølgen på spørsmålene, og i stedet var mer fleksibel og tålmodig. Noen ganger kom informantene meg i forkjøpet og svarte på spørsmål før jeg hadde rukket å stille dem. Jeg kom også på nye relevante spørsmål underveis, og i noen tilfeller kunne flere spørsmål slås sammen til ett. Dessuten hendte det at jeg måtte stille de samme spørsmålene flere ganger, da informantene ofte kunne begynne på et svar, men så gikk de over til å snakke om helt andre ting, eller de glemte hva jeg hadde spurt om. Men nettopp dette gjorde at jeg innimellom fikk mer utfyllende svar, fordi informantene faktisk ble nødt til å tenke over hva jeg hadde spurt dem om. De hadde ikke alltid et svar med én gang.

De dagene jeg fulgte et tv-team intervjuet jeg både fotografen og journalisten samtidig, gjerne mens vi kjørte bil til og fra opptak, eller i redigeringsrommet. Da snakket gjerne én mer enn den andre, andre ganger endte de opp med å diskutere med hverandre. Journalisten og fotografen var ikke alltid enige om ting jeg spurte om. Kanskje ga dette andre svar på spørsmålene enn om jeg hadde intervjuet dem hver for seg, siden de ble nødt til å begrunne meningene sine både overfor meg og den andre informanten. Det virket som de ble mer engasjert i temaet fordi de ikke var helt enige om alt. Noen ganger ble det vanskelig å henge med i diskusjonene og få tak i alt de sa, fordi de ofte pratet i munnen på hverandre eller ble avbrutt av den andre. Ofte brukte de eksempler fra redaksjonen. Det virket dessuten som om de hadde diskutert en del av de samme tingene jeg spurte om før.

Jeg valgte ikke å gjøre noen pilotstudie av prosjektet. Siden jeg skulle være der i opptil fire uker fikk jeg mulighet og tid til å stille spørsmål på nytt hvis jeg hadde glemt noen, og jeg hadde god anledning til å justere forskningsopplegget underveis. Jeg hadde satt distriktsredaktør Kalbakk godt inn i prosjektet på forhånd, og vi regnet begge med at jeg ville få mulighet til å observere og gjøre de intervjuene jeg ville.

Datamaterialet har foreligget som notater både på papir og på pc. I tillegg til notatene mine har jeg også fått tilsendt diverse stoff om innføringen av videojournalistikk i NRK og i BBC, noe Eirik Jacobsen sendte meg på e-post i februar 2006. Jeg har dessuten fått kopi av en skriftlig evaluering redaksjonssjef Kjetil Saugestad gjorde av videojournalistarbeidet i redaksjonen våren 2006. Eirik Jacobsen anbefalte meg å gjøre feltarbeidet mitt i redaksjonen nettopp på grunn av denne VJ-evalueringen. I tillegg tok jeg utskrifter av stoff om Østlandssendingen og de ansatte. Dette er informasjon som ligger ute på redaksjonens hjemmesider. Jeg fikk utskrifter av vaktlistene for de fire ukene feltarbeidet pågikk, slik at

jeg lettere kunne planlegge hvem jeg skulle observere og intervjuer når. Men ofte ble ikke disse vaktlistene fulgt. På morgenmøtet kunne de som var satt opp som videojournalister plutselig bli satt til å være fotograf eller journalist i et team, eller omvendt, fordi redaksjonen manglet en person eller hadde en til overs. Derfor ble det et par dager hvor ingen jobbet som videojournalister.

Rett før feltarbeidet mitt var avsluttet i høst ble det bestemt at den ene vaksjefen skulle sette av litt tid hvert halvår til å gi flere og bedre tilbakemeldinger til videojournalistene som tydelig ga uttrykk for at de fikk for lite oppfølging. Vaksjefen skulle gå gjennom noen utvalgte VJ-innslag og kommentere og snakke om disse. Dette skulle han egentlig gjøre rett etter at jeg hadde vært i redaksjonen, og jeg ble lovet en utskrift av denne oppfølgingen og evalueringen. Men denne nye ordningen ble utsatt da vaksjefen ikke hadde hatt tid til dette arbeidet da han egentlig skulle.

Etiske dilemmaer knyttet til min undersøkelse

Kvalitativ feltforskning får ofte kritikk fordi det kan være vanskelig å undersøke folks erfaringer ved hjelp av deltagende observasjon. Erfaringer kan ikke ses, men en kan observere og følge med på folk der de gjør dem, i det miljøet forskeren ønsker å observere erfaringene i. Observasjonsdata kan dermed være fine å ha ved siden av dybdeintervjuer. En kan dog argumentere for at intervju spørsmål ikke alltid gir svar på informantenes umiddelbare eller virkelige holdninger, men heller er produkter av intervjusituasjonen. Men dette betyr ikke nødvendigvis at intervjuene mister sin validitet. Erfaringer må nemlig etterrasjonaliseres før de verbaliseres (Gentikow 2005:68-69).

Empirisk feltforskning blir gjort på grunnlag av at folk på en eller annen måte gir forskeren opplysninger om seg selv. Ofte utleverer forskningsobjektene svært personlige sider av seg selv, og dette kan skape etiske problemer. Det er derfor spesielt viktig at opplysningene behandles konfidensielt, særlig det datamaterialet som er sensitivt (Gentikow 2005:63). Derfor finnes det en mengde regler og lover for innhenting av slikt materiale, og i en del tilfeller er en nødt til å henvende seg til Datatilsynet for å få godkjent bruk av sensitivt materiale. Slik etisk bevissthet er spesielt viktig i kvalitativ feltforskning, fordi en kommer så tett innpå informantene. De blir gjerne spurt om holdninger og vurderinger til ulike ting, de forteller om adferd, om estetiske og sanselige erfaringer, og forskeren noterer ned eller tar opp denne informasjonen til videre bruk. Derfor er det avgjørende at forskeren henter inn informantenes samtykke før hun går i gang med feltarbeidet, sikrer konfidensialitet i

hele forskningsprosessen, samt er lojal overfor informantene. Informert samtykke vil si at informantene får vite hva forskeren skal undersøke, de sier seg villige til å være informanter, og får vite at de når som helst kan trekke seg fra studien (Gentikow 2005:64). Konfidensialitet blir viktig når forskeren skal skrive rapporten; informantene som er blitt intervjuet og som blir sitert i rapporten, må ikke kunne gjenkjennes. Dette kan være ganske vanskelig, da det gjerne er få informanter i en kvalitativ feltstudie, og faren for gjenkjennelse er ofte stor i små profesjonelle miljøer (Gentikow 2005:65), som for eksempel i en redaksjon. Forskeren må være lojal mot informantene, og ikke utlevere sensitive opplysninger eller fremstille dem negativt, hun må også være lojal mot sin profesjon som forsker (Gentikow 2005:66).

Eirik Jacobsen i NRK sto bak ideen til dette prosjektet. Selv om han i utgangspunktet hadde et ønske om hva prosjektet skulle undersøke, har jeg vært fri til selv å bestemme problemstilling og forskningsopplegg. På bakgrunn av hva vi ble enige om, tok han kontakt med Østlandssendingen for meg. Forskningsprosjektet er ikke finansiert av NRK eller NRK Østlandssendingen.

Kritikk av feltarbeidet

Når det gjelder intervjuene med informantene, kan noen av spørsmålene mine ha vært uklare. Noen ganger spurte jeg om flere ting i samme spørsmål, mens andre ble kanskje for teoretiske eller for lange. Det var ikke alltid informantene skjønte hva jeg spurte om. Da måtte jeg stille spørsmålene annerledes slik at de forstod. Det var dessuten ikke alltid jeg rakk å skrive ned hele svaret hvis informantene snakket fort eller mye, eller med mange digresjoner. Dette gjorde at ikke alle svarene ble fullstendige, og jeg måtte kanskje spørre på nytt for å få med meg hele poenget. Dette kunne vært løst ved å ta opp intervjuene på bånd, og høre på dem etterpå. Slik ville jeg kanskje fått med meg mer fullstendige svar. Vaktsjefene hadde nok så dårlig tid under intervjuene og dette gjorde at jeg ikke fikk særlig tid til oppfølgingsspørsmål. Materialet fra intervjuene med vaktsjefene kan sågar ha vært litt tynt.

I noen tilfeller så jeg ikke at informantenes svar var ufullstendige før etter at intervjuene var over, og det kunne være vanskelig å skjønne hva de egentlig hadde ment. Det passet ikke alltid å stille spørsmålet på nytt rett etter at informanten hadde svart, ofte gikk de over til å snakke om andre ting som også var relevant for meg å skrive ned. Nettopp det å skulle notere ned alt informantene sa samtidig som de snakket, kan ha ført oppmerksomheten min vekk fra eventuelle interessante oppfølgingsspørsmål, fordi jeg var opptatt med å notere ned det de sa. Nå hadde jeg imidlertid mulighet til å bruke et par dager på hver informant,

dessuten så jeg de fleste i redaksjonen hver dag, og kunne dermed komme inn på samme tema igjen senere. Det var uansett lettere å huske hva informantene hadde snakket om hvis jeg hadde fått notert stikkord.

Muligens burde jeg lagt notatene inn på pc-en fortløpende hver dag. Men jeg ble ganske sliten av å være så konsentrert om informantene hele dagen under feltarbeidet, og skrev derfor alt inn på pc etter at feltstudiet var over. Dette kan ha gått utover visse nyanser og detaljer fra observasjonen og intervjuene. I stedet noterte jeg ned stikkord hver kveld. Det viste seg å være vanskelig å skrive ned alt informantene snakket om i bilen på vei til og fra opptak, og tilbake til redaksjonen. Da var det enklere å skrive stikkord og heller lytte på informantene, og så følge opp tilbake i redaksjonen. Derfor snakket vi gjerne om de samme tingene flere ganger.

Jeg forsøkte å stille så åpne spørsmål som mulig, men ser etterpå at noen av spørsmålene nok kan oppfattes som ledende. Dette kan ha påvirket informantene og svaret. Noen av informantene var dessuten veldig glade i å prate og ikke bare om jobben. Ofte endte de opp med å snakke om helt andre ting. Noen ganger følte jeg derfor at det ble nødvendig med mer direkte spørsmål for å få et klart svar, og for å forstå hva informantene mente. Det var uansett viktig å avgrense feltnotatene, og være bevisst på hva som ikke var relevant i forhold til problemstillingen. I starten var jeg litt usikker på hva jeg skulle notere ned og hva jeg skulle utelate. Jeg synes også det var vanskelig å ta fortolkende notater av det som skjedde rundt meg mens jeg oppholdt meg i redaksjonen, så det meste av feltnotatene mine var ren observasjon samt tanker om metode. Jeg syntes jeg trengte bedre oversikt over datamaterialet før jeg kunne begynne fortolkningen.

Jeg oppfattet at mange av intervjuene med informantene tok form som en samtale om jobben deres, heller enn å være veldig formelle intervjuer. Dette kan kanskje ha noe å gjøre med at de ikke alltid var helt sikre på hva slags rolle jeg hadde, om jeg var en lærling, en student eller en forsker; jeg var der for å lære mer om dem og redaksjonen, men jeg skulle ikke læres opp i arbeidet deres. Flere av informantene var vant til å bli skygget, innimellom har redaksjonen besøk av studenter på utplassering og i praksis. Dette kan også være en grunn til at noen av informantene i starten lurte på om jeg ville lære meg å bruke DV-kameraet og redigeringsutstyret.

Det at forskeren observerer det som foregår og stiller spørsmål, kan påvirke miljøet og informantene i en viss grad, selv om forskeren er bevisst på sin egen rolle, her som masterstudent. Det er viktig å være bevisst på at det kan oppstå en slags dobbel fortolkning,

jamfør Giddens (1993:168), hvor en altså selv er med på å påvirke feltet som skal fortolkes. Dette må en ta høyde for når en skal analysere datamaterialet. Det å velge en metode som deltakende observasjon betyr likevel ikke at en er totalt distansert fra det miljøet en ønsker å studere, men heller at en deltar i informantenes livsverden i en gitt periode (Gentikow 2005:105). En etnografisk forsker er ikke nødvendigvis så redd for at datamaterialet skal bli påvirket av at hun har menneskelig kontakt med informantene, fordi forskeren vil ha data som sier noe om informantene og hvordan de opplever hverdagen og miljøet rundt seg. Deltakende observasjon kan uansett være en blanding av både en deltakende og observerende forskerrolle (Gentikow 2005:105).

Som forsker er det viktig å være bevisst på og ha kunnskap om metoden en bruker, siden metoden kan sees på som et felles regelsett som gir mulighet for gjensidig kontroll og kritikk innenfor forskningsmiljøene (Gentikow 2005:33). Selv om det nok ikke har vært like strenge, ønskede krav i kvalitativ metode som i kvantitativ metode når det gjelder reliabilitet, validitet eller generaliserbarhet (Gentikow 2005:56), kan en vurdere også kvalitative undersøkelser opp mot disse kravene. Reliabilitet vil si graden av troverdighet og pålitelighet i forskningsprosjektet. Analysen bør være etterrettelig og uten feil, det vil si at andre vil få likt resultat hvis de forsker på det samme temaet. Også i kvalitative studier bør datamaterialet og analyseresultatene være troverdige og pålitelige. En valid undersøkelse betyr at den er gyldig, altså at en har forsket på det en skulle forske på. Dette er viktig også i kvalitative forskningsprosjekter, særlig fordi kvalitative undersøkelser ofte gir rom for justering av problemstilling underveis, samt at forskeren kan være mer fleksibel. Det er dessuten gjerne et krav om at et forskningsprosjekt skal være generaliserbart; en skal kunne dra slutninger og konklusjoner utover undersøkelsesmaterialet. Forskingen må altså ha en allmenn gyldighet (Gentikow 2005:58-60). Det er imidlertid ikke så enkelt å skulle trekke allmenne slutninger dersom en har gjort en studie med få informanter, noe som jo er et kjennetegn ved kvalitative studier. Likevel kan en si noe om det miljøet en har forsket på, og kanskje er dette også er gyldig i andre miljøer.

Jeg vil si at datamaterialet mitt og resultatene av analysen har en tilfredsstillende grad av reliabilitet, det er troverdig og pålitelig. De konklusjonene jeg trekker i kapittel 7 er ikke gjort ut fra vilkårlige valg, men ut i fra alle de svarene informantene har gitt meg på samtlige av mine spørsmål. Jeg har ikke utelatt noen av informantenes svar på de ulike spørsmålene. Om forskningsopplegget derimot er etterprøvbart, avhenger om jeg har gjort en så stabil observasjon av redaksjonen som mulig. Men dette er vanskelig å skulle si noe om fordi

forskningsprosessen i denne kvalitative redaksjonsanalysen ikke har foregått under kontrollerte betingelser med standardiserte spørsmål. Jeg som forsker er ikke nøytral, og informantene kan heller ikke gjengi samtaler fra intervjuene ordrett ved en senere anledning (Gentikow 2005:58). Dette vil gi annerledes svar selv om en stiller de samme spørsmålene til de samme informantene senere. I kvalitative forskningsopplegg er det derfor viktig at forskeren hele tiden vurderer sin rolle og er selvrefleksiv, siden forskeren blir et ”måleinstrument” (Gentikow 2005:59).

Selv om jeg ikke intervjuet så mange informanter, kom jeg ganske tett innpå dem jeg fulgte og intervjuet, og vi snakket om de samme temaene flere ganger. Jeg intervjuet også flere med samme type yrke, både flere videojournalister, to vaksjefer og et par tv-team. Dette gjorde at jeg fikk ganske god oversikt over hva informantene i Østlandssendingen gjorde og mente om de ulike tingene jeg ville ha svar på. Jeg fikk også stilt dem spørsmål på nytt hvis jeg ikke hadde fått med meg hva de sa første gangen. Men jeg vet ikke om ansatte i andre distriktsredaksjoner ville vært enige med mine informanter og svart det samme på de samme spørsmålene. Det er dermed ikke sikkert liknende forskningsprosjekt i andre redaksjoner ville kommet fram til det jeg har gjort i denne oppgaven. Likevel tror jeg en ny studie i NRK Østlandssendingen ville gitt liknende resultater, siden informantene hadde ganske klare meninger om temaet videojournalistikk og de faktaopplysningene de ga var nokså konstante. Den informasjonen de ga meg var gyldig nok i seg selv. Uansett kan det være at andre redaksjoner har noenlunde de samme oppfatningene om videojournalistikk som Østlandssendingen, siden det er en såpass ny måte å jobbe på.

Den klassiske intervjuformen der intervjuer og informant befinner seg i samme rom og miljø gir et rikt datamateriale, med høy grad av validitet (Gentikow 2005:84). Dette fordi det direkte nærværet og samværet gjør det lettere å forstå hverandres kroppsspråk og det som blir sagt, samt at det kan skape refleksjon og spontane reaksjoner hos informanten. Intervjueren kan få gode svar som resultat (Gentikow 2005:84). Mitt datamateriale består hovedsakelig av slike intervjuer, og jeg hadde anledning til å bruke mer tid på hver informant. Jeg sjekket også problemstillingen og forskningsspørsmålene flere ganger underveis, for å være sikker på hva jeg skulle fokusere på. Derfor mener jeg at graden av validitet i datamaterialet mitt er ganske høy, og at denne undersøkelsen er gyldig.

Når det gjelder graden av generaliserbarhet i dette prosjektet, vil det være vanskelig å skulle dra slutninger som har allmenn gyldighet utover mitt datamateriale. Dette fordi utvalget mitt ikke er representativt for andre redaksjoner enn Østlandssendingen (Gentikow

2005:60). Det er i det hele tatt problematisk å generalisere ut fra et kvalitativt datamateriale med få informanter, bygget på subjektive observasjoner, og fortolkede intervjuer. Men Gentikow (2005:62) mener at hvis en velger å fokusere på saksnivå istedenfor personnivå, kan en imidlertid konkludere ut i fra det undersøkte fenomenets rike beskrivelse, og ikke generalisere ut i fra de få informantene i utvalget. Jeg har vært interessert i å få vite noe om informantenes oppfattelse av og erfaringer med videojournalistikk i NRK Østlandssendingen, altså i en konkret kontekst, og dette kan jeg eventuelt trekke mer generelle utsagn ut fra.

Min forskerrolle

Feltarbeidets første dager ble brukt til å bli kjent med redaksjonen. Det var litt vanskelig å vite hvor jeg skulle sitte og observere, og jeg fant ut at jeg ikke kunne observere flere informanter samtidig. Jeg måtte heller konsentrere meg om én og én informant, ikke bare under intervjuene. Jeg tok ikke så mye notater den første dagen fordi jeg ville opparbeide meg litt tillitt fra informantene før jeg begynte på intervjuene. Det var greit å sitte og småprate og bli litt kjent først.

I starten stilte jeg informantene en del spørsmål som for dem sikkert var banale; det var spørsmål om DV-kameraene, redigeringsutstyr, arbeidsdagen, rutiner og liknende. Informantene fikk kanskje inntrykk av at jeg ikke visste så mye om hvordan det er å være tv-journalist fra før av, og de forklarte gjerne. Noen ganger satt de og ventet på spørsmål fra meg mens jeg egentlig bare skulle observere dem mens de jobbet. De lurte også på om jeg ikke skulle lære å bruke DV-kameraene eller å redigere når jeg først var i Østlandssendingen. Ifølge Wadel (1991:27) er forskerens rolle noe av det første som må avklares i et kvalitativt forskningsprosjekt, i tillegg til å skaffe seg adgang til miljøet en ønsker å forske på og adgang til deltakende observasjon. Ofte gir ikke forskerrollen lettest adgang til miljøet og informantene en ønsker å observere. Derimot kan lærlingrollen, der informantene ser på det som sin oppgave å lære opp forskeren i det de selv driver med, gi gode resultater. Dersom forskeren ikke kan så mye om temaet fra før, vil det å bli sett på som en slags lærling gi forskeren mulighet til å lære om miljøet som skal studeres på en annen måte. Studentrollen har ofte mer til felles med forskerrollen (Wadel 1991:34). Ved siden av lærlingrollen kan forskeren være samtalepartner, da vet gjerne forskeren mye om emnet som studeres fra før av, og hun blir likestilt med informanten (Gentikow 2005:106).

Jeg opplevde det som at de fleste informantene ga meg rollen som en slags lærling under feltarbeidet, og ikke bare som masterstudent eller forsker. De ville gjerne vise meg

og lære meg hvordan ting fungerte. Jeg forklarte dem at jeg ikke skulle lære å jobbe som videojournalist, men heller var mer interessert i å få vite hvordan det er å jobbe som videojournalist og i tv-team. Noen ganger lurte de også på hva jeg mente om saken de skulle lage, eller om det journalistiske arbeidet. Mens vi satt i redigeringsrommet hendte det også at de ville vite om jeg hadde forstått innslaget og var enig i redigeringen. Jeg ble kanskje sett på som en ”prøveseer”, de kunne teste innslaget på meg før det ble sendt i nyhetssendingene. Jeg sa til dem at jeg ikke skulle mene noe om produksjonen eller innslaget, og at jeg skulle være mest mulig flue på veggen. Jeg skulle først og fremst observere dem, og påvirke dem minst mulig. Men vi kunne gjerne snakke om andre ting knyttet til arbeidet de gjorde og hva de selv mente, så lenge det ikke ble fokusert på min mening. Her er et eksempel fra onsdag 25. oktober hvor jeg er med journalist Mette og fotograf Kyrre i redigeringsrommet etter opptak:

De spør om hva jeg synes om saken de har laget, Mette har henvendt seg til meg flere ganger for å høre om jeg er enig i det de har gjort, hva jeg synes sånn generelt. Jeg sier jeg ikke skal mene noe. De vil jeg skal si noe, men jeg sier jeg ikke skal svare på sånne spørsmål. Så kommer vaktsjef Kristin inn og skal se på det ferdige innslaget. Teamet er fornøyd med tilbakemeldingene hennes.

(Mine notater 25.10.2006)

Etter en stund i Østlandssendingen følte jeg at jeg for enkelte av informantene ble mer samtalepartner enn lærling. Dette gjaldt særlig én som jeg fulgte mer enn de andre. Denne informanten jobbet mye som videojournalist, og var veldig glad i å fortelle om ting. Men fordi jeg var med forskjellige folk nesten hver dag, så nok de fleste på meg som en slags lærling gjennom hele perioden, hvis ikke de også så på meg som ”masterstudenten som skal forske på oss”.

Jeg tror informantene synes det var greit å skulle snakke om arbeidet sitt, ikke bare når jeg stilte dem spørsmål. Kanskje likte de å ha noen å snakke med siden dagen som videojournalist kan være litt ensom, de jobbet mye alene. Det virket som om informantene likte å snakke om seg selv og yrket sitt samtidig som de arbeidet, særlig på vei til og fra opptak og i redigeringsrommet. Resultatet var derfor færre formelle intervjuesituasjoner, men jeg fikk likevel stilt dem de spørsmålene jeg ønsket i løpet av arbeidsdagene. Slik opplevdes kanskje feltstudiet mitt som mindre formelt og skummelt for informantene, praten gikk mer naturlig mellom oss. Spørsmål om arbeidsrutiner, kamerautstyr og redigering kunne stilles samtidig som informantene faktisk jobbet med det. All småpraten lettet stemningen. Jeg følte at de gradvis ble vant til å ha meg der, og at de var trygge på meg og prosjektet mitt. Men siden

jeg fulgte forskjellige personer hver uke, var det mange å skulle bli kjent med, og jeg kom ikke like tett innpå alle. Jeg noterte ikke ned ting som ble sagt av videojournalister eller andre ansatte som ikke hadde godkjent og skrevet under på informasjonsskrivet.

Det at noen av informantene fortalte meg om familien sin eller om andre personlige anliggender, som planer for helga, hva de gjorde på fritida og liknende, ga meg også følelsen av å være en slags kollega. Dette kan ha gjort det enklere for meg som forsker å skulle intervju og observere dem. De var stort sett bare hyggelige og hjelpsomme. Dette gjorde meg tryggere på min forskerrolle. Innimellom ble jeg bedt om å bære disketter eller holde ting for dem mens de arbeidet, et par ganger måtte jeg også stille opp med parkeringspenger da de hadde glemt å ta med seg kontanter. Et eksempel på dette er da jeg var med videojournalisten Andreas på opptak i Oslo sentrum torsdag 26. oktober:

Andreas skal intervju en illustratør på Galleri Grafill nede i sentrum klokka 10, men når vi parkerer oppdager han at lommeboka hans ligger igjen i jakka i redaksjonen. Han blir litt stressa, og sier at vi vil få veldig dårlig tid hvis vi skal kjøre tilbake til redaksjonen og hente den før vi skal være på pressevisningen av et teaterstykke på Det Norske Teatret halv 12. Han spør om jeg har med meg bankkort, og om han kunne lånt det til å betale med i parkeringshuset før pressevisningen. Det får han, og jeg låner ham også kontanter til å parkere utenfor Galleri Grafill i sentrum. ”Det er kjipt om vi går glipp av wienerbrødene og vaflene de har på de pressevisningene, de er gode, he-he! Men da må vi være der halv 12”, påpeker Andreas. Han sier jeg kommer til nytte for han også, det er ikke bare han som er til nytte for meg.

(Mine notater 26.10.2006)

Ofte kom informantene eller andre ansatte i redaksjonen bort og spurte om jeg hadde kommet fram til noe nytt. ”Hva har du funnet ut om oss?” og ”Hva forsker du på i dag?” var typiske spørsmål. De fleste informantene mente det var interessant å bli forsket på, og var veldig spente på hva forskningen min ville vise. Flere ga uttrykk for at videojournalistikk var et viktig tema å forske på, og påpekte at det ikke var gjort mye forskning på dette området tidligere, iallfall ikke som de visste om.

Kapittel 4 – Videojournalistikk i NRK

Public service-verdier i NRK

”Public service” kan oversettes med allmennkringkasting. Først og fremst knyttes begrepet opp mot BBCs kringkastingspolitikk på 1920-tallet, men etter hvert er det også blitt et felles begrep som omfatter en stor del av et relativt kommersialisert mediesystem (Syvertsen 1999). Det å være en public service-kringkasting har generelt medført høy status for organisasjonene, da begrepet henviser til verdier som nasjonal kultur, profesjonalitet og kvalitet. Håpet var at allmennkringkasterne ville være mindre kommersielle hvis de fikk bruke allmennkringkastingsbegrepet om tjenestene sine. I Norge ble den tradisjonelle monopolinstitusjonen NRK, Norsk Rikskringkasting, etablert i 1933. NRK fulgte samme modell som BBC, og skulle i starten drive folkeopplysning. Først i 1980 gjorde NRK allmennkringkastingsbegrep til et kjernebegrep i sin legitimeringsstrategi, da de ønsket å markere avstand til de mer kommersielle kanalene. Allmennkringkastingsbegrepet sier noe om at det forventes av NRK å fylle viktige samfunnsoppgaver (Syvertsen 1999, 2004).

Public service-begrepet kan forstås på tre forskjellige måter, og i begrepets første betydning ses kringkastingen på som et ”offentlig gode” (Syvertsen 1999). Dette er et teknisk-økonomisk begrep som sier at allmennkringkastingen skal ha høy teknisk kvalitet, effektiv drift og et distribusjonsnettverk som når fram til alle borgere. Den neste betydningen av public service-begrepet kommer fra ordet public, eller offentlighet, og gir betydningen ”i offentlighetens tjeneste”. Allmennkringkastingen skal være en offentlig institusjon til allmennhetens beste, og skal stå for innhold og verdier som sikrer samfunnsborgerne den informasjon og de kunnskapene de trenger for å fungere i samfunnet. Men ordet public kan også bety publikum, og den tredje betydningen av public service-begrepet viser til publikums rolle som mediekonsumenter. Her kan public service forstås som publikumskringkasting eller ”kringkasting i publikums tjeneste”. Kringkastingen skal tjene forbrukerne og deres individuelle ønsker og behov, ikke bare som samfunnsborgere (Syvertsen 1999).

På NRKs nettsider kan en lese at ”i en stadig mer kommersiell og konkurranseutsatt mediehverdag er allmennkringkasting viktigere enn noen gang” (Bernander 2004). Mangfold og troverdighet er derfor fortsatt to viktige punkter i NRKs virksomhet, og organisasjonen skal informere, utvikle, utfordre og underholde publikum. Innholdet skal ikke være kommersielt, men ideelt (Bernander 2004). I dag er imidlertid kringkastingen på vei inn i en ny situasjon. Tradisjonelle kringkastingsmedier blir drevet av de samme institusjonene som

har medier som kombinerer lyd, tekst, data og bilde på tvers av bransjer som tidligere har vært atskilte (Syvertsen 1999). Med utviklingen av digital teknologi og konvergens mellom teletjenester, informasjonstjenester og medietjenester har også de tradisjonelle kringkastingsinstitusjonene fått nye muligheter til å utvide. Dette vil etter hvert gi public service-begrepet nye betydninger, blant annet mener NRKs ledelse at deres satsing på internett følger naturlig av det organisasjonen driver med, og dermed også er allmennkringkasting (Syvertsen 1999).

Utdanning av videojournalister i NRK

I løpet av årene har NRK utviklet seg, og organisasjonen framstår i dag som en multimedial kringkaster som døgnet rundt produserer stoff til tv, radio, internett, mobiltelefoner og andre nye digitale medier (NRK 2001). NRK var dessuten en av de første kringkasterne som startet med videojournalistikk i sin nyhetsproduksjon (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006).

Det finnes imidlertid lite skriftlig materiale om og forskning på denne nye journalistikken, særlig på norsk. Jeg har vært derfor nødt til å bruke en del plass i oppgaven på beskrivelser fra feltarbeidet. Arne Martin Larsen ga i 2002 ut et lite hefte kalt *Videojournalistikk*, mens den danske videojournalisten Kristian Frederiksen har skrevet boka *Alene med et kamera* (2004). Disse bøkene tar for seg teamet videojournalistikk relativt grundig, teknisk sett.

Eirik Jacobsen i NRK Kompetanseavdelingen er en av ildsjelene bak innføringen av videojournalistikk i NRK. Siden 2000 har han vært prosjektleder for NRKs kurs i videojournalistikk, som ble startet på initiativ fra tidligere nyhetsdirektør Anne Aasheim. Interessen for videojournalistikk fikk han etter selv å ha jobbet i ti år som tekniker på NRKs distriktskontorer, hvor han erfarte at arbeidsoppgavene for fotografene kunne være lite givende. Det var ikke lett å skulle kombinere en fotografjobb med en journalistjobb, og han følte at NRK ikke fikk utnyttet ressursene som lå der (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006).

Av skriftlig materiale om videojournalistikk i NRK finnes den oppsummerende artikkelen *Tre år med videojournalister* (Jacobsen 2003) skrevet til NRKs intranett, samt en powerpoint, *Videojournalism in newsgathering- still future?* (NRK Kompetanseavdelingen 2003) som ble brukt til å innlede en opplæringskonferanse i mars 2003. Dette dokumentet gir en kort framstilling av Kompetanseavdelingens undervisningsopplegg i videojournalistikk. Ifølge Eirik Jacobsen er det ikke blitt laget noen ny skriftlig samlet framstilling av NRKs videojournalistikkprosjekt siden 2003, og derfor blir han en spesielt viktig kilde i denne oppgaven.

Det ble først gitt tillatelse til å gjennomføre et VJ-kursopplegg i NRK Dagsrevyen i 1997, men dette kurset foregikk med tunge kameraer og ble aldri videreført. VJ-problematikken sto så i stampe til det ble inngått en avtale med fagforeningene om opplæring og bruk av videojournalister i desember 1999. Det første VJ-kurset ble så holdt ved distriktskontoret i Tromsø i mai 2000, og siden har videojournalistikk vært utprøvd og brukt i ulike NRK-redaksjoner. Det er ved distriktssendingene en har høstet flest erfaringer knyttet til videojournalistikk.

De beste videojournalistene ble dem som i starten satt alene eller sammen med én til på et avsidesliggende kontor langt unna andre, for eksempel i Stokmarknes eller Harstad, med et brennende ønske om å dekke nærområder og ting som skjedde der (...) Det handler ikke bare om hvordan en lager ting, men også hvordan en får ting på lufta. Før måtte en sende en kassett med hurtigbåten, nå er det filoverføring, edgekunnskap. VJene løste i starten selv overføringsproblemene, først etter hvert har NRK-systemet kommet dem til hjelp. Det å sende ting i full kvalitet over en telefonlinje har vært en revolusjon de siste årene.

(Intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006)

Videojournalistkurset til NRK skal være en opplæring for nybegynnere, og søker å gi reporterne nok trygghet slik at de kan starte å praktisere med en viss kontroll over situasjonen og kamerautstyret. For å bli en dyktig videojournalist er det viktig med mye praksis. En fungerende videojournalist gir fleksibilitet og er derfor en fordel for redaksjonen. Denne gevinsten blir større jo tryggere videojournalisten er på arbeidet hun skal gjøre (Jacobsen 2003).

NRKs videojournalistkurs startet ut fra visjoner om at en videojournalist med DV-utstyr har full kontroll over sin egen historie og som forteller av denne. Videojournalister vil gjøre redaksjonene mer fleksible, samt at videojournalistikk åpner for historiefortelling uten filtre (NRK Kompetanseavdelingen 2003). En videojournalist gjør alt arbeidet som er nødvendig for å produsere et tv-innslag selv, en har altså kompetanse til å være både researcher, reporter, fotograf, lydmann og redigerer på en gang. NRKs videojournalistkurs går over tolv uker, inkludert praksisperioder i redaksjonen underveis. Det er lagt inn tre samlinger på til sammen to uker, og her får deltakerne fotokurs, redigeringskurs og liknende. I løpet av ti ukers praksis skal videojournalistene lage ti innslag for distriktssendingene. Kursene skal først og fremst motivere, utdanne og trygge videojournalistene i arbeidet; reporteren skal motiveres til å delta på kursene, vaksjefer og redaktører skal oppfordres til å prøve ut videojournalistikk, deltakerne skal motiveres slik at de beholder entusiasmen,

og redaksjonen skal oppmuntres til å ansette og bruke de ferdige videojournalistene (NRK Kompetanseavdelingen 2003).

Ved slutten av 2002 hadde 84 journalister og fotografer i NYDI (nyhets- og distriktsdivisjonen) og Ressurs- og programdivisjonen gjennomført til sammen 14 kurs i VJ-opplæring, og prosjektet ble dermed sett på som unikt både i størrelse og varighet, muligens også i internasjonal sammenheng. Dessuten kunne kursopplegget gi kunnskap om hva slags muligheter og vanskeligheter det ligger i en slik måte å produsere nyheter på. Det første året var det 24 deltakere fordelt på fire kurs, i 2001 var det 28 deltakere fordelt på fem kurs, og i 2002 deltok 32 stykker på totalt fem kurs (Jacobsen 2003). I starten fikk de nyutdannede 15 000 kroner ekstra i lønn per år de jobbet som videojournalist, men denne ordningen varte ikke så lenge. Jacobsen mener imidlertid fagforeningen var for opptatt av lønn og for lite tilstede når det gjaldt bruken av og innføringen av videojournalister i NRK. Fagforeningen burde heller konsentrert seg om gode lære- og arbeidsvilkår, siden noen videojournalister har hatt elendige arbeidsvilkår, og for eksempel har vært nødt til å lage en full sak daglig. Det eneste kravet fagforeningen fremmet var kravet om lønnspålegg (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006).

VJ-kursene har ført til at distriktskontorene nå har videojournalister som har praktisert i flere år allerede, samtidig som det stadig blir arrangert nye kurs for nye deltakere. Alle distriktskontorene hadde i 2003 hatt fotografer eller journalister på VJ-kurs, og det var på samme tidspunkt fungerende videojournalister ved alle distriktskontorene. Antallet og hvordan de ble brukt varierte imidlertid (Jacobsen 2003). Journalistene var i overtall på alle kursene som ble holdt i løpet av de tre første årene, til sammen deltok 66 journalister og bare 18 fotografer. Dette kan skyldes at det er flere journalister enn fotografer i redaksjonene. Men ifølge Jacobsen (2003) kan det også hende at journalistene synes det er enklere og tryggere å skulle lære seg å bruke kamera, enn fotografene synes det er å skulle jobbe som journalist. Derfor er det blitt holdt egne fotografkurs, og dette førte til at dobbelt så mange fotografer ville ta VJ-opplæring. Men disse kursene ble likevel dårligere fordi deltakerne her ikke behøvde å ha totalansvar for sluttproduktet, noe deltakerne var nødt til på det opprinnelige kurset for både journalister og fotografer. I 2002 ble det igjen innført samme kurs for begge profesjonene, men deltakerne får forskjellig opplæring i deler av undervisningstida. Distriktskontorene måtte dessuten stille med både fotografer og journalister på kursene. Det var færre fotografer på kursene også i 2003, likevel er overlevelseshver prosent for fotografene som har gått VJ-kurs bedre enn gjennomsnittet for hele materialet (Jacobsen 2003).

Evaluering av de første tre årene med VJ-kurs har vist at VJ-bruken fungerer svært forskjellig ved de ulike distriktskontorene. I 2002 fungerte 75 prosent av dem som hadde gått VJ-kurs året før som videojournalister, mot 68 prosent av deltakerne i 2001 og 54 prosent av dem som gikk på kurs i 2000 (Jacobsen 2003). Dette kan imidlertid ha endret seg ganske mye fram til i dag, men det foreligger altså ikke noen tall som viser de siste årenes utvikling her etter 2002. Men Jacobsen (2003) skriver at tallene for 2002 er mer stabile enn for 2000, den stigende overlevelsesprosenten kan være et uttrykk for bedre opplæring samt evne til å ta vare på de ferdig opplærte videojournalistene. Av de til sammen 84 NYDI-ansatte som gikk på VJ-kurs de tre første årene, arbeidet 56 stykker som videojournalister per februar 2003. Grunnen til frafallet kan være at kursdeltakerne senere har sluttet i NRK, de valgte ikke å fullføre videojournalistutdanningen, de ville ikke jobbe som videojournalist likevel eller fikk andre arbeidsoppgaver senere, eller de var ikke-fungerende videojournalister mot eget ønske. Ikke alle distriktskontorene har vært like flinke til å tilrettelegge for videojournalistene som kom rett fra kurs og hadde lyst til å jobbe som VJ (Jacobsen 2003). Tallene omfatter uansett kun VJ-kursdeltakere som var ansatt i NYDI, siden disse utgjør den største gruppa av kursdeltakerne. I løpet av de tre første årene med VJ-opplæring har dessuten kvinner vært i mindretall på kursene, 23 av de 84 deltakerne var kvinner (Jacobsen 2003). Bruken av videojournalister varierer altså fra distriktskontor til distriktskontor, det varierer hvor ofte journalistene og fotografene arbeider som videojournalister, og hvor mange saker de lager daglig.

Evalueringen fra februar 2003 viste at det fortsatt var behov for å lære opp nye videojournalister til å jobbe med nyheter, og Kompetanseavdelingen skulle bli flinkere til å gjøre videojournalistene dyktige i det de har lært. Diverse problemer rundt DV-utstyret måtte løses, og det skulle bevilges mer ressurser til å lære opp nye videojournalister framover (Jacobsen 2003). NRK Kompetanseavdelingen har en sterk innblanding i redaksjonene, og skal skape gode vilkår for videojournalistene. Dagens grunnleggende VJ-kurs i NRK ser omtrent like ut som før, men tidligere ble det kun gitt opplæring i kamera. I utgangspunktet egnet ikke redigeringssystemene seg til å bli brukt av kun én person, men etter hvert kom laptopbaserte systemer som gjorde det mulig for videojournalistene å redigere selv (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006).

Ett problem er å få kontorene til å videreutdanne videojournalister, det koster jo penger. Kanskje er ikke redaksjonene så opptatt av videojournalistikk, men de må dyrke og utvikle denne nye rollen hvis de skal få optimalt utbytte av ressursen. Her er det forskjellig fra

kontor til kontor. Utenlandskursene for videojournalister i trinn to ble veldig populære, det skapte en motivasjon blant VJene, og ga sjefene i systemet en mulighet til å belønne folk med utenlandskurs. (...) Vi har også videregående kurs i redigering og ukeskurs i kamera, men disse har ikke slått an. Mange blir teknisk dyktige på egenhånd. Klassisk kunnskap slik som bilde/foto, som fotografene før brukte år på å lære seg, kan nå folk lære seg raskt selv, eller de kan det fra før. Tilgangen på utstyr er så mye bedre. Alle kan lære seg å filme. På de grunnleggende kursene tar vi høyde for at vi gir ulikt tilbud til de to yrkesgruppene.

(Intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006)

Det er blitt arrangert tredagers VJ-kurs for vaktsejere i NRK-systemet. Dette er viktig fordi vaktsejere har den daglige forvaltningen av redaksjonens ressurser, og kan la være å bruke videojournalister hvis de synes dette er best for redaksjonen. Det blir tilbudt videregående kurs for videojournalister, disse er gjerne lagt til utlandet for å stimulere interessen for opplæringa. Det er ekstra viktig å møte andre som jobber som videojournalister og jobber med saker utenfor kontoret, siden videojournalistene jobber så mye alene (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006).

NRKs nye nyhetskanal skal etter planen ha sin første sending 1. september 2007, og her kommer en stor del av innslagene til å være laget av videojournalister, ifølge Erik Berg-Hansen (10.01.2007), programsjef for NRKs distriktskontorer. Det økte produksjonspresset fører til krav om å produsere flere og hyppigere nyhetssaker, men uten at kanalen får tilført flere ressurser. Dette må løses ved mer bruk av videojournalister. Sendingene skal gå fra halv sju om morgenen til klokken fire på ettermiddagen, og vil inneholde blant annet lokale og nasjonale nyheter, utenriksstoff, kultur og sport. "Det blir et slags nyhetshjul hvor distriktskontorene bidrar med stoff" (intervju med Erik Berg-Hansen 10.01.2007).

Videojournalistikk i andre land

Ifølge Jacobsen (2003) har tankene rundt DV-teknologien internasjonalt dreid seg om å bruke DV-kameraene i større programformater, som for eksempel i fjernsynsserier, spillefilm eller tyngre dokumentarer. Derfor har industrien utviklet utstyr tilpasset teamløsninger og arbeidsformer som ikke helt passer til nyhetssendinger på tv.

Som en av de store, nasjonale allmennkringkasterne er NRK langt framme med å bruke videojournalister i vanlig nyhetsproduksjon, i alle formater. Fordi det er tøft å jobbe opp mot en daglig deadline, var en lenge i tvil om videojournalister ville fungere, men vi har lyktes. Vi har flere distriktskontorer enn nabolandene våre har, vi har folk femti steder i Norge. Behovet for videojournalister har ikke vært like påtrengende i et lite land som Danmark. Svenskene er dessuten nokså konservative på teknologisiden.

(Intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006)

NRKs bruk av videojournalister skiller seg fra BBC og i Tyskland. Dette fordi NRK har jobbet med videojournalistikk som et åpent prosjekt innad i organisasjonen, og fikk avtale om bruk av videojournalister med fagforeninga i 1999. Det var mye skepsis rundt innføringen av videojournalistikk, men opplegget var åpent og inviterende til begge yrkesgrupper innad i NRK. I den svært konservative organisasjonen BBC skjedde innføringen av videojournalister mer i det skjulte (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006).

BBC Training tilsvarer NRK Kompetanseavdelingen. Et søk på deres nettsider viser lite som vitner om at BBC faktisk har satset på videojournalistikk (Jacobsen 2005). Så hvor befinner BBC seg egentlig på videojournalistikkfeltet? BBCs opplæringscenter ligger i Newcastle, og drives av BBC Nations og Regions, som har 3000 ansatte. Men her skjer VJ-opplæringa tilsynelatende uten hjelp fra BBC Training. Som i NRK er det også i BBC distriktssendingene som har vært først ute med å lære opp videojournalister. Jacobsen (2005) skriver at det virker som det i BBC har foregått en profesjonsstrid knyttet til videojournalistikk, BBC sentralt og BBC Training ikke har klart å komme på banen med opplæring og kursing. I enkeltredaksjoner har det likevel foregått VJ-opplæring med innleide folk, for eksempel har de benyttet seg av den amerikanske kursleverandøren og VJ-guruen Michael Rosenblum¹. Jacobsen mener dette viser at det er et stort behov for videojournalister i BBC. I 2002 gikk fagforeninger og BBC Nations og Regions sammen om et opplæringsprosjekt for videojournalister, dette skulle utdanne et stort antall videojournalister blant de ansatte i BBC Nations og Regions, samt opprette videojournaliststillinger i alle regionene. I NRK har VJ-opplæringa blitt holdt internt, i full åpenhet av NRK Kompetanseavdelingen siden mai 2000. I BBC er derimot opplæringa blitt gitt eksternt, og den ble mer eller mindre sett på som illegitim fram til 2002, da avtalen med fagforbundene kom. I BBC ligger kunnskapsbasen hos en ekstern kursleverandør, mens den i NRK er intern (Jacobsen 2005).

I Tyskland har de vært enda mer tilbakeholdne med å ta i bruk videojournalister, de utdannet lenge bare folk utenfor staben (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006). Kursene ble kjørt som lokale initiativ, og ikke sentralt samordnet som i NRK. BBC hadde også egne treningsleire hvor de kjørte kurs rettet mot vaksjefer og redaktører ved distriktskontorene. Men de som deltok fikk lite trening i å lage VJ-saker utenfor treningsleirene (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006).

¹ For mer informasjon om Michael Rosenblum, se <http://www.rosenblum-institute.com/> og <http://www.rosenblumtv.com/>

Jacobsen (2003) mener at videojournalistikk og DV-teknologi kan være med på å endre utviklingen en ser i amerikanske tv-nyhetssendinger. Disse er preget av et datagrensesnitt mot publikum hvor skjermen er oppdelt i flere bilderuter, scrolltekst, studiobilder, kommentarer og overskrifter. Hver del presenterer sin informasjon samtidig, og det fortelles nesten ikke bildehistorier i disse sendingene, ofte vises bare kjappe enkeltbilder. Videojournalistikk og DV-teknologi kan hjelpe til med å holde fast ved bildefortellingen som en viktig del også i nyhetskommunikasjonen. Flere kameraer, flinke fortellere og funksjonell teknologi kan gi nyhetssendingene bedre tilstedeværelse og stofftilgang. Fjernsynssendinger krever mer bilder og tilstedeværelse, og har dermed en fordel om en sammenlikner med utviklingen i radio og presse. Ifølge Jacobsen (2003) preges utviklingen her av stadig mindre direkte kontakt med primærkilder, og heller mer telefon- og skrivebordsjournalistikk.

Kapittel 5 - NRK Østlandssendingen

Fakta om redaksjonen

NRK har i 2007 mellom 13 og 15 distriktskontorer fordelt utover landet, avhengig av hvordan en teller. Totalt har NRK journalistiske ressurser på over femti steder (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006). Erik Berg-Hansen (intervju 10.01.2007) forteller at ved siste opptelling i september 2006, var rundt 25 prosent av innslagene og reportasjene ved distriktskontorene laget av videojournalister. Denne beregningen blir gjort ved at alle distriktskontorene får tilsendt spørsmål og må gjøre en vurdering av hvor mange VJ-saker de har i gjennomsnitt ukentlig. Det blir ikke ført noen annen statistikk over antall VJ-innslag, og tellingen er derfor noe overfladisk. Mot slutten av 2004 bestod sendingene av cirka 30 prosent VJ-innslag, uten at Berg-Hansen har noen forklaring på hvorfor det er blitt færre VJ-innslag i nyhetssendingene de to siste årene. Men det viser seg å være store interne variasjoner mellom redaksjonene, NRK Nordland er på topp med 70 til 80 prosent VJ-innslag i sendingene. Rett bak ligger NRK Østfold, med litt over femti prosent. Enkelte andre kontorer har ikke kommet noe særlig i gang med VJ-bruken (intervju med Erik Berg-Hansen 10.01.2007)

NRK Østlandssendingen er distriktskontoret for fylkene Oslo og Akershus, og startet opp med sendinger i 1959, på Marienlyst i Oslo (Kalbakk 2006). Siden 1993 har distriktskontoret holdt til i Myrens Verksted ved Akerselva på Sagene. Fram til 1996 lagde redaksjonen kun radiosendinger, og den første lokale tv-nyhetssendingen ble sendt 28. februar 1996. Høsten 1997 startet redaksjonen produksjonen av sitt første riksprogram på tv, det flerkulturelle magasinet Migrapolis som ble sendt på NRK2. Programmet Migranytt, som ble sendt fra 1999 til 2003, ga ukentlige tv-nyheter på fremmedspråk. Østlandssendingen kan i dag tilby publikum i Oslo og Akershus seks timer med radiosendinger daglig, samt to daglige nyhetssendinger på tv. I tillegg har redaksjonen eget tilbud på internett, og Migrapolis sendes hver uke både på tv og i radio (Kalbakk 2006).

Distriktskontoret består av omtrent 70 fast ansatte medarbeidere, og de fleste jobber med produksjon av lokalsendinger. Rundt ti stykker jobber med Migrapolis. Den daglige lytteroppslutningen på radiosendingene var i mars 2004 på 25 prosent, tv-sendingene hadde en seeroppslutning på 21 prosent, og dette gjør Østlandssendingen til det største lokale etermediet i området (Kalbakk 2006). Daglig produseres det minst fem nyhetssaker til tv-sendingene som går klokken 18.40 og 20.55 på NRK, i tillegg lages det minst tre nye nyhetssaker til radio hver morgen og to til ettermiddagssendingen. Det produseres også

mellom åtte og ti magasinsaker daglig. Østlandssendingens nettsider oppdateres hver dag med nyhetssaker og magasinsaker, og en kan også se og høre tv- og radiosendingene på nettet (NRK Østlandssendingen 2006a).

Hver morgen kvart på ni er det morgenmøte, og fem over ni er det tv-reportermøte. Tv-team 1 starter på jobb om morgenen, mens team 2 starter klokken 12.00. Reporter i team 1 har deadline klokken 15.15, mens redigerer har deadline 15.30. Reporter i team 2 har deadline klokken 18.00, redigereren klokken 18.15. På vaktlistene er det satt opp videojournalister hver dag. Hver mandag og tirsdag lager en videojournalist en featuresak som skal sendes torsdag samme uke. Da brukes gjerne mandagen på planlegging og opptak, og tirsdagen på redigering. Et vanlig dagsverk for en videojournalist skal være et femti sekunder langt innslag, altså halvparten av en standard full sak som teamene lager, denne er vanligvis på 1,45 minutter.

Ingen av videojournalistene i redaksjonen jobber kun som videojournalister, de jobber også som journalist eller fotograf i team, de er programledere på tv eller har egne radiosendinger i tillegg. Turnusen varierer, og videojournalistene kan selv være med på å bestemme hvor ofte de vil jobbe som VJer. Dette gjør at det å jobbe som videojournalist i denne redaksjonen kanskje skiller seg fra andre distriktsredaksjoner, der videojournalistene kanskje må lage en sak daglig, eller bare én sak i måneden. Ifølge Eirik Jacobsen (intervju 06.11.2006) finnes det distriktskontorer som omtrent bare består av VJer, mens andre kontorer knapt benytter videojournalister i sine sendinger. Ikke alle har satset like mye på videojournalistikk, det avhenger også av geografi og tilgang til utstyr.

Videojournalistene i Østlandssendingen har ikke hvert sitt kamera, men deler på tre stykker. Dette kan medføre ulemper dersom ikke alt er på plass når en skal ut og filme.

Arbeidsdagen starter med morgenmøtet, hvor ideer blir diskutert og saker blir utdelt. Ofte blir de som egentlig er satt opp som videojournalister plassert som fotograf eller reporter i et ekstra team. Det hender redaksjonsmedlemmene er uenige om hva som er en god VJ-sak og hvor lang den skal være. Noen ganger ønsker vaktsefene en full sak, men fordi videojournalistene egentlig skal lage kortere nyheter, kan et team bli satt på saken i stedet, eller VJen kan settes i team. Vaktsefene legger hver dag fortløpende inn tips og informasjon om saker på arbeidslistene på nettet, og kjøreplanen blir klar utover dagen.

Det virker som om det til vanlig er ganske stille og rolig i redaksjonen, folk sitter og jobber, tar telefoner, finner stoff på nettet, og planlegger saker. Noen er ute på opptak, andre redigerer.

Innføring av videojournalister

Eirik Jacobsen sier dette om videojournalistikken i NRK Østlandssendingen:

”Østlandssendingen fikk i utgangspunktet ikke dette med videojournalister til å fungere. De fulgte det ikke opp, og resultatet var at mange ikke ville jobbe som VJ i starten. Men så tok Kjetil (Saugestad, min anmerkning) fatt i problematikken og satte VJ-bruken i system” (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006). Østlandssendingen evaluerte sin bruk av videojournalister våren 2006, altså ledet av redaksjonssjef Kjetil Saugestad. Hovedstrategien knyttet til videojournalistikk i NDOA (Nyhetsdivisjonen Oslo og Akershus) var at ”Østlandssendingens bruk av videojournalister skal gi økt fleksibilitet, beredskap og nære reportasjer, uten å skape økt arbeidsbelastning eller være et sparetiltak som går utover kvaliteten” (Saugestad 2006).

Som ny nyhetssjef ønsket Saugestad å ta tak i VJ-bruken i redaksjonen, da han erfarte at det var et behov for dette. Videojournalistene fortalte ham at de hadde et stort arbeidspress, og urimelige og uklare forventninger til seg selv og produktet de skulle lage. De var ofte slitne og trengte pauser etter å ha laget en sak. Vaktsjefene var også pressa siden de var nødt til å ha nok stoff til å fylle tv-sendingene. Det var logistikk- og utstyrsproblemer, og uklarheter rundt det at én videojournalist ikke skal erstatte ett team, samt at videojournalistene trenger mer tid. Samtidig var det ikke aktuelt å akseptere at innslagene blir dårligere kvalitetsmessig for å redusere arbeidspresset (Saugestad 2006; intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006).

VJ-bruken fungerte dårlig fordi videojournalistene var under for høyt produksjonspress, ressursene knyttet til tv-sendingene sto ikke helt i forhold til behov og ambisjoner. Vi styrket tv med en stilling, vi tok et dagsverk fra radio. Ved å ha to daglige nyhets-VJer kunne vi si at de til sammen skulle levere tilsvarende som et vanlig nyhetsteam på to personer (...) Videojournalister er ikke egnet som sparetiltak. Derfor har vi bestemt at det skal være like mange dagsverk med VJer som med team.

(Intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006)

Det ble gjort følgende tiltak i redaksjonen fra og med 3. april 2006: de skulle beholde en videojournalist knyttet til bolken kulturhelg og sport, de innførte to daglige nyhetsvideojournalister som skulle levere til sammen 1,45 minutter daglig, det skulle ikke være mer slitsomt å ha VJ-vakt enn andre vakter, det trengtes mer systematisk oppfølging av teknisk og journalistisk kvalitet, VJ-sakene skulle ha et eget uttrykk og ikke være B-versjoner av en teamsak, samt at det ble gjort endringer slik at redigeringsromkabalene skulle gå lettere opp (Saugestad 2006). Fram mot sommeren skulle redaksjonen teste ut mer systematisk hva

ulik bruk av videojournalister bringer med seg, og dette skulle ende i en sluttevaluering. De to daglige videojournalistene skulle enten lage hver sin kortsak eller stk-sync på 0,50 minutter, eller de kunne samarbeide om samme sak, enten som team eller ved å lage halvparten hver. Den ene videojournalisten kunne også danne team med en ekstra fotograf, mens den andre startet på en todagersproduksjon. Sommeren 2006 skulle de evaluere hovedspørsmålene, altså om to daglige nyhets-VJ-er er en fleksibel ressurs som vaktsjefen klarer å utnytte, samt om videojournalistene vil øke mengden av featurestoff i nyhetssendingene og om dette er positivt eller negativt. Samtidig ble det satt spørsmålsteget ved hvorvidt to nyhetsvideojournalister fungerer bedre eller dårligere enn et ekstra team.

VJ-saker kan gi oss annerledes journalistikk. Vi kommer nærmere i en del situasjoner enn med et tungt team. Vi kan i en viss grad ta sjansen på at saker kan falle, mindre arbeidstid er gått til spille. Vi har råd til opptak i helg. Bruk av videojournalister kan også i teorien gi oss mulighet til å dekke større geografiske områder, og å følge prosesser over tid. Vi kan også lage flere, men kortere saker og innslag hver dag.

(Saugestad 2006)

I den daglige nyhetsproduksjonen skal en god VJ-sak gi mulighet til et nærmere innslag med mer personlig uttrykk, dette uttrykket kan godt utvikles over tid. Begrenset utvalg av opptakssteder og få kompliserte situasjoner er nødvendig for at VJ-innslaget skal bli bra, og derfor bør en være bevisst på hva slags saker som er hensiktsmessig for en videojournalist å dekke. Men ofte vil en videojournalist prøve å lage en nyhetssak på samme måte som et team ville gjort, og dette kan være med på å øke presset på videojournalistene. Derfor er det ekstra viktig at vaktsjefene passer på og ikke forventer samme type innslag fra en videojournalist som fra et team (Saugestad 2006a).

Østlandssendingen arrangerte så et seminar 10. juni 2006, og der ble de nye tiltakene i videojournalistordningen videre evaluert. Resultatet viste at det fortsatt var slitsomt å være videojournalist, og at videojournalistene fortsatt har mer behov for tilbakemeldinger og journalistisk og teknisk oppfølging enn dem som jobber i team (Saugestad 2006b). Det er viktig at vaktsjefene er bevisste på videojournalistenes arbeidssituasjon og begrensninger, samt at det trengs bedre rutiner for å forhindre mye rot blant kamerautstyr og logistikk. Dessuten ble sportsspalten avviklet, siden det viste seg at spalten ikke fungerte som VJ-stoff. I tillegg var det et stort ønske om å ha mer formaterte todagersproduksjoner, med bedre planlegging av saker. Redaksjonen må også jobbe med å gjøre VJ-sakene mer personlige, heller enn at de framstår som tamme utgaver av en teamsak. Til sist i evalueringen kommer det fram at

redaksjonsmedlemmene kanskje er for selvkritiske til VJ-innslagene, og heller må fokusere på at videojournalistene er dristige og flinke. Det ble også bestemt at to av videojournalistene skulle sendes til en VJ-kongress i Bodø høsten 2006, samt at en annen skulle på videregående VJ-kurs. Kjetil Saugestad ønsket også å få til faste dager eller rutiner for å sikre faglige tilbakemeldinger til videojournalistene fra høsten 2006 (Saugestad 2006b).

Informantene i oppgaven

I løpet av feltarbeidet i NRK Østlandssendingen observerte og intervjuet jeg til sammen elleve videojournalister, fotografer, reportere og vaksjefer. Som tidligere nevnt har alle fått fiktive navn. Informasjonen om informantene fikk jeg i løpet av perioden feltstudiet varte, noe har jeg også funnet på Østlandssendingens nettsider hvor redaksjonen har lagt ut informasjon om sine ansatte (Østlandssendingen 2006b). Noen av informantene ga mer informasjon om seg selv og utdanningen sin enn andre, uansett har jeg utelatt en del informasjon her for at det skal være vanskeligere å gjenkjenne dem. Distriktsredaktør Per Arne Kalbakk og redaksjonssjef Kjetil Saugestad er ikke blitt spurt om utdanning og tidligere arbeidsplasser, de har hovedsakelig blitt intervjuet om videojournalistikk i redaksjonen.

- *Andreas* er egentlig fotograf, men har jobbet som videojournalist i Østlandssendingen siden 2001.
- *Torbjørn* jobber som fotograf, selv om han er utdannet journalist. Han jobber også som videojournalist.
- *Anders* er utdannet journalist. Nå jobber han som videojournalist, tv-reporter og som programleder i radio.
- *Øystein* er utdannet journalist, og jobber som videojournalist og tv-reporter i Østlandssendingen.
- *Lars Kristian* er også utdannet journalist, og er videojournalist og tv-reporter, samt programleder for tv-nyhetssendingene.
- *Linn* er utdannet journalist, og har jobbet som videojournalist i Østlandssendingen. Hun er nå tv-reporter og programleder for nyhetssendingene på tv.
- *Mette* jobber som tv-reporter, hun er også vaksjef.
- *Kyrre* er utdannet journalist, men har jobbet som fotograf i Østlandssendingen i tre år.
- *Michael* er fotograf i Østlandssendingen.

- *Kristin* har studert journalistikk, og har jobbet i Østlandssendingen siden 2000. Nå er hun vaktsjef.
- *Vegard* har ikke journalistutdanning, men har jobbet i Østlandssendingen de siste sju årene. Han er nå vaktsjef.

Informantene har studert ved Høgskulen i Volda, ved Gimlekollen i Kristiansand, noen av dem har studert i utlandet, mens én er utdannet programingeniør og lydtekniker. Noen har fotografkurs fra NRK. Et par av dem har også gått på NRKs videojournalistkurs for videregående. De fleste har fått opplæring i videojournalistikk gjennom NRKs VJ-kurs og fra VJ-kurs i Østlandssendingen, én er så og si selvlært, mens en annen lærte videojournalistikk i en tv-redaksjon utenfor NRK. En av informantene jobber dessuten som teknisk ansvarlig for nyhetssendingene, mens en annen er verneombud i redaksjonen. Flere av informantene, ikke bare fotografene, opplyser at de lenge har hatt en interesse for foto. Noen av videojournalistene har deltatt på VJ-kongresser i løpet av årene.

Alle informantene jeg har intervjuet i oppgaven har fått sitatsjekk, altså mulighet til å lese gjennom og eventuelt kommentere sitatene jeg har brukt i denne oppgaven.

Kapittel 6 - Intervjumaterialet

I de tidligere kapitlene i oppgaven har jeg gått nærmere inn på den digitale utviklingen i mediebransjen, jeg har blant annet sett på journalistrollen, videojournalistikk, og ulike sider ved metodevalget mitt. Jeg har presentert NRK og NRK Østlandssendingen med vekt på videojournalistikk, og introdusert informantene mine i Østlandssendingen. Jeg vil nå ta for meg underproblemstillingene mine én etter én, og forsøke å svare på disse ut fra de observasjonene og intervjuene jeg gjorde i feltarbeidet mitt. Jeg ønsker å få fram variasjonen i datamaterialet mitt, og det er derfor ikke tilfeldig hvilke informanter som uttaler seg i oppgaven. Jeg har inkludert alle svar, men forsøkt å trekke sammen dersom flere har samme mening om et tema. Datamaterialet i denne oppgaven er derfor fullstendig, selv om ikke alle informantene har svart på alle spørsmålene mine.

Jeg har observert og intervjuet informantene mine ut fra spørsmål knyttet til underproblemstillingene, altså om arbeidsdagen, journalistrollen, nyhetsverdier og kvalitetsoppfatning. Jeg har spurt om hvordan det er å være videojournalist og hvordan det er å jobbe i team, om det å være videojournalist påvirker yrkesfølelsen, om informantene tror fotografer eller journalister har best grunnlag for å bli gode videojournalister, hva slags status videojournalistene har, om informantene tror framtidens reportere må være flermediale for å få jobb, og om de synes videojournalistikken påvirker journalistikken. Jeg har spurt om rutiner og nyhetsverdier i Østlandssendingen er blitt endret etter at redaksjonen fikk videojournalister, samt hva slags type stoff som gir gode og dårlige VJ-innslag. Jeg har også vært interessert i å få vite om videojournalistikken har endret nyhetssendingene, og informantene er blitt intervjuet om hvordan de ser på VJ-innslag i forhold til teaminnslag, om hva de synes er god og dårlig journalistikk.

Sitatene fra informantene er hentet fra perioden med feltarbeid i Østlandssendingen.

1. Arbeidsdagen

1.1. Hvordan er arbeidsdagen til en videojournalist sammenlignet med arbeidsdagen til et tv-team?

Arbeidsdagen som videojournalist er ganske annerledes enn arbeidsdagen for et tv-team. Selv om en jobber i samme redaksjon, er ofte videojournalistenes kontakt med andre minimal, og det kan være mer slitsomt og stressende å ha ansvar for hele produksjonen selv. I Østlandssendingen har videojournalistene forskjellig turnus, og ikke alle jobber like mye som videojournalister. De jobber også som fotografer eller journalister i team, er programledere

i radio og tv, eller har ansvaret for det tekniske ved nyhetssendingene. Ifølge vaktlistene skal Østlandssendingen ha tre videojournalister på jobb hver dag, fordelt på VJ feature, VJ kultur og vanlige VJ-vakter. Featuresaken produseres mandag og tirsdag, mens ukens kultursending, som sendes hver fredag, lages onsdag, torsdag og fredag. På morgenmøtene/tv-møtene hender det at de som i utgangspunktet er satt opp som videojournalister må jobbe i team i stedet, dersom det er behov eller mulighet for dette. Dette gjør at det er noe uforutsigbart å være videojournalist til tross for de oppsatte vaktlistene. På tv-møtet får videojournalistene utdelt saker av tv-vaktsjefen, eller de kommer med egne ideer til saker de vil lage. Som regel har videojournalistene to dager på seg til å lage et vanlig innslag, men noen ganger må de lage kortere saker på én dag. Hva slags type innslag de lager varierer fra korte nyhetssaker til lengre featuresaker. Det vil si at nyhetssendingene som regel inneholder VJ-innslag daglig. Innimellom blir VJ-innslagene overliggere som fyller opp sendingene senere i uka. Dette gjør videojournalistenes arbeidsdager ganske varierte.

Alle videojournalistene i datamaterialet mitt er altså også vant med å jobbe i team, og er derfor godt rustet til å sammenligne disse to måtene å jobbe på. Andreas jobber mest som videojournalist i Østlandssendingen. Han blir sjeldent satt i team siden han har ansvar for kulturbolken, og den jobber han med onsdag, torsdag og fredag. Hvis han må jobbe i team, kan han gjøre det mandager og tirsdager, da som fotograf. ”Når en skal lage nyheter blir en dømt til å følge en del oppskrifter. En kan gjøre noen fikse grep, en bør vel gjøre det i team hvor en har ressurser og tid. Dette er ofte vanskeligere som videojournalist, selv om en også der kan få det til. Å være i team gir uansett en styrke” (Andreas 26.10.2006). Andreas sier han får gjøre mer som han vil som videojournalist, men det kan gå begge veier siden han ikke har noen å diskutere med underveis. Fordi han har ansvar for kulturdelen, ser han på seg selv som sin egen herre, slik blir det fordi han bruker mye tid på å få oversikt over alt som skjer på kulturfronten. Dermed ender han opp med å ha mindre kontakt med vaktsjefene enn de andre videojournalistene, men han har dermed også friere tøyler.

Grunnen til at Andreas orker å jobbe såpass mye som VJ er fordi han i utgangspunktet kun trenger å lage innslag til fredagssendingene. Dette gjør at han har flere dager på seg til å filme og redigere stoffet. Som regel lager han tre til fire innslag til hver fredagssending. Han må imidlertid være veldig fleksibel, da han innimellom er nødt til å jobbe også om kveldene, og han må stadig endre vaktene for å tilpasse seg sakene han skal lage. Han mener den fleksibiliteten stillingen hans innebærer ikke nødvendigvis hadde passet for alle i redaksjonen. Selv var han en av de første videojournalistene i redaksjonen, og han angreir ikke på valget,

da han ønsket nye utfordringer. Andreas mener det viktigste som VJ er ikke å bli stressa selv om en er alene om å gjøre hele jobben. Han synes ikke vaktsefene presser eller stresser videojournalistene i redaksjonen. Men det er slitsomt å skulle redigere hele dagen, han blir ofte sliten i øynene av det. Ifølge Andreas blir det dessuten mye ”stup- og skyt-redigering”, det er det han stadig vekk kommer i mål med. Men som kultur-VJ får han god mulighet til å kose seg som fotograf, han kan eksperimentere og teste ut andre ting enn om han hadde jobbet med vanlige nyhetssaker i et team. Han trives godt når han er ute og filmer ulike teater- og danseforestillinger. Andreas ser på seg selv som kulturinteressert, og synes han er heldig som får holde på med stoff som gir mulighet for å lage de gode bildeopplevelsene.

Mens Andreas sjelden blir satt i team, er det oftere Anders må være reporter i team selv om han egentlig er satt opp som videojournalist. Men dette synes Anders i grunnen er ganske ok, da kan han senke skuldrene litt. Det er nemlig mindre stressende å jobbe i team enn som videojournalist, synes han. Når Anders er videojournalist bruker han alt fra ti minutter til flere timer på å forberede saken han skal lage. Hvor lang tid han bruker, kommer stort sett an på om saken er hans egen idé eller vaktsefens, samt om han har en eller to dager på seg. Anders har holdt på med foto før, han liker godt å filme. Det som avgjør om det visuelle er viktigere enn innholdet, sakens tekst, kommer an på hva slags type sak han skal lage. Også Anders får ganske frie tøyler som videojournalist, han kan stort sett gjøre som han vil så lenge han diskuterer litt med vaktsefen underveis. Redigering har han lært seg selv litt etter litt, selv om han har gått på et ukeskurs i redigering. Anders synes det er viktig å utvide nettverket sitt og få flere kilder, men det hender han glemmer å ta med visittkortet sitt når han drar ut på opptak, noe han synes er dumt.

En dag i løpet av feltstudiet mitt i Østlandssendingen opplever Anders det han kaller ”VJ-dagen fra helvete!” (Anders 12.10.2006). Denne dagen begynner han litt senere på jobb siden han vet det blir mye arbeid utover ettermiddagen. Dessuten arbeidet han lenge dagen før. Anders skal altså være videojournalist, og han skal lage en budsjettsak. Han har gjort hele tre avtaler (intervjuer og filming) med forskjellige folk i løpet av dagen. Han skal også gjøre opptak på flere ulike steder i byen. Dette er generelt ikke ideelt for videojournalistene, de bør ha få kilder og få opptaksteder for å forhindre stress og arbeidspress. Han er litt bekymret for hvordan skal han få tid til å filme, skrive blokker og redigere alt sammen i løpet av bare én dag. Anders synes ikke det er optimalt med så lange arbeidsdager som denne, men hvis Aften har saken på trykk samme dag, må han også lage den til kveldens nyhetssending. Hvis ikke, kan Anders ta det roligere og heller redigere ferdig i morgen. Saken står imidlertid på trykk

i Aften. ”Dette blir stress. Forutsetningen nå er at jeg får med meg en fotograf på den siste avtalen, ellers vil det koke i hodet” (Anders 12.10.2006). Det løser seg heldigvis for Anders, som både får fotograf og hjelp til å redigere. Saken blir dermed ferdig til nyhetssendingen klokken 18.40. Dagen etter mener uansett Anders at det ble en grei VJ-sak, til tross for høy stressfaktor og mange kilder. Men han var heldig som fikk hjelp, det er ikke gitt at redaksjonen har folk ledig til å hjelpe videojournalistene i slike situasjoner.

Både Lars Kristian og Torbjørn opplever at de ofte får for få bilder når de jobber som videojournalister. Torbjørn har gjerne mange ideer før han drar ut på opptak, men de blir sjelden noe av. Det må være noe som skjer i situasjonen som skal filmes, han må være flink til å oppsøke det som skjer. ”Jeg skal jo lage underholdning, ikke få folk til å svitsje over til en annen kanal” (Torbjørn 09.10.2006). Han jobber i utgangspunktet som fotograf, og som videojournalist hender det derfor han filmer med et stort kamera, han synes det gir best bilder. Torbjørn er ikke så opptatt av å ha den store nyhetsteften, det er ikke så viktig for ham å lage de harde nyhetssakene. Dette er imidlertid felles for flere av videojournalistene i redaksjonen, også for Øystein. Det er ikke så ofte Øystein kommer med egne ideer til saker, selv om det kunne gitt artigere saker å jobbe med. Men han har ikke så god tid til å lete opp mulige saker. ”En kan ikke lage kunst hver dag, jeg må på noen rutinesaker innimellom. Men det kan være litt deilig med rutinesaker iblant” (Øystein 16.10.2006). Han mener det å skulle jobbe som videojournalist er erfaringsbasert læring. Øystein liker at dagene i redaksjonen er varierte, med både VJ-arbeid og teamarbeid i turnusen. Han jobber som videojournalist 50 prosent av arbeidstiden, denne ordningen er han godt fornøyd med. Men ofte blir han satt i team likevel.

De fleste videojournalistene skulle ønske de hadde hvert sitt DV-kamera. Da hadde de sluppet å hele tida måtte sjekke og endre innstillingene på kameraene, og oppleve at ting mangler i kamerabagen. Nå må Lars Kristian for eksempel alltid kontrollere kamerautstyret før han drar ut på opptak, og denne ordningen synes han fungerer dårlig. Dessuten er de tre DV-kameraene forskjellige, og det ene blir sett på som bedre enn de to andre. Siden VJ-kameraene er små blir de i tillegg slengt mer rundt enn de store, og videojournalistene frakter dem fram og tilbake i en ryggsekk. Men DV-kameraene tåler mindre enn de store. Lars Kristian legger dessuten stor vekt på viktigheten av å få jobbe med en fotograf innimellom for å plukke opp tips og få inspirasjon. Dessuten er det ensomt å være VJ i lengden. Selv om han sier han har lært seg hva vaktsjefene vil ha, savner han og de andre videojournalistene mer tilbakemeldinger fra vaktsjefene. ”VJene er nok de verste til å kritisere seg selv, selvfølelsen er kanskje ikke på topp” (Lars Kristian 18.10.2006).

Videojournalistene er ikke de eneste som synes de til tider har en mer stressende arbeidsdag enn teamene. Også distriktsredaktør Per Arne Kalbakk (intervju 02.11.2006) oppfatter at VJ-dagen fortsatt er stressende, men likevel mindre enn tidligere. Før omleggingen av VJ-bruken i redaksjonen, opplevde videojournalistene høyere produksjonspress og mer fysisk belastning. Men Kalbakk tror fotoredigererne stresser mer enn videojournalistene. Kalbakk vil for øvrig beskrive den perfekte VJ-dagen slik: å komme på jobb mandag morgen og få en idé av vakt sjefen eller ha sin egen, og så forberede saken og gjøre opptak i løpet av dagen. Så har en tid til eventuelle tilleggsopptak på tirsdag før en redigerer. Distriktsredaktøren tror mange av videojournalistene kunne hatt bruk for påfyll av kurs for å gjøre VJ-dagen enklere. Han er også enig i at egne kameraer ville vært fint, men dette er imidlertid et økonomisk spørsmål (intervju med Per Arne Kalbakk 02.11.2006). Distriktsredaktøren synes det holder med sju videojournalister i redaksjonen, det gjør at VJene kan ha greie turnuser.

Redaksjonssjef Kjetil Saugestad (intervju 01.11.2006) mener det er en styrke for redaksjonen at videojournalistene utgjør en fleksibel ressurs, og at det er bra at vakt sjefene kan sjonglere med vaktlistene. Det er likevel for sjelden at en videojournalist får jobbe med en sak over to dager, de blir ofte satt til å jobbe med enklere saker som må løses på én dag. Saugestad sier videojournalistene fortsatt presser seg selv for hardt, også etter evalueringen våren 2006 lager de fortsatt mer stoff enn de må. Han tror derfor det er ganske slitsomt å være VJ i Østlandssendingen (intervju med Saugestad 01.11.2006). Kanskje er ikke vakt sjefene flinke nok til å si nei takk hvis videojournalistene tilbyr seg å lage et lengre innslag enn de egentlig skal. Videojournalistene vil jo lage så gode innslag som mulig, og det er et høyt produksjonspress i tv-sendingene. Men de er nok også de verste til å pålegge seg selv arbeidspress (intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006).

Vakt sjef Kristin synes imidlertid det er altfor enkelt for videojournalistene i Østlandssendingen når de bare må lage en stk-sync daglig. Hun synes heller de må kunne forvente at VJene lager saker på ett minutt i løpet av en dag. Men vakt sjefen tilføyer at videojournalistene sjelden lager stk-synce, oftest lager de saker som gjerne er lengre enn malen på 45-50 sekunder. Hvis videojournalistene lager en stk-sync, er det ofte fordi de produserte for mye stoff dagen før. Vakt sjef Vegard har ikke fått direkte tilbakemeldinger på VJ-bruken i redaksjonen det siste året, og det tolker han som at videojournalistene er fornøyd med betingelsene. De diskuterer seg fram til hva som er gode og dårlige VJ-saker. Men han mener Østlandssendingen ikke kan ta inn noen nye, ferske videojournalister nå, siden

opplæringen tar lang tid og krever mye praksis, særlig når det gjelder redigering. Han mener redaksjonen nå har en mer fast VJ-produksjon i motsetning til tidligere.

1.2. Hva skal Østlandssendingen gjøre med bruken av videojournalister framover?

Mette synes det er viktig å tenke på hva redaksjonen skal bruke videojournalistene til framover. Videojournalistene får nemlig mindre tid til å gjøre research, ta telefoner og forberede seg på sakene de skal lage når de selv må kjøre bil til og fra opptaksstedet, og ikke har en fotograf med seg som sjåfør. Derfor må vaktsefene være bevisste på hva de sender videojournalistene i turnus ut på siden de har mindre tid enn et team. Det betyr med andre ord at oppgaver som krever mer journalistisk arbeid underveis er lite egnet for en videojournalist som har et høyt leveringspress.

Eirik Jacobsen i NRK Kompetanseavdelingen (intervju 06.11.2006) mener det å være videojournalist rett og slett snur opp ned på en del arbeidssituasjoner. Arbeidsdagen preges av stress og ensomhet, og det kan være slitsomt å skulle filme og beholde fokus på intervjuobjektene, selv med mindre og lettere DV-kameraer. Disse er likevel mindre belastende å jobbe med enn de tunge profesjonelle kameraene.

Fotografene i NRK har massive fysiske plager. Her kommer arbeidsmiljøproblematikken inn, en må skape forhold som oppleves som positive og som skåner arbeidstagerne. Videojournalistikken er knyttet til å det å jobbe med et lettest mulig kamera. Men flere av de nyeste DV-kameraene som det ble satset på var heller ganske tunge, og også på andre måter egnet de seg dårligere til å jobbe alene med. Enkelhet og vekt ble ofret til fordel for tekniske muligheter. Etter hvert vil dette gå seg til og de nye kameraene kan med fordel brukes av fotografer som har vært vant til å jobbe og er trygge på de store kameraene. For dem kan de nye DV-kameraene være en lettelse.

(Intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006)

Foruten å gjøre arbeidet til videojournalistene lettere og mindre fysisk belastende, mener Kjetil Saugestad at den faglige oppfølgingen må bli bedre. VJene jobber mye alene og har et klart behov for flere tilbakemeldinger. Dette vil gi redaksjonen flinkere og mer fornøyde videojournalister. Vaktsef Vegard skal derfor bruke to til tre dager per halvår på å gå inn og evaluere noen VJ-innslag, og en fotograf skal følge opp videojournalistenes fototekniske utvikling. Selv sier Saugestad at han må være flinkere til å gi videojournalistene respons. Dessuten må de ansatte i redaksjonen godta at videojournalistene lager annerledes innslag enn team, og bli vant til denne typen innslag:

Noen ganger har det vært krig mellom videojournalister og fotografer. Spesielt fotoredigererne er ute etter å ta videojournalistene på det fototekniske, på bildekvaliteten. Men dette har

vi ikke sett så mye av her, det har foregått mer ved andre distriktskontorer. Men jeg vet at enkeltpersoner liker bruken av videojournalister dårlig også her i redaksjonen.

(Intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006)

2. Journalistrollen

2.1. Hva opplever videojournalistene som negativt og positivt ved å være videojournalister?

Omtrent alle informantene mine sier det generelt er mer slitsomt og ensomt å jobbe som videojournalist enn i team. Spesielt gjelder dette hvis en er litt på etterskudd fra før av. Det er vanskelig å ha flere baller i luften på en gang, hvis en for eksempel må lage en sak med tre kilder og med opptak på ulike steder, kan det fort bli strevsomt. Hodet fylles opp av ting videojournalistene skal gjøre og huske på, og dette blir fort en belastning, særlig hvis de i tillegg får dårlig tid. Lars Kristian sier det er absolutt mer komfortabelt å ha to dager på seg til å gjøre ferdig et VJ-innslag. Det kan dessuten være tungt å bære kamerautstyret selv, uansett om DV-kameraene er forholdsvis små. Det varierer om videojournalistene bruker stativ eller filmer med kameraet på skulderen, noe som er tyngre fysisk. Øystein synes imidlertid ikke sistnevnte er noe problem for han som videojournalist, han trener en del og er i god form. Han synes det er mer slitsomt å skulle dra på et stativ hele tiden. Mette tror Andreas har videojournalistenes drømmestilling, han har ansvaret for kulturdelen og får veldig frie tøyler. ”Men det er en generell klagegreie for VJene det med at de har dårlig utstyr og ikke har sitt eget kamera” (Mette 25.10.2006).

Hva slags type innslag videojournalistene skal lage, avgjør hvordan de opplever arbeidsdagen. Andreas som egentlig er fotograf, sier det verbale i sakene blir en ekstra utfordring for ham. Han sliter innimellom med å lage introer til innslagene sine, det er bildene som er ”hans greie”. Flere av videojournalistene synes det er spesielt vanskelig å skulle intervju for eksempel toppolitikere og ledere, disse har ofte dårlig tid. Kanskje krever saken at videojournalistene må stille kildene kritiske spørsmål, i tillegg til å ha fokus på kamera og på det intervjuobjektene svarer. Å gjøre revolverintervjuer som videojournalist er mye verre enn å intervju folk på gata, det er vanskelig å skulle kjøre intervjuobjektet hardt når en kommer alene med et lite kamera og kanskje ikke er helt trygg på rollen sin som videojournalist. Øystein liker derfor best å intervju glade mennesker som er flinke til å svare. En av videojournalistene forteller at det i starten var ”kjipt å møte intervjuobjekter som var eksperter på sitt område, mens jeg som VJ ikke var det” (Anders 11.10.2006). Hvis Anders

trengte tre minutter ekstra for å få kamerautstyret i orden, hendte det derfor at han fleipet om sin situasjon som videojournalist før intervjuet startet. For eksempel kunne han si til intervjuobjektet at ”sånn er det når vi er på sparebluss” (Anders 11.10.2006).

Før videojournalistene fikk mer praksis hendte det at noen av dem gruet seg til å dra ut og intervju, det var mye å holde styr på og mye å lære seg, særlig når det gjaldt det tekniske utstyret. Dette gjaldt først og fremst dem som i utgangspunktet jobbet som journalister. Usikkerheten og mangel på praksis kunne i starten prege bildekvaliteten. Lars Kristian sier han før hadde problemer med å ta nok bilder og få lange nok sekvenser, det holdt ikke bare å sveipe over med kameraet:

Det verste som VJ er når jeg kommer tilbake til redaksjonen og alle bildene ser helt jævlige ut. Og når jeg kommer meg ut for sent, har laget avtaler altfor sent og må lage noe på bare én dag. Det er kjipt når jeg ikke får de intervjuene jeg vil, kommer for sent i gang med redigeringen, og så videre. Det er dårlig med ekstra ressurser her, det er ikke lagt opp til at det skal være en som kan redigere for deg.

(Lars Kristian 18.10.2006)

Tekniske problemer i redigeringsrommet kan altså være et problem for videojournalistene, som kanskje bare har noen få dagers kursing i redigering. Fotograf Kyrre mener derfor at videojournalistene ikke lærer nok av disse ukeskursene, det blir for lite praksis. Han forteller at det tok to til tre år før han syntes han mestret foto og redigering på et godt nok nivå.

Pressekonferanser med mange folk, mye presse og dårlig lyd regnes heller ikke som enkelt VJ-stoff, iallfall ikke av videojournalistene selv. De fleste synes det er helt håpløst å skulle dekke slike saker. Øystein misliker å måtte være videojournalist på pressekonferanser og rettssaker. Lars Kristian nevner derimot det å skulle lage stk-syncer som det minst meningsfulle han gjør som videojournalist: ”Det er utrolig kjedelig, det gir meg ingenting” (Lars Kristian 18.10.2006). Dårlig tid er også et stressmoment for videojournalistene i Østlandssendingen. De skulle gjerne hatt bedre tid til å være kreative og til å finne på egne saker. Linn sluttet som videojournalist fordi hun heller ville lage harde nyhetssaker enn myke saker. Hun liker ikke så godt å jobbe som videojournalist og har derfor andre arbeidsoppgaver nå. Dessuten burde videojournalistene fått mer i lønn slik som før, men det å være videojournalist regnes ikke lenger som en ekstrainnsats.

De fleste videojournalistene legger stor vekt på at de ønsker bedre oppfølging, samt oftere og flere tilbakemeldinger fra vaktsjefene. Hvor mye oppfølging en får, kommer an på hvor mye initiativ en selv tar, dette gjelder imidlertid også teamene. ”Hvis vi spør, kommer

de. Hvis vi ikke spør, kommer de aldri” (Øystein 24.10.2006). Ofte kommer vaktsjefen inn i redigeringsrommet etter at innslaget er ferdig redigert, da ser de på innslaget sammen og prater om hva som er bra og dårlig. Når en jobber som videojournalist har en få andre å prate og diskutere saken med underveis, selv om vaktsjefer og fotografer kommer innom med tips med jevne mellomrom. Anders har derfor foreslått at vaktsjefen skal komme inn på redigeringsrommet tidligere i prosessen. Lars Kristian skulle også gjerne sett at videojournalistene i redaksjonen snakket mer sammen om hvordan de arbeider og om innslagene de lager. Han skulle likt å vite hvordan de andre VJene arbeider, så de kunne lære av hverandre.

Men det er ikke bare negativt å være videojournalist i NRK Østlandssendingen. Informantene nevner økt fleksibilitet, variasjon i arbeidsdagen og mulighet til å være mer kreative og teste ut ulike ting når de filmer og redigerer som fordeler med videojournalistikken. En har kontroll over hele prosessen selv, og kan prøve og feile. En kan gjøre ting på sin egen måte uten å måtte diskutere fram og tilbake med noen som kanskje ikke alltid forstår hva en mener. Noen av informantene synes imidlertid det er en klisje at videojournalistene kommer så mye tettere inn på intervjuobjektene enn et team gjør, men de fleste nevner nettopp dette som en av de store fortrinnene. Det lille kameraet glir lettere inn i visse situasjoner, når en jobber alene blir en lettere glemmt av intervjuobjektet, og det er praktisk å bare være én person dersom en skal filme på et sted med dårlig plass. Noen informanter synes muligheten til å kunne sette en liten mikrofon på intervjuobjektet og så bare følge etter dem, gir gode videojournalistinnslag. Dette er enklere som videojournalist enn som team fordi en kan følge sine egne tanker og ideer. Det er ikke alltid fotografen og journalisten i et team skjønner hverandre eller er enige om hvordan innslaget skal lages, og da kan også teaminnslag bli dårlige.

Som videojournalist er det lettere å bli kompis med intervjuobjektet. En blir også mer diskret siden DV-kameraet vekker mindre oppsikt. Resultatet kan bli et mer personlig og intimt innslag, særlig hvis intervjuobjektene ikke er så medievante fra før. Ellers glemmer folk kameraet uansett størrelse, mener en av fotografene. ”Jeg liker å få til en slags samtale med dem jeg lager sak på, men det krever en rolig situasjon så jeg kommer litt mer innunder huden på dem, særlig hos dem som ikke er vant til å håndtere presse. Jeg kan være litt mer flue på veggene som VJ.” (Andreas 26.10.2006). Han synes dessuten han får brukt mer av seg selv som fotograf når han jobber som kultur-VJ, han verdsetter det å kunne fordype seg, lage lengre innslag og kommentarer. Anders vil på sin side gjerne lage flere human touch-saker,

han er interessert i sosialpolitikk, og vil lage saker som engasjerer seerne. Dette får han i større grad mulighet til som videojournalist enn når han er i team. Han ønsker å ta opp emner som fattigdom, prostitusjon og tigging, og da er det bra å få rimelig frie tøyler fra vakt sjefen.

Flere av videojournalistene liker redigeringsfasen spesielt godt, de blir flinkere jo mer de redigerer, og i denne delen av prosessen kan de være mer kreative. For det er ikke alltid like lett å tenke nytt og annerledes når en er ute og gjør opptak, en lager ofte standardinnslag som videojournalist også. Informantene mine mener det er lettere å redigere sine egne saker når de har alt i hodet selv, og det er gøy å produsere ting helt alene. En kan sette sammen virkeligheten slik en vil. Mette tror mange av videojournalistene liker at de ikke er avhengige av noen andre, det gir en personlig glede å ha full kontroll over opptak, redigering og sluttprodukt selv. Torbjørn innrømmer at han får en bedre følelse når han har laget et godt innslag alene, det er tilfredsstillende når det bare står hans navn på saken. Dette er artigere enn om han lager et godt innslag som fotograf i team. Lars Kristian synes det generelt er artig å jobbe som VJ, og han blir stolt når han har lært seg nye ting som han mestrer helt på egenhånd.

Vakt sjefene i redaksjonen synes alt i alt at videojournalistene i Østlandssendingen står på og gjør en god jobb. En av dem mener likevel det beste ville vært å hatt et team til på jobb i stedet for to videojournalister. Hun oppsummerer fordeler og ulemper ved videojournalister i redaksjonen slik:

Jeg klarer ikke bestemme meg for om jeg er for eller imot videojournalister, de gir flere begrensninger enn et team. Vi lager jo ofte team av videojournalistene dersom vi har folk til overs. Jeg som vakt sjef ønsker meg mer engasjement hos VJene, ofte har de ikke tid til å komme opp med egne ideer. De burde få tid til å grave litt mer selv, det hadde gitt bedre saker. Men det er jo fordeler med videojournalister også, en kommer nærere i reportasjene, og de kan jobbe mer over tid. Det blir en ressurs hvis det skjer noe spesielt. Det gir også fleksibilitet, som er en kjempefordel.

(Intervju med Kristin 06.11.2006)

Både Vegard og Kristin er klar over at videojournalistene gjerne skulle vært mer kreative og hatt bedre tid til å lage sine egne saker. De er usikre på om videojournalistene skulle hatt en tredje dag til å lage ferdig innslaget på, eller om det holder med to. Vakt sjefene er uansett enige om at det trengs mer tid til oppfølging og tilbakemeldinger. Det er også et ønske i redaksjonen at videojournalistene skal komme enda tettere inn på intervjuobjektene.

Til å begynne med gruet flere av videojournalistene seg til å dra ut og intervju folk alene, men dette har altså endret seg med mer praksis, og prøving og feiling. Informantene

mener det beste ved å være videojournalist er friheten til å velge selv og gjøre ting på sin egen måte. Dessuten gir videojournalistikken økt fleksibilitet og variasjon i redaksjonen og i nyhetssendingene. Mobilitet nevnes også som en fordel, og det lille DV-kameraet får mye av æren. Intervjuobjektene er som regel mindre redde for disse kameraene enn for de større kameraene som teamene bruker. Her kommer imidlertid spørsmålet om etikk inn, kan DV-kameraene gjøre at videojournalistene kommer for nært innpå intervjuobjektene sine? Som videojournalist kan en kanskje få andre, mer personlige svar i intervjuene enn et team med et stort kamera ville fått. Her må en derfor passe på så en ikke går for langt og utnytter intervjuobjektet, selv om videojournalistene kanskje opplever økt tillit.

2.2. Har journalister eller fotografer best grunnlag for å bli gode videojournalister?

På NRKs kurs i videojournalistikk har fotografene vært i mindretall, det er flest journalister som har utdannet seg til videojournalister. Generelt færre fotografer enn journalister i redaksjonene kan være én grunn, men også at de to yrkesgruppene har forskjellig syn på videojournalistikk. Videojournalistene i Østlandssendingen er både fotografer og journalister, og de har forskjellige måter å tilnærme seg videojournalistrollen på. De har ulik praksis, ulike kunnskaper og interesser, men også forskjellige syn på hva de to håndverkene journalist og fotograf skal være. Informantene mine er dermed ikke helt enige om hva som er det beste utgangspunktet for å bli en god videojournalist, om det lønner seg å være utdannet fotograf eller journalist fra før av. Men også innad i de to yrkesgruppene viser det seg å være forskjeller.

Fem informanter, Andreas, Torbjørn, Linn, Øystein og Mette mener fotografene har det beste utgangspunktet for å bli gode videojournalister. De mener det lønner seg å være fotograf fordi det visuelle er viktigst på tv. De tror det å lære seg filming og redigering er verre for en journalist enn det er for en fotograf å skulle lære seg å skrive. Det lønner seg å ha en forståelse for foto og bildekombinasjon, men Andreas tilføyer at nyutdannede journalister ofte er dyktige til å gjøre begge deler. Mette tror at det er journalistene som har lykkes best som videojournalister i NRK, fotografene har en lengre vei å gå. Det at fotografene er teknisk sterke fra før, kan gi dem et fortrinn, men det forutsetter også at de er gode journalister og har noe de vil fortelle. Linn synes gode bilder kan redde videojournalistene fra å ende opp med ”kjipe” saker. Som fotograf er det lettere å få gode bilder, mener hun. ”Alle klarer å filme og stille noen spørsmål om for eksempel katter, fotografene også. De videojournalistene som egentlig er fotografer lager som regel ikke superkompliserte saker” (Linn 19.10.2006). Andreas legger vekt på hvor viktig det er å kunne redigere skikkelig for å få gode VJ-innslag

, men redigeringen tar tid å lære seg: ”Klipping er en kunst, det er ikke alle som har lært seg den” (Andreas 12.10.2006). De gangene han har overlatt redigeringen av sakene sine til andre har han ikke blitt fornøyd med resultatet, siden folk har ulike måter å jobbe på.

Tre andre informanter mener i stedet at det lønner seg å være utdannet journalist for å bli en god videojournalist, og to av disse er overraskende nok fotografene Kyrre og Michael. Sammen med Lars Kristian synes de det er viktig at videojournalistene har det journalistiske i seg i bunnen, hvis ikke vil videojournalistene slite uansett hvor gode de er til å filme. Michael legger til at det er viktig at en som journalist har mulighet til å spesialisere seg og lære foto og filming. Men også Mette påpeker at det ikke bare holder å kunne håndtere et kamera for å bli en god videojournalist, en er også nødt til å kunne se de gode historiene. En må altså være en god journalist også. ”Det er veldig personavhengig hvem som blir gode videojournalister, helst er det nok en fotograf med en forteller i magen. Men ofte stagnerer videojournalistene litt, de trenger noen å spille ball med så de utvikler seg mer. De må gå mer på kurs og få mer oppfølging” (Mette 25.10.2006). Hun liker imidlertid at grensen mellom de to håndverkene etter hvert blir mindre tydelig.

Verken Kyrre eller Michael tror fotografer generelt er veldig glade i videojournalistikk, og de har selv sterke meninger imot den. Dette skyldes i stor grad at omleggingen til flere videojournalister førte til at fotografvikarer og frilansere fikk mindre å gjøre. Fotografene følte at deres foto- og redigeringskunnskaper ikke ble ordentlig verdsatt lenger, og de fryktet for jobbene sine.

Fotografene i team må gjøre enkle ting som videojournalistene kunne gjort. Ting går veldig på autopilot for en teamfotograf, kompetansen blir ikke utnyttet. Kultursaker som Andreas jobber med krever virkelig gode bilder og foto, men når du jobber alene som videojournalist må du gjøre det enkelt for deg selv. (...) Alle klarer å lage enkle nyhetssaker, det er bare å lære seg forskjell på åpne og lukkede spørsmål, he-he! Radiofolk som aldri har laget TV før men som vil lage TV, de blir videojournalister. De er dumme nok til å gå inn i en turnus som hundre prosent VJ.

(Michael 19.10.2006)

Michael mener alle videojournalister bør jobbe tre måneder bare som journalist eller bare som fotograf først, avhengig av hva de er utdannet til. Dette ville gjort videojournalistene flinkere. Andreas er delvis enig i denne tanken, selv om det viktigste for ham er at det fungerer til slutt. Distriktsredaktør Per Arne Kalbakk (intervju 02.11.2006) synes også forslaget til Michael er interessant, men påpeker at poenget ikke er å gjøre en fotograf til en fullblods journalist eller omvendt, det ville vært en veldig slitsom læreperiode.

De to vaktsjefene tror ikke det er så stor forskjell på hvem som blir gode videojournalister. Fotografene og journalistene har sine individuelle fortrinn, reporteren lager gjerne sterkere blokker, mens fotografen er flinkere til å filme. Spranget mellom de to yrkene er uansett ikke så stort (intervju med Kristin 06.11.2006; intervju med Vegard 31.10.2006). Men ifølge Vegard synes fotografene at videojournalistene ofte tar for lett på det fototekniske. Derfor er nok fotografene mer misfornøyde med VJ-sakene enn det journalistene er. ”Men hva ser folk flest i stua si? De legger vel bedre merke til dårlige bilder enn dårlige journalistikk” (intervju med Kristin 06.11.2006). Hun mener det tar tid å bli en god videojournalist, men ønsker at videojournalistene i redaksjonen må lære å få opp farta og engasjementet. Vaktsjefen vil at videojournalistene skal se på det som positivt å finne på sine egne saker.

Kjetil Saugestad (intervju 01.11.2006) sier det er viktig å ha et talent for både journalistikk, filming og redigering, da kan en bli en virkelig god videojournalist. Han tror ikke det er noen forutsetning å kunne filme fra før. Har en reporter et talent for filming og redigering, vil en raskt ta igjen forspranget til en som allerede kan dette (intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006). Han påpeker at videojournalistene i redaksjonen ikke er de ivrigste nyhetsjegerne, de fleste har mer lyst til å lage de myke sakene. Linn er unntaket her, hun ville ikke jobbe mer som videojournalist fordi hun var lei av ”mykisene”, hun ville heller jobbe med hardere nyhetssaker (intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006).

2.3. Hvordan påvirkes yrkesfølelsen av å være videojournalist?

Jeg vil først avklare hva jeg mener med yrkesfølelse. Begrepet vil her bety den følelsen eller oppfatningen en har av sitt eget yrke: hva det innebærer å være utdannet til dette yrket, hva slags arbeidsoppgaver dette yrket vanligvis gir, samt hvor ydmyk og tro en er mot arbeidet en er utdannet til å gjøre, og den fagutdannelsen en har tatt. Yrkesfølelsen vil altså påvirkes av yrkesstoltheten.

Informantene mener at noen fotografer muligens ser på det å skulle jobbe som videojournalist som en degradering av yrket sitt, mens journalistene nok er mer positive til å utvide arbeidet til å inneholde nye ting. Mange liker å bli stilt overfor nye utfordringer og andre måter å jobbe på, det gir dessuten varierte arbeidsdager. Å vite at en behersker nye teknologier og arbeidsmetoder kan kanskje gi mer personlig uttelling. Kanskje ser journalistene på det å kunne lære seg kamera og redigering som en form for selvrealisering? Men flere og nye arbeidsoppgaver kan også føre til at en ikke får gjort det en kan best på en ordentlig måte, fordi en må bruke tida på andre ting også. Kanskje tar fotografene seg selv

og yrket sitt mer høytidelig og derfor ikke er like ivrige på å ta NRKs VJ-kurs. Muligens blir det å være videojournalist sett på som dårligere enn å være enten fotograf eller journalist fordi en da ikke får rendyrket håndverket og ferdighetene sine, men heller må lage produkter som andre gjerne ser på som dårligere. To av Østlandssendingens videojournalister som egentlig er fotografer, legger likevel vekt på at de ikke har hatt noe imot å jobbe som journalist.

Når videojournalistene i redaksjonen skal fortelle hva de jobber som, er det få som presenterer seg som videojournalister. De kaller seg som regel fotograf eller journalist. Verken Øystein eller Lars Kristian bruker betegnelsen videojournalist, de presenterer seg som reportere eller sier at de jobber i TV. Lars Kristian føler ikke det går utover yrkesstoltheten hans å jobbe som videojournalist. Men han tror mange fotografer ville vegret seg for å gjøre selv det minste intervju fordi det strider mot fotografyrket. Både Øystein og Lars Kristian synes likevel det bare er fint at de nå kan jobbe med flere ting.

Informantene mine i Østlandssendingen er ikke helt sikre på om fotografene har større yrkesstolthet enn journalistene, og hvorvidt de er mer opptatt av å verne om tittelen sin enn journalistene. Men sannsynligvis er de mindre glade i at yrket og fotografrollen endres. Mette tror kanskje journalistene lenge har vært nødt til å tilpasse seg endringer i journalistrollen. I lokalaviser har for eksempel journalister vært nødt til å ta bilder til sine egne saker. I flermediale redaksjoner jobber ikke journalistene lenger kun for ett medium, men må levere stoff til flere medieplattformer. Fotografene har muligens fått være mer i fred og holde på med sitt. Mette vet at mange fotografer er motstandere av videojournalistikk, men i Østlandssendingen er terskelen for at en videojournalist kan spørre en fotograf om hjelp heldigvis lavere nå enn før. Kyrre tror mange fotografer rett og slett ikke har lyst til å jobbe som videojournalister, de vil heller filme. Kanskje føler de at fotografrollen blir tråkket på: "Videojournalistene tar over jobbene slik at det blir færre vikarfotografer og journalister, det blir mindre bruk for vikarfotografene" (Kyrre 25.10.2006).

Hvis Kyrre hadde fått valget mellom å være videojournalist eller å slutte som fotograf, ville han sluttet, sier han bestemt. Andreas forteller at han ville valgt den samme utdannelsen i dag som han gjorde da han studerte, selv om han nå jobber som videojournalist:

Jeg hadde nok valgt å utdanne meg til fotograf i dag også, det var et bevisst valg jeg tok da jeg utdannet meg. Ville jeg blitt journalist ville jeg utdannet meg til det. Som fotograf er jeg veldig opptatt av bildefortellingen. Jeg brenner for det visuelle, mens journalisten brenner for teksten. Men kanskje har fotografene også en frykt for å snakke på tv.

(Andreas 26.10.2006)

Andreas tror fotografene er mer bevisste på sitt eget fag. Ifølge Torbjørn mener mange fotografer at flere videojournalister etter hvert vil utvanne fotofaget, hvis ikke den fototekniske kvaliteten på VJ-innslagene er så god som mulig. Andreas føler han som videojournalist noen ganger leker journalist, siden han egentlig er fotograf. Men han vektlegger at det bør være artig å jobbe som videojournalist.

Dersom en ikke får jobba med det en er utdanna som, vil en få en degradering av yrket. Dette går begge veier, det gjelder ikke bare fotografer, men også journalistene. (...) Jeg er usikker på hvorvidt det å være både reporter og fotograf og redigerer gjør noe med fotografenes profesjonsoppfatning.

(Andreas, 13.10.2006)

Lars Kristian tenker at det å være videojournalist kanskje er mer spennende for journalister, og vektlegger at han synes det som blir sagt i innslagene, blokkene og den journalistiske teksten er viktigst i nyhetssendingene.

Per Arne Kalbakk (intervju 02.11.2006) mener imidlertid journalistikk ikke er et eget håndverk på linje med foto og redigering. Han sier at "alle" i utgangspunktet kan bli journalister, men tror fotografer har større respekt for journalistikken enn motsatt. Journalistene er kanskje mindre redde for nye utfordringer, og de har muligens bedre selvtillit når det gjelder å lære seg nye ting. Skepsisen mot videojournalister var uansett stor både hos fotografene og journalistene i starten, men fotografene opplever nå at deres kompetanse er mindre etterspurt.

2.4. Hva slags status har videojournalistene i redaksjonen?

Dersom videojournalistene bare laget "papp-tv" ville de nok fått lavere status, men de lager såpass sammensatte og varierte saker at det ikke gir lavere status å være VJ. Kanskje er ikke videojournalistene de største nyhetsjegerne, men heller dem som liker å lage reportasjer, og da blir det å være videojournalist et personlig valg ut fra egne interesser.

(Intervju med Per Arne Kalbakk 02.11.2006)

Videojournalistene i Østlandssendingen lager ofte myke saker, de er ikke de ivrigste nyhetsgraverne, og de får ofte kritikk for å være for dårlige fotografer, redigerere eller journalister. I tillegg er de ofte slitne, de har ensomme arbeidsdager og mye å tenke på fordi de skal gjøre alt selv. Hvordan kan dette påvirke videojournalistikkens status? De færreste videojournalistene i redaksjonen synes det å være videojournalist gir dem lavere status, selv om innslagene de lager ikke er de hardeste toppsakene. Da Linn var videojournalist var hun ikke alltid like stolt av innslagene sine, hun ville ikke ha navnet sitt på mange av sakene hun

lagde som videojournalist: ”De handlet om ting jeg ikke bryr meg om, og de var dårlige bildemessig. Jeg trenger mer erfaring for å få bedre bilder som VJ. Jeg kunne jobbet mer som videojournalist hvis jeg hadde fått mer tid til å finne fram egne saker” (Linn 19.10.2006).

Selv om det ikke virker som om videojournalistene har så mye i mot å lage ”mykisene”, synes noen av dem det er ganske kjedelig å lage stk-syncer, særlig fordi det ikke står navn på hvem som har laget innslaget. Øystein syntes dette var spesielt dumt før, i starten var det viktig for ham at seerne så hvem som hadde laget saken. Nå bryr han seg ikke så mye om det lenger. Anders påpeker at stk-syncene er så standardiserte og ikke gir rom for annen visualisering eller egne ideer. Han synes uansett det gir mest status å ha headen, eller hovedsaken i nyhetssendingen, selv om han egentlig ikke er så opptatt av status. De andre informantene gir heller ikke uttrykk for at de har tenkt så mye på videojournalistikkens status i forhold til teamjournalistikkens. Øystein mener det viktigste er å lage saker som folk husker. Toppsaken om krim husker ingen, sier han, det er mer betydningsfullt og morsomt å lage de spesielle sakene som gjør at seerne trekker på smilebåndet, de typiske gladsakene. Dette blir det også bedre tv av, og derfor lager han en del feature, og ikke bare nyheter. Featureinnslag er mer bilder og har mer spennende historier, synes Øystein.

Det som i visse tilfeller *kan* gi lavere status er det faktum at VJ-sakene generelt er myke og enkle. Lars Kristian innrømmer at han raskt ville blitt lei av å lage VJ-saker ala ”karneval i barnehagen” hver dag. Men sånn som det er nå i dag får han lage flere slags typer innslag uten at det gir lavere status. Han er i stedet imponert over hvordan videojournalistene møter utfordringer og tar fatt på nye oppgaver som det tar lang tid å mestre. Andreas påpeker også at det er et bra miljø i Østlandssendingen, han synes han jobber sammen med greie folk. Det er ikke den sterkeste konkurranseånden i redaksjonen, det er mer lagarbeid. Folk drar i flokk og det er bra, sier han.

Verken Kristin (intervju 06.11.2006) eller Vegard (intervju 31.10.2006) tror mangelen på byline på stk-syncene betyr noe. Vegard tror likevel at videojournalistene har et stykke igjen før de har nok selvtillit. Kristin oppfatter imidlertid ikke at videojournalistene har noe dårligere selvfølelse, og hun sier at nesten alle vil lage kosesakene, også teamene. Men selv om redaksjonen innimellom får til ordentlig gode videoinnslag, synes hun ikke en videojournalist kan erstatte et team som generelt sett får bedre kvalitet på sakene sine. Kristin (intervju 06.11.2006) sier flere ganger at hun synes det er vanskelig å snakke om VJ-bruken i redaksjonen, da hun ikke helt vet hva hun synes om den. Hun er usikker på om hun liker videojournalistikk eller ikke. Samtidig sier hun at hun også har tro på videojournalistene,

hun har selv jobbet som det før. Kan vaksjefens meninger påvirke resten av redaksjonens syn på videojournalistikken? Men ofte må toppsaken lages i løpet av dagen, og da blir ikke videojournalistene satt på den saken. ”Omleggingen til økt VJ-produksjon i redaksjonen har tilført tv-sendingene litt ekstra ressurser. Dermed har vi tid og råd til å være litt mer kresne i forhold til hva vi vil lage, og dette har gjort at det er færre kjedelige saker i midten av nyhetssendingene (intervju med Vegard 31.10.2006).

Kjetil Saugestad (intervju 01.11.2006) innrømmer at han ikke har tenkt så veldig over hvorvidt videojournalistene i redaksjonen har høy eller lav status, han mener videojournalistene og VJ-sakene verken er på topp eller på bunn. Han fastslår at redaksjonen kvalitetssikrer stoffet de lager og sender, og at videojournalistene deres fungerer ok. Men det er viktig å være bevisst på at videojournalistene jo skal lage andre typer innslag enn teamene.

Det at vi har satt videojournalistikken mer på dagsorden gjør nok at videojournalistene føler seg mer ivaretatt, de har mindre arbeidspress nå enn før. (...) Men det er hele tida et jag etter nye ideer i en redaksjon, jeg ønsker at reporterne skal ha nye ideer hele tida. Men det er nok lettere å ha ideer til myke saker som ikke er så bundne i tid. Jeg vil gjette at VJene synes det er mulig å komme med egne ideer, og at både reporterne og videojournalistene gjør det ofte.

(Intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006)

Når en etter hvert blir mer vant til videojournalistikk i nyhetssendingene, vil kanskje videojournalistikken oppnå høyere status, også blant fotografene. Både seerne og redaksjonene vil venne seg til hvordan VJ-innslagene ser ut, og dermed blir det lettere å stille mer realistiske og rettferdige forventninger til videojournalistikken. Det er uansett viktig at en ikke sammenligner VJ-stoff med teamstoff, men heller lager forskjellige standarder for de ulike måtene å jobbe på.

2.5. Vil videojournalistikken kunne endre kravene til reportere som ansettes i mediene framover?

I dag blir stadig flere redaksjoner flermediale, og reporterne leverer stoff til ulike kanaler. Arbeidsgivere søker oftere og oftere etter flermediale reportere. Nylig søkte NRK etter landets ti beste multimediejournalister, hvor stillingene innebærer bruk av mange dataverktøy samtidig (Journalisten 02.03.2007). Flere redaksjoner ønsker dessuten å ansette videoreportere eller videojournalister. Det stilles hele tida større krav til journalistene som skal ansettes, og jo flere arbeidsmåter de behersker, jo mer verdifulle vil de bli for redaksjonen. Vil det bety at det blir vanskeligere å få jobb i mediene framover dersom en ikke er multifunksjonell eller kan jobbe som videojournalist? Eirik Jacobsen har stor tro på at vi vil få se mer videojournalistikk

framover: ”Det å kunne jobbe som VJ vil komme som en flodbølge etter hvert, det har bare tatt litt lengre tid enn antatt” (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006). Distriktsredaktør Per Arne Kalbakk (intervju 02.11.2006) mener det er en klar fordel for redaksjonene jo mer multifunksjonelle journalistene er, det gir journalistene et stort fortrinn når de skal søke jobb. Men han påpeker at redaksjonen alltid vil trenge gravende nyhetsjournalister og gode nettjournalister, selv om de ser etter folk som har jobbet med flere ulike medier når de rekrutterer folk til Østlandssendingen. Kjetil Saugestad (intervju 01.11.2006) sier de forventer at nyansatte leverer til både nett, radio og tv, siden Østlandssendingen jobber i tre medier. Når de rekrutterer nye vikarer eller faste ansatte er VJ-kompetanse noe de ser etter ut fra behovene i redaksjonen. Redaksjonen bør ha rundt seks flinke videojournalister tilgjengelig for å kunne fylle det nåværende behovet, sier Saugestad.

Ifølge Eirik Jacobsen (intervju 06.11.2006) skal NRK Kompetanseavdelingen i samarbeid med IJ (Institutt for Journalistikk) holde VJ-kurs for avisjournalister i 2007. Dette fordi avishus nå erstattes av mediehus, og utviklingen fra papir til nett fører til at journalister som jobber i aviser også vil utstyres med kameraer og måtte jobbe som videojournalister. Jacobsen viser til at netteknologien først nå kan formidle god nok bildekvalitet (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006). For eksempel nevner han at VG kjøpte DV-kameraer til sin nettredaksjon allerede for tre år siden, men det ble ikke gitt opplæring i kamerabruken og kameraene ble ikke tatt i bruk redaksjonelt.

Journalistutdanninger rundt om i landet vil også være med på å gjøre framtidige journalister multifunksjonelle. Det samme med medielinjene ved videregående skoler, her vil elevene lære hvordan de skal bruke de samme kameraene og redigeringsutstyret som bransjen bruker. Elevene vil dermed ha mye kunnskaper fra før av hvis de senere velger å søke på journalistutdanningene (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2000). Jacobsen mener at utdanningsinstitusjonene rett og slett vil få trøbbel hvis de bare utdanner folk til enten å bli fotografer eller journalister, for da vil de utdanne studentene sine til arbeidsledighet. «Det å beherske mange plattformer vil være kjempeviktig for en vanlig journalist framover. Det kommer til å bli færre fotografer, det kommer til å være mindre behov for kun å levere bilder til andres historier» (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006). Høgskolen i Oslo tilbyr for øvrig sitt første masteremne i videojournalistikk på 15 studiepoeng fra og med høsten 2007.

Også informantene i redaksjonen tror det vil være et fortrinn å beherske flere medieplattformer. Men Andreas (26.10.2006) tror samtidig det blir stadig viktigere å ha folk som er gode på sine ting, ”en skal ikke kimse av spisskompetanse”. Han mener kravet om

bimedialitet vil være høyere for journalister enn for fotografer, og det vil nok være vanskeligere for journalister å få jobb i mediehus hvis de bare kan jobbe som journalister. Han mener uansett det er grenser for hvor kompliserte saker en kan klare å lage alene. Det kan derfor være en fare for at sakene i framtiden vil bli lettere hvis en fjerner de tradisjonelle teamene med fotograf og reporter. TV trenger både videojournalister og tv-team.

Ifølge Kyrre virker det som om foto- og redigeringskunnskaper nå vektlegges mer enn noen gang, og fotografen tror ikke videojournalistene i praksis kommer til å erstatte fotografer i særlig stor grad. Øystein mener en uansett får bedre forståelse for hvordan en lager en tv-reportasje dersom en kan alle tingene selv. Men kravet om at reporterne må være mer multimediale mener han har vært der hele tida. Lars Kristian hevder at NRK sannsynligvis ikke vil kutte ut å bruke team i nyhetsendingene sine. Dessuten verdsettes gode redigeringskunnskaper, påpeker han.

2.6. Hvordan kan videojournalistikken være med på å endre journalistikken?

Som videojournalister må journalistene og fotografene jobbe med nytt utstyr og tenke annerledes både journalistisk og fototeknisk. Hvordan påvirker dette Østlandssendingen? Per Arne Kalbakk (intervju 02.11.2006) nevner først og fremst det at de nå satser mer på mykere saker og mer underholdning i nyhetssendingene, her har det skjedd en endring i journalistikken. Dette skyldes ikke bare innføring av videojournalistikk, men også endringer i teamproduksjonene:

Ofte lager videojournalistene de myke sakene. Det gjør at sendingene våre nå inneholder flere levende nyheter og mykere historier. Videojournalistikken har gjort nyhetssendingen mindre hard, men likevel lager vi bedre fjernsyn. Dette skyldes videojournalister i kombinasjon med team-langsaker. Vi har diskutert om vi skal ha harde eller myke saker, men har i større grad valgt det myke, og det er et rett valg. Vi skal lage gode fjernsynsopplevelser, og det vil smitte over på de harde produksjonene også. Vi har nok derfor endret terskelen for hva som er en nyhet.

(Intervju med Per Arne Kalbakk 02.11.2006)

Redaksjonssjef Saugestad (intervju 01.11.2006) fastslår at videojournalistikken dessuten har gjort journalistikken i redaksjonen dristigere, de har nå mulighet til å satse mer på saker som det kanskje ikke blir noe av likevel. ”Men det betyr ikke at journalistikken blir mer tøysete. Vaktsefene er drilla i de harde nyhetssakene, og de er nok litt konservative” (intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006). Videojournalistikken fører også til at redaksjonen får flere overliggere, altså ferdige innslag som kan sendes i senere nyhetssendinger, og de får flere

planlagte produksjoner over flere dager. Han mener videojournalistikken bidrar til mer planlagt journalistikk og mer variasjon i uttrykket.

Også vaksjefene i Østlandssendingen legger vekt på at tv-sendingene skal bestå av gode fortellinger. Kristin (intervju 06.11.2006) forteller at hun en stund tenkte at videojournalister var framtiden, men nå er hun ikke så sikker på det lenger. Hun synes ikke redaksjonen på et generelt grunnlag når opp til en sending full av teaminnslag, kvalitetsmessig. Men tv-sendingene skal være best på de gode historiene, og Kristin lurer på om ikke teamene også helst vil lage slike nyhetssaker heller enn de harde nyhetene. Saugestad sier imidlertid at de krevende bildefortellingene som regel lages bedre av et team enn av en VJ, det er nemlig ikke gitt at det å jobbe som videojournalist skaper mer kontakt med intervjuobjektene enn når en jobber i team (intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006).

Distriktsredaktøren mener at videojournalistikken spesielt kan påvirke nettjournalistikken, også her er en veldig avhengig av gode bilder og gode historier for å holde på brukerne. NRKs satsing på nett gjør at levende bilder, video og gode historier vil bli mer fremtredende her. Dette mener Kalbakk er en smitteeffekt fra utviklingen i nyhetssendingene, som nå består av mykere stoff. Videojournalistikken har altså påvirket synet på hva som er de gode nyhetsfortellingene (intervju med Per Arne Kalbakk 02.11.2006). Han får støtte av Jacobsen i NRK Kompetanseavdelingen. Jacobsen (intervju 06.11.2006) hevder vi i framtiden vil se færre nyheter uten bilder, slike nyhetssaker vil bli sjeldne, men ikke bare på grunn av videojournalistikken. Mer konkurranse blant mediebedriftene gjør at nyhetssakene vil kreve bilder i mye større grad enn før. Tv-mediet må dyrke sin egenart, og det kan en gjøre med bilder, mener Jacobsen. Det vil bli særlig viktig for nyhetsmediene å ha tilgang til mange bildekilder, og disse kildene kan være privatpersoner med mobiltelefoner og videokameraer, i tillegg til redaksjonens ansatte. "Før hadde vi tretti team i NRK som kunne ta opp saker. Med videojournalistene har vi 250 som kan det" (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006). Dette vil føre til en endring i innslagene som presenteres i nyhetssendingene: nyhetene vil i større grad velges ut i fra muligheten for gode bilder. Men Jacobsen tror dette vil føles som en berikelse snarere enn en innsnevring:

Det blir mer opplevelser i tv-sendingene, og saker på det følelsesmessige planet vil dyrkes mer. Det vil føre til endringer av nyhetsbegrepet. Videojournalistikken bringer folk nærmere sakene, og det vil også påvirke teamjournalistikken. Videojournalistene må bruke seg selv for å få fortalt en nyhetshistorie, de kan og må gå inn i situasjoner. Dette gir flere situasjoner i

innslagene, og færre stillestående intervjuer. Ta for eksempel tv-programmet ”Koht i familien”, her kommer en tettere innpå folk enn det som ville vært akseptabelt for bare få år siden.

(Intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006)

Videre peker Jacobsen på utviklingen mot at det blir stadig mer brukerskapt materiale i tv-sendingene, også i nyhetssendingene. Han nevner Al Gores amerikanske kabeltv-stasjon ”Current TV”² som et eksempel. På nettsiden til tv-stasjonen dyrkes folks evne til å lage egne saker, og 30 prosent av det som sendes på denne kanalen er brukerskapt (intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006).

Evnen til å bære fram brukerskapt video er også interessant i forhold til nettsider som YouTube og myspace.com, det vil endre bransjen. Alle medier som skal overleve framover må nemlig gjøre plass til folks eget innhold, brukerskapt materiale vil få mer plass. Journalistikken vil ikke dø, men den vil få en annen rolle med et mer variert og nyansert nyhetsbilde som resultat. Dette er knyttet til nettet som multimediebærer. Schibsted ville jo for eksempel ut av TV2 for å satse mer på nett.

(Intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006)

3. Nyhetsverdier

3.1. Har bruken av videojournalister endret redaksjonens rutiner og nyhetsverdier?

Kjetil Saugestad (intervju 01.11.2006) forteller at de i utgangspunktet ansatte en videojournalist for å spare inn et årsverk, men i praksis opplevde de at en videojournalist måtte levere like mye som et team på to personer for at det skulle gå opp. Ifølge Per Arne Kalbakk (intervju 02.11.2006) skjedde innføringen av videojournalistikk først og fremst av økonomiske grunner, det var en policybeslutning fra NRK. Det var verken hans eller redaksjonens idé til å begynne med, men et krav fra høyere hold om å produsere mer tv for mindre penger.

Bedre arbeidsforhold for videojournalistene nevnes som en av de største endringene i redaksjonen siden de startet med videojournalistikk. I løpet av de siste årene er det blitt testet ut hvor mye videojournalistene skal jobbe som VJer, hvor lange saker de skal lage og hva slags nyheter som er best egnet som VJ-saker. Videojournalistene synes dette er bra, hvis de skulle jobbet på de samme premissene som de gjorde i starten, ville de fort blitt utbrente. Det er mer menneskelig å jobbe som videojournalist i dag, med mindre arbeidspress. Øystein regner med dette skyldes at vaktsjefene er blitt flinkere til å tenke at en videojournalist bare er én person,

² www.current.tv/

og at det dermed tar lengre tid å få ting ferdig. Videojournalistene tilfører redaksjonen mer fleksibilitet, det er lettere å omrokkere arbeidslistene ved sykdom og liknende. Blant annet nevnes det at redaksjonen etter hvert er blitt flinkere til å sette en VJ og et team sammen for å lage en sak.

De fleste informantene tror nyhetsverdiene er de samme i Østlandssendingen nå som før de startet med videojournalistikk, det er de samme kravene som gjelder for hva som gjør en nyhet til en god nyhet. Dette kan skyldes at de fortsatt har flere team på jobb. Om redaksjonen velger å sette en VJ eller et team på en sak, avhenger av sakens nyhetsverdier. Flere av informantene mener vektlegger at en redaksjon ikke kan senke kravene til journalistikken bare fordi de bruker videojournalister. Men det er en generell oppfatning blant informantene at kravene til det fototekniske sannsynligvis har endret seg, vaksjefene har nok slakket litt på kravene til det bildemessige i VJ-sakene. Lars Kristian tror likevel ikke vaksjefene vil innrømme dette. Videojournalistene håper uansett at vaksjefene har de samme journalistiske kravene til VJ-saker som til vanlige teamsaker.

Lars Kristian synes i stedet redaksjonen og vaksjefene er blitt flinkere til å akseptere at ting ikke alltid går helt etter planen for videojournalistene. Han har for eksempel glemt å slå på rec-knappen på kameraet når han har vært VJ, og kommet hjem uten viktige intervjustrekk. Da har saken blitt vesentlig kortere, for eksempel har den blitt forkortet til en stk-sync. Lars Kristian sier det finnes så mange forskjellige oppfatninger av hva det vil si å være videojournalist. Noen mener VJ-innslag skal inneholde mange håndholdte bilder, det er dessuten mye ”stup-og skyt-opptak”. Mange ganger kan opptakene være veldig humpete. Fotograf Kyrre synes det er underlig at det blir kjøpt inn dyrere og dyrere kameraer for teamfotografene, men at det stadig blir flere videojournalister som bruker mindre og dårligere kameraer, og som har dårligere grunnlag for å være gode fotografer. Linn mener NRK generelt er snille mot videojournalistene sine, i Østlandssendingen får de bedre tid og de må ikke lage en full sak daglig.

Ifølge Per Arne Kalbakk (intervju 02.11.2006) har innføringen av videojournalistikk ført til at redaksjonen har måttet vurdere hvordan de skal bruke nyhetene. Fordi det var slitsomt å være videojournalist i starten, grunnet høyt produksjonspress og mye usikkerhet, har de etter hvert blitt nødt til å endre måten videojournalister lager nyheter på. Han tror derfor at videojournalistikken har påvirket redaksjonens nyhetsverdier:

Vi er blitt flinkere til å tenke på hva som er de gode nyhetsfortellingene, og vi har fått mer sammensatte nyhetsressurser; vi har team, videojournalister, langsak-team... Det gir

mer fleksibilitet og variasjon i redaksjonen, men også større muligheter for kaos. Men det er blitt mindre utfordrende å komme i mål med TV-dagen vår nå. Kravet til den gode fjernsynsfortellingen er mer vektlagt nå enn før, vi har nok hatt noen små justeringer på hva som er nyhetskriterier hos oss.

(Intervju med Per Arne Kalbakk 02.11.2006)

Sendingene består i dag altså av flere myke innslag, samt at redaksjonen mer eller mindre har godtatt at VJ-innslagene er annerledes bildemessig sett. DV-kameraene gir ikke like gode bilder som de store kameraene teamene bruker, og dette vil prege VJ-innslagene selv om videojournalistene er gode fotografer. Men det er nødvendig at vaktsefene ikke er like strenge på det bildetekniske hos videojournalistene i starten.

Også redaksjonssjef Kjetil Saugestad tror videojournalistikken har endret nyhetskravene i redaksjonen og hva som kommer på tv. Han forteller at de nå har råd til å ta flere bomturer, hvis de bare har team må de kjøre ”safere”. Dessuten har vaktsefene flere sjongleringsmuligheter, og han mener videojournalistene gir større dynamikk i staben (intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006). Samtidig påpeker han at redaksjonen ikke har senket terskelen for hva som er en god nyhet, men redaksjonen ønsker nå heller å lage de gode tv-sakene som er mer publikumsvennlige. Dette gjør at de harde nyhetssakene må kuttes i større grad eller meldes i enklere form, siden disse sakene ofte er kjedelige.

TV er visuell historiefortelling, det handler om følelser. Det er en dreining mot at sendingene inneholder flere visuelle saker. Det skjer en profesjonalisering som ikke bare pågår her i redaksjonen. Tv-nyhetene inneholder mer underholdning nå enn før, og VJene gir oss en mulighet til å gå mer i den retningen. Videojournalistikken er således et verktøy for redaksjonen til å følge denne utviklingen.

(Intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006)

Vaktsef Kristin (intervju 06.11.2006) mener nyhetsterskelen er blitt lavere etter at de fikk videojournalister. Hun forteller de sikkert har presset videojournalistene for hardt innimellom, men mener det er et puslespill å få sendingene til å gå opp hver dag. De førtifem sekundene med tv-innslag som videojournalistene skal lage på en dag kan noen ganger føles som en tvangstrøye. Selv om videojournalistene ikke skal slite seg ut, mener hun at dette ikke er et egnet format til nyhetssendingene. Likevel fungerer todagers-turnusen bra, ifølge Kristin ser vaktsefene an hvilke videojournalister som er på jobb, og så fordeler de sakene litt ut i fra det. Hun savner imidlertid mer eierforhold og engasjement knyttet til det å komme med sine egne saker hos videojournalistene (intervju med Kristin 06.11.2006).

3.2. Hva slags type stoff gir gode VJ-innslag, og gjør dette noe med nyhetssendingene?

De fleste videojournalistene i redaksjonen lager som regel myke saker til nyhetssendingene, de harde nyhetssakene overlates til teamene. Dette virker det som om videojournalistene synes er ok, de liker å lage mykere saker. Flere videojournalister har dermed ført til at NRK Østlandssendingen er blitt noe mykere og med flere magasinpregede saker, selv om Andreas er usikker på i hvor stor grad dette kun skyldes videojournalistene. Før lagde også teamene myke saker. Men som både Kalbakk og Saugestad har sagt tidligere, var det et bevisst valg at Østlandssendingen skulle fokusere mer på de gode bildefortellingene og bli mer publikumsvennlige. Dermed måtte de ha økt fokus på ”mykisene”. Verken Øystein eller Torbjørn er imidlertid enige i at sendingene er blitt mykere, de regner med at vaktsjefene fortsatt helst vil ha de harde nyhetene.

Informantene er ganske enige om hva slags saker som egner seg til å bli dekket av videojournalister, først og fremst nevnes ”kosesaker”, eller de myke sakene. Men fotografen Michael synes ikke dette alltid er de mest egnede VJ-sakene, han mener enkle trafikk- og brannsaker, samt rettssaker egner seg best til å bli dekket av en videojournalist. Torbjørn synes heller ikke at konfliktsaker er vanskeligere å løse for en videojournalist enn for et team, selv om de sjelden lager slike saker. I stedet blir videojournalistene som regel sendt ut på mer krevende bildesaker, altså saker som trenger gode bilder. Dette synes noen av fotografene er synd fordi de også gjerne skulle likt å filme saker hvor det visuelle er spesielt viktig.

Andreas blir ofte nevnt som eksempel når de andre informantene skal framheve hvem som har den ultimate VJ-jobben. Andreas liker godt å filme teaterstykker, da kan han utfolde seg mer visuelt, særlig hvis det ikke er så mange andre reportere til stede. Han synes slike saker er fine VJ-saker, selv om de er avhengige av gode bilder. Informantene gir imidlertid uttrykk for at fotografene også gjerne skulle filmet kulturnyheter, men Andreas synes det ville vært meningsløst å sende et team på en pressevisning av et teaterstykke. Da ville reporteren bare bli sittende og vente mens fotografen filmer. Det er ikke alltid Andreas føler han har så mye å si i innslagene han lager, og da lar han bildene stå alene. Han vektlegger at det må være en logikk i innslagene. ”Jeg må finne forestillingen. Musikalitet er viktig. Jeg sender aldri noen andre på slike opptak, jeg stoler kun på meg selv her. Det krever mye å filme musikk og dans, det er viktig å usynliggjøre kameraet med bevegelsene til danserne” (Andreas 12.10.2006).

Noen av fordelene ved videojournalistikk er som tidligere nevnt at en kan få mer personlige, intime og nære reportasjer, en kan komme tettere innpå intervjuobjektet, og har anledning til å være mer kreativ når en skal filme og redigere. Men er det så enkelt for

videojournalistene å få til et personlig preg på innslagene sine, som jo redaksjonen ønsker? Ofte ender VJene opp med kopier av teamsaker, fordi de vet så godt hvordan disse skal være, de er vant med å jobbe i team. Videojournalistene vet også at vaktsefene generelt er glade i teamsaker. Andreas synes derfor det er viktig å rendyrke VJ-stilen mer. Ifølge han har VJ-innslagene en mer visuell stil, og en kan tillate seg å gjøre andre ting som VJ enn når en jobber i team. Han mener videojournalistene ikke skal hige etter å lage samme type saker eller filme på samme måte som teamene gjør, fordi VJ-sakene skal ha en annen standard. Det er et av målene med videojournalistikk. Lars Kristian synes uansett at alle videojournalistene i Østlandssendingen har sin egen stil. Personlig er han mer tilhenger av å filme ett og ett bilde, han er ikke så glad i panning, altså at kameraet sveiper over situasjonen. Lars Kristian har heller ikke brukt så mye zooming i sakene sine, og nå bruker han mer håndholdt kamera enn stativ.

Per Arne Kalbakk (intervju 02.11.2006) synes det er nok rom for at videojournalistene i redaksjonen skal kunne sette sitt eget preg på sakene de lager, men de må være ganske trygge på seg selv for å slippe seg løs. Han mener videojournalistene må bli mer erfarne, men dette kommer etter hvert som de blir vant til å produsere i den nye rollen.

Eirik Jacobsen (intervju 06.11.2006) forteller at det i NRK lages så godt som alle mulige VJ-saker, men noen typer saker egner seg dårligere som VJ-saker enn andre. Ofte er det nettopp typiske teamsaker, som for eksempel pressekonferanser, som havner på topp i sendingene. I Tyskland er det blitt laget egne formater som videojournalistene produserer mot, men slike forsøk på å skille ut videojournalistikk fra annen produksjon hindrer ikke at teamene og videojournalistene sammenligner seg med hverandre, ifølge Eirik Jacobsen (intervju 06.11.2006). Også i NRK finnes det en standard for hvordan ting skal se ut, men videojournalistikken påvirker også denne standarden:

Det at videojournalistene har fått plass i nyhetssendingene og at deres innslag er blitt legitime i nyhetsproduksjonen, har ført til at hele systemet har endret seg. I VJ-saker får en mer nærhet, og etter hvert påvirker dette nyhetssendingene, en får mer nærhet også her. Dette vil igjen påvirke stoffet teamene lager. Jeg ser ofte VJ-innslag i sendingene som jeg tenker godt kunne vært laget av et team. Sannheten er at det kunne det, men neppe for fem år siden. Den gang laget ikke teamene slike saker. Det er i dag blitt et fruktbart samvirke mellom forskjellige måter å produsere tv-nyheter på.

(Intervju med Eirik Jacobsen 06.11.2006)

Vaktsefene Kristin (intervju 06.11.2006) og Vegard (intervju 31.10.2006) mener det er litt opptil videojournalistene selv om de klarer å sette sitt eget preg på VJ-stoffet de lager.

Kristin tror det er sant at videojournalistene produserer innslag som kommer tettere innpå intervjuobjektene, men hun synes de burde ha flere gode ideer til saker. Kanskje er det lettere å få til et personlig preg på innslaget hvis en har funnet saken selv? Vegard legger til at de gjerne vil at videojournalistene skal gjøre ting utenfor A4-formatet.

Redaksjonssjef Kjetil Saugestad beskriver Østlandssendingen som en strømlinjeformet organisasjon, der de harde nyhetene tradisjonelt har regjert. Han tror imidlertid teamene har større sjanser for å få til et personlig uttrykk i reportasjene sine. Det er lettere for journalisten å være personlig hvis en har med en fotograf, da er det enklere for reporteren å inkludere seg selv og ta mer aktivt del i innslaget.

Jeg så på en del av innslagene som ble vist på VJ-kongressen i Bodø i høst at noen av reporterne har utviklet en egen stil, det blir jo nevnt som en av fordelene ved å jobbe som videojournalist. Her i redaksjonen er det kanskje lettest for Andreas å sette sin egen signatur på stoffet han lager. En må være en liten programsjef og skuespiller for å få det til, tror jeg. Jeg hadde ønsket at flere tok sjansen på å lage litt annerledes reportasjer. Men det krever selvtillit og trygghet på utstyret og seg selv.

(Intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006)

4. Kvalitetsoppfatningen

4.1. Hvordan oppfattes VJ-innslagene i forhold til teaminnslagene?

Det virker som om det fortsatt er noe uenighet rundt bruken av videojournalistikk i Østlandssendingen, både når det gjelder hva slags saker videojournalistene skal lage, hvem som blir gode videojournalister, hva slags status VJene har i redaksjonen, og når det gjelder i hvor stor grad videojournalistikken påvirker redaksjonen og nyhetsverdiene. Informantene er heller ikke helt enige om hva slags kvalitet VJ-innslagene skal ha.

Stort sett hele nyhetsredaksjonen i Østlandssendingen er enige om at det er lett å se forskjell på VJ-innslag og teaminnslag. VJ-stoffet blir generelt sett på som dårligere, og det er særlig bildekvaliteten, det fototekniske som informantene reagerer på. De mener det som regel er lavere bildekvalitet på VJ-innslag. De er imidlertid litt uenige i hvor stor grad dette gjør noe. Som tidligere nevnt mener noen informanter at vaktsjefene har firt litt på kravene til den fototekniske kvaliteten i VJ-reportasjene, og etter innføringen av videojournalistikk er det oftere blitt sendt "dårlige" innslag. Informantene synes uansett kvaliteten på sendingene er blitt bedre etter hvert som videojournalistene har fått mer praksis. Kanskje er også redaksjonen blitt mer vant til VJ-innslagene og bildene DV-kameraene gir. Men informantene tror ikke seerne er like oppmerksomme eller reagerer like sterkt på bildekvaliteten som de

selv gjør. Lars Kristian mener redaksjonen stiller høye krav til seerne sine. Han tilføyer at hele tv-bransjen egentlig er nokså kritiske til bildekvaliteten på det som blir produsert i ulike nyhetsmedier. Men som han sier, ”her i Østlandssendingen kan en ikke være så kritisk til innslagene, siden en må ha en stor nyhetsproduksjon for å få fylt opp sendingene. Av og til sendes det derfor også dårlig innslag” (Lars Kristian 18.10.2006).

Torbjørn synes derimot ikke at VJ-sakene er så mye dårligere enn teamsakene, han tror ikke seerne legger spesielt merke til det uansett. Det er heller fotografene som reagerer på bildekvaliteten. Andreas mener at VJ-innslagene har andre kvaliteter enn det bildetekniske. Han sier at Østlandssendingen legger lista annerledes bildemessig sett nå enn før de fikk videojournalister. Andreas tror mye av det som sendes i dag ikke ville blitt godtatt av fotografene for noen år tilbake.

Øystein mener imidlertid det alltid vil være bildene som er viktigst når en jobber med TV, og Lars Kristian tror de er mer opptatt av bildene i Østlandssendingen enn de er i for eksempel Dagsrevyen. Men videojournalistene vil jo lage så bra saker som mulig. Han mener likevel det ikke er noe mål at seerne ikke skal kunne se forskjell på VJ-saker og teamsaker. Linn synes at videojournalistene gjerne kan skille seg ut ved å ha kule og fine bilder, noe hun sier burde være mulig å få til i Østlandssendingen. Linn tilføyer at hun ikke alltid klarer å se forskjell på team- og VJ-saker, det kommer helt an på hvem som har laget dem. ”Men jeg ser det forttere enn andre uansett, jeg kjenner igjen DV-kamerabildene”, forteller hun (Linn 19.10.2006).

4.2. Har videojournalistikken påvirket synet på hva som er god journalistikk i NRK Østlandssendingen?

Generelt har VJ-sakene dårligere kvalitet enn teamsakene, ikke på grunn av at sakene i seg selv er dårlige, men måten de løses på: måten intervjuene er tatt på med DV-kamera, og at bildene er klippa av en journalist og ikke en fotograf, og liknende. Men det er også annerledes saker der en kommer nærmere. Kan hende er VJene for strenge med seg selv, de vil lage en teamsak, men så er videojournalisten bare én person. Men kanskje sammenligner også vi vaksjefene VJ-sakene med teamsaker.

(Intervju med Kristin 06.11.2006)

En grunn til at mange i mediebransjen har vært skeptiske og kritiske til bruken av videojournalistikk er knyttet til diskusjonen om journalistisk kvalitet. Fører videojournalistikk til dårligere journalistikk i mediene? Det er ikke lett å skulle svare på hva som er god og dårlig journalistikk, og denne diskusjonen skal jeg ikke ta her. Men journalistikken utvikler

seg stadig med nye teknologier og digitale verktøy, og det har den gjort helt fra starten av. Muligens er det et spørsmål om tid, etter hvert som ting går seg til og flere tar i bruk teknologien, vil sannsynligvis synet på videojournalistikk endre seg.

I Østlandssendingen er det først og fremst dem som ikke jobber som videojournalister som har sterkest meninger om kvaliteten på VJ-produktene. Fotografene er særlig skeptiske til videojournalistikken, og gir uttrykk for at de misliker bildene i VJ-innslagene. Dette kan kanskje henge sammen med fotografenes redsel for at videojournalistene plutselig en dag skal ta fra dem jobbene. ”Hva slags teknisk nivå skal en egentlig godta med tanke på det VJene lager? Det er pussig når noe ser ut som om det er filma av mamma, selv om dette nok oftere skjer ved andre distriktskontorer enn her hos oss”, mener fotograf Kyrre (25.10.2006). Han tilføyer at mye VJ-stoff gir ujevne nyhetssendinger. Selv om han synes mange av VJ-sakene som lages i redaksjonen er på høyde med det de vanlige fotografene gjør, mener han det er blitt dårligere teknisk kvalitet på Østlandssendingen de siste tre årene. Innslagene preges av dårligere bilder, redigering og lyd. Mette er enig, men spør seg selv om seerne reagerer på det som de i redaksjonen reagerer på. Hun sier at en redaksjon kan akseptere å måtte senke kvaliteten på sendingene en stund dersom det blir avgjort at de skal ha videojournalister, siden det tar en stund før videojournalistene blir ordentlig gode. Også videojournalistene nevner imidlertid dette med at de ofte får dårligere bilder.

Misnøyen rundt videojournalistikken dreier seg altså i hovedsak rundt kvaliteten på det bildetekniske, informantene reagerer sjeldnere på kvaliteten på det journalistiske i VJ-innslagene. Informantene tilføyer dog at de helst ikke skulle sett noen forskjell på VJ- og teaminnslagene i det hele tatt. Men hva da med visjonen om at videojournalistikken skal være så annerledes og gi nærrere og mer personlige innsalg? Andreas har dette synet:

Det er mange meninger om hva som er god journalistikk. Jeg ser veldig lett om et innslag er laget av et team eller av en VJ, det synes på det visuelle. Fotografmessig er det veldig opp og ned på VJ-innslagene. Folk kan nok til en viss grad se forskjell på VJ- og teaminnslag, men det er ikke det det handler om. Det er ikke nødvendigvis bedre bildekvalitet som gjør innslagene bedre. Men vi burde fått nye og finere kameraer, og disse må bli brukt riktig. Det vil høyne bildekvaliteten.

(Andreas 26.10.2006)

Vegard (intervju 31.10.2006) vil imidlertid ikke gå med på at det er dårligere kvalitet på nyhetssendingene i Østlandssendingen nå enn før de fikk videojournalister. Så dårlige er ikke VJ-innslagene. Men i mange sammenhenger sammenligner nok videojournalistene seg med dem som jobber i team, og tenker at kvaliteten skal være den samme. De glemmer ofte

at de skal lage en VJ-sak, og kanskje har de ikke de rette forutsetningene for å lage nye og annerledes saker. Andre ganger tenker videojournalistene mer på at de er ute på en VJ-sak, og at det er noe annet, tilføyer Vegard.

Spør fotografene om hva som er dårlig bildekvalitet, he-he! Jeg mener en noen ganger kan se forskjell på de ulike innslagene. Vi vinner noe og taper noe ved å ha videojournalister. Vi vinner mer fleksibilitet, og på sikt kan vi få utnytta potensialet i VJ-jobbinga bedre, særlig i de situasjonene hvor en videojournalist egner seg bedre enn et team. Noen få ganger er det faktisk bedre å sende en videojournalist. Men de har for lite erfaring med det tekniske utstyret. Videojournalister gir også en hurtighet i enkeltsituasjoner, for eksempel kan vi sende ut en VJ i en beredskapssituasjon. Det negative er at DV-kameraene gir dårligere bildekvalitet, vi taper litt på selve fotoarbeidet.

(Intervju med Vegard 31.10.2006)

Per Arne Kalbakk (intervju 02.11.2006) hevder han ofte ser VJ-saker som er gode tv-saker, ikke på grunn av den tekniske bildekvaliteten, men på grunn av historiene som fortelles. Men han innrømmer at han i starten tenkte litt sånn ”huff a meg!”, det var noen saker som var på kanten av hva som kunne sendes kvalitetsmessig sett.

Kjetil Saugestad (intervju 01.11.2006) sier den største trusselen mot journalistikken er å skulle lage en sak på kort tid. Det ga dårligere journalistikk når videojournalistene måtte levere saker på 1’30 minutter på en dag, slik de måtte før. Nå er det mer fleksibilitet og mindre press, og dermed også grei kvalitet på nyhetsproduksjonen. Men han mener lyden fortsatt kan være et problem for videojournalistene. Det er likevel ikke ofte at ting blir forkastet fordi det er for dårlig.

”Den journalistiske kvaliteten blir ivaretatt med den fleksibiliteten vi har nå. Vi har satt et fornuftig nivå på hva videojournalistene kan få til per arbeidsdag. Når brikkene faller på plass kan videojournalisten produsere en velfungerende reportasje i løpet av en dag. Da kan en bli overrasket over hvor produktive de faktisk kan være.

(Intervju med Kjetil Saugestad 01.11.2006)

Kapittel 7 - Diskusjon og avslutning

I dette siste kapitlet skal jeg knytte intervjumaterialet og observasjonene fra feltarbeidet mitt i Østlandssendingen opp mot kapittel 2, "Ny teknologi, nye medier", og forsøke å svare på de ulike underproblemstillingene mine. Med andre ord vil jeg sette det informantene mine har svart på spørsmål om arbeidsdagen, journalistrollen, nyhetsverdier og kvalitetsoppfatning inn en større sammenheng. Til slutt skal dette ende i en konklusjon på hovedproblemstillingen min.

1. Arbeidsdagen

Ny teknologi påvirker arbeidsdagen til reportere i de fleste redaksjoner og medier. Konvergens i mediebransjen har ført til at de ulike medieplattformene smelter sammen, og redaksjonene blir multimediale. Heller ikke NRKs distriktskontor Østlandssendingen har sluppet unna konvergensutviklingen, her produserer den samme redaksjonen stoff til radio, tv og internett, og mange av de ansatte leverer stoff til flere kanaler. Reporterne kan derfor ses på som flermediale. Østlandssendingen har hatt videojournalister siden 2002, likevel er det først nå at VJ-bruken i redaksjonen har begynt å fungere som den skal. Det å jobbe som videojournalist er nemlig ganske forskjellig fra å jobbe i et tv-team. Videojournalistene bruker mindre og lettere DV-kameraer, de jobber mye alene og har lite kontakt med andre i redaksjonen. De har stor frihet til å lage sakene slik de selv ønsker, og har selv kontroll over hele produksjonen av nyheter, fra forberedelser til redigering.

Til å begynne med var innføringen av videojournalister et sparetiltak fra NRK sentralt, også i Østlandssendingen, men det viste seg kjapt at en videojournalist ikke egner seg som erstatning for et team. Mye prøving og feiling har vært nødvendig for å finne fram til gunstige arbeidsvilkår for videojournalistene, og det har tatt tid for redaksjonen å bli vant med og skape realistiske forventninger til videojournalistikken. Gjennom en stor evaluering våren 2006 kom redaksjonen fram til løsninger som per dags dato fungerer fint, selv om det stadig dukker opp behov for forbedringer. Etter redaksjonens evaluering har videojournalistene nå fått lengre tid på seg til å lage saker, de trenger ikke å lage en full sak daglig og de har en turnus som inkluderer både VJ- og teamarbeid, samt andre arbeidsoppgaver. En slik ordning kan være med på å minske belastningen og gi mindre slitsomme arbeidsdager. Hvordan arbeidsdagen som videojournalist oppleves, varierer imidlertid med hva slags oppdrag videojournalistene skal dekke. Tid og geografisk avstand spiller også inn.

Likevel er det fortsatt mer stressende å være videojournalist enn å jobbe i team. Videojournalistene blir mer slitne av å måtte tenke både foto, journalistikk, lyd og redigering samtidig. Derfor orker ikke videojournalistene i Østlandssendingen å være videojournalister hele tida. Hvis de måtte ha produsert saker som videojournalister hver dag, ville de blitt altfor slitne. Arbeidsdagen som videojournalist kan imidlertid være mer uforutsigbar og variert, siden en ikke alltid vet om en må jobbe som VJ eller blir satt i team. Dette får en vite på morgenmøtene.

2. Journalistrollen

Nye måter å jobbe på som journalist vil kunne endre journalistrollen. Journalister, men også fotografer, må nå jobbe med flere arbeidsoppgaver på tvers av tidligere atskilte yrker, noe som vil gi en sammensmelting av de to yrkene. Dette kan gi nye oppfatninger av det å være journalist, for eksempel er det ikke lenger nok å bare kunne skrive for å være en dyktig journalist. Ny teknologi vil påvirke journalistrollen, slik at begrepet vil utvides til å romme også de nye måtene å jobbe på som flermediale reportere eller som videojournalister.

Det å være videojournalist har som andre yrker både positive og negative sider. Videojournalistene har i større grad friere tøyler når de lager innslag enn tv-teamene. De har også bedre mulighet til å være mer kreative, og hvis de har mot og selvtillit nok, gir videojournalistikken rom for å sette et personlig preg på innslagene. Som VJ kan en lage de historiene en vil, nettopp fordi videojournalistene ikke behøver å diskutere med noen andre underveis. Det kan også være artigere å lage noe bra alene, enn å måtte dele æren med en annen fotograf eller redigerer. Å jobbe i team blir gjerne sett på som en styrke, men når en er videojournalist kan en oftere lage saker av egne ideer og ta andre grep enn en vanligvis får gjort i et team. Teamsakene er dessuten gjerne mer standardiserte.

Dersom en ikke er fotograf fra før av kan det ta litt tid før en blir skikkelig god til å filme og redigere, på samme måte som fotografene i starten kan slite med å se det journalistiske i sakene. For fotografene kan det være en utfordring å skulle fortelle den gode historien med ord og ikke bare med bilder, fotografene må derfor ha en viss journalistisk teft. Mangel på innspill fra andre underveis kan også være en utfordring for videojournalistene, selv om dette kan slå begge veier. Feltarbeidet mitt i Østlandssendingen viser at videojournalistene ønsker seg mye mer oppfølging og tilbakemeldinger fra vaksjefene enn de vanligvis får, samt at videojournalistene gjerne skulle snakket mer med hverandre om hvordan de jobber som videojournalister. De må bli enda tryggere på seg selv og jobben de

gjør, noe som sannsynligvis vil føre til at de lager bedre reportasjer. Da vil det også bli lettere å lage annerledes saker. Når en redaksjon bestemmer seg for å ansette videojournalister kan det altså være lurt å sette av mer tid til oppfølging enn de kanskje synes det er behov for og tid til i utgangspunktet. Videojournalistene vil kanskje bli flinkere på kortere tid, og de vil føle at arbeidet deres er viktig for redaksjonen.

Videojournalistene i Østlandssendingen har også et sterkt ønske om å få flere DV-kameraer i redaksjonen. De vil gjerne ha hvert sitt, slik at de slipper å bruke tid på å ordne innstillinger og sørge for at alt er på plass hver gang de skal ut og filme. En bør altså legge til rette for at videojournalistene skal slippe å bekymre seg for det tekniske utstyret, det vil redusere antall stressfaktorer. Særlig viktig er kanskje dette i de redaksjonene hvor videojournalistene jobber 100 prosent som videojournalister. Det er dessuten viktig at videojournalistene får tid og mulighet til å gå på flere kurs, slik at de kan utvikle seg mer og bli trygge på VJ-rollen. For fortsatt sammenligner videojournalistene, tv-teamene og vaksjefene ofte VJ-stoffet med det tv-teamene lager. Dette gjør at forventningene til videojournalistikken blir noe urealistiske, da DV-kameraene gir annerledes bildeteknisk kvalitet. Derfor bør redaksjonene bli enige om hvordan VJ-innslag skal være, slik at forventningene står i forhold til videojournalistenes tekniske utstyr, samt den tiden de har på seg til å lage saker.

Informantene i Østlandssendingen er uenige om fotografene eller journalistene har det beste utgangspunktet for å bli gode videojournalister. Det varierer om de synes det visuelle, det bildetekniske og redigeringen er viktigst i et innslag, eller om det mest vesentlige er den journalistiske historien. Ofte kommer det an på hva slags type sak de skal dekke. De to fotografene i intervjumaterialet mitt har sterkest meninger imot videojournalistikk, ingen av dem ville jobbet som videojournalist selv. De reagerer veldig på bildekvaliteten i VJ-innslagene, men også de andre informantene i redaksjonen synes det som regel er dårligere teknisk kvalitet på videojournalistikken. Det at flere journalister enn fotografer tar VJ-kursene til NRK, kan for det første begrunnes med at det er flere journalister enn fotografer i redaksjonene rundt om. For det andre er nok fotografene mindre entusiastiske overfor denne måten å jobbe på som journalist og fotograf, fordi de ønsker å verne om håndverket sitt. Videojournalistikken utfordrer ikke bare journalistrollen, men også fotografrollen siden den kombinerer disse to håndverkene. For å bli en god videojournalist trengs uansett et talent både for skriving, filming og redigering, og en må like å gjøre alle disse tingene. Dermed passer ikke alle til å bli videojournalister.

Muligens blir den tekniske biten ved nyhetsproduksjonen, som kamera, filming og redigering sett på som vanskeligere å lære seg enn det journalistiske håndverket. Derfor oppfatter mange av informantene mine dette som avgjørende for om en blir en god videojournalist eller ikke. Hvis en ikke kan filme og redigere ordentlig, får en dårligere reportasjer, og på tv er bildene og det visuelle viktigst. Muligens er det derfor fotografene er så kritiske; de har utdannet seg til et håndverk de behersker særlig godt, men plutselig føler de seg tilsidesatt av videojournalister med bare noen ukers kursing i redigering og filming, som i tillegg skal bruke mindre kameraer som gir dårligere bildekvalitet på tv-innslagene. Fotografene er engstelige for at fotografyrket skal bli utvannet, og at det skal bli vanskeligere å få jobb som fotograf i mediene framover. Dette gjelder særlig for vikarfotografene. Men i Østlandssendingen er det ingen som tror at videojournalistene kommer til å skyve fotografene til side, selv om noen helt i starten tenkte at videojournalister var det nye store satsingsområdet. Det vil likevel fortsatt være behov for tv-team og folk med spisskompetanse, rett og slett fordi videojournalistikk ikke egner seg til alle typer nyhetsproduksjon, og fordi det er mer slitsomt å være bare én istedenfor to. Forhåpentligvis vil videojournalistikken utvikle seg i de ulike redaksjonene slik at videojournalistene blir brukt fornuftig, og ikke som en erstatning for tv-team.

Mediebransjens skepsis til videojournalistikk kan også henge sammen med journalistenes eget ønske om å holde på den journalistiske integriteten, og bevare kvaliteten på journalistikken. Disse ønskene fremstår som spesielt viktige hos journalister etter hvert som redaksjoner blir flermediale. Akkurat som fotografene ønsker heller ikke journalistene å senke kvaliteten på produktene de lager, selv om de er nødt til å levere stoff til flere kanaler på kort tid. Mediekonvergens har ført til endringer i flermediale redaksjoner, i retning av hva slags kunnskaper og ferdigheter reporterne nå må ha.

I mange redaksjoner er det ikke lenger nok å bare kunne ta fine bilder eller å skrive gode saker. For mange journalister og fotografer vil det kanskje derfor bli enda viktigere med dybdekunnskap og spisskompetanse. Spørsmålet er om ledelsen i multimediale redaksjoner tar hensyn til journalistenes ønske om å bevare kvaliteten når de ansetter flermediale reportere. Det skal helst lages flest mulig nyheter på kortest mulig tid, med færrest mulig ressurser. Dermed kan det kvalitetsmessige gå på bekostning av nye arbeidsmåter og kortere frister, siden mediebedriftene tenker mer profitt. Mediene ser sannsynligvis derfor etter dyktige flermediale reportere, som både kan og vil jobbe på tvers av medieplattformene. Kanskje er

også disse reporterne vant til å prioritere annerledes, noe som kanskje gjør det lettere å godta at produktene deres har andre kvaliteter enn innslag laget av team.

I flermediale redaksjoner er det også viktig å bli lønnet rett for det arbeidet en gjør, samt å ha gode arbeidsforhold. I NRK fikk videojournalistene et lønnstillegg i starten, men det får de ikke lenger. Kanskje ville høyere lønn gjort det mer attraktivt å være videojournalist, også for fotograferne. Det ville kompensert for mer slitsomme og stressende arbeidsdager, samt at det ville gitt de individuelle videojournalistene bedre uttelling for at de behersker flere måter å jobbe på.

Singers (2004:3) studier av amerikanske redaksjoner viser at de fleste journalister uansett ser klare fordeler med mediekonvergens og flermedial journalistikk. Ofte opplever journalistene at de klatrer på karrierestigen etter hvert som de lærer nye måter å jobbe på, og det virker positivt på selvfølelsen å ha mulighet til å gå på kurs og få flere arbeidsoppgaver. Også informantene i Østlandssendingen gir uttrykk for at de synes det er positivt å lære nye ting. Som videojournalist blir en stilt overfor store utfordringer hver dag, men det å skulle intervju, filme og redigere selv oppfattes ofte som gledelig og stimulerende. Da kan videojournalistene følge sin egen idé hele veien, og de er nødt til å ta ansvaret for det ferdige produktet. Det å ha mulighet til å kunne utfordre seg selv til å skrive, intervju og se den journalistiske historien, kan nok derfor oppfattes som en personlig gevinst også hos fotograferne, kanskje blir det da lettere å godta annerledes bildekvalitet på VJ-innslagene. VJ-informantene liker det at de har kontroll over hele nyhetsprosessen, og selvtiliten øker når de har laget et godt innslag helt på egenhånd. Dette får en oftere sjansen til som videojournalist. Følelsen av å beherske noe nytt og være dyktig på det en gjør, fører kanskje til at skepsisen mot å ta i bruk nytt utstyr vil bli mindre. Når en forstår bedre hvordan andre i redaksjonen arbeider, kan en få mer respekt for kollegene sine, og det arbeidet de gjør. Muligens vil det også bli enklere å samarbeide i tv-team når en vet hvordan både fotografer og journalister jobber.

Rune Ottosen (2004:53) skriver at det å være journalist for mange er mer enn bare et yrke, det er en rolle og identitet, og ofte også en livsform. Hva skjer når denne identiteten og rollen endres med nye måter å jobbe på? Kanskje vil det skape usikkerhet rundt arbeidsplassen, eller tvil om egen kunnskap og dyktighet. De fleste journalister og fotografer utdanner seg ut fra talent og interesser. For noen kan det at profesjonen endres være skummelt, de må nå gjøre nye ting som de i utgangspunktet ikke har valgt å gjøre selv. En kan føle at den jobben en gjør ikke blir verdsatt i like stor grad som før. Kanskje ansetter

mediebedriften videojournalister for å spare penger, ved på sikt å redusere antall årsverk. Hvis de ansatte blir usikre på sin egen stilling og på ledelsens baktanker med å innføre videojournalistikk, kan det skape dårlig stemning i redaksjonen. Videojournalistikken vil komme dårlig ut her. Men det ser ut til at journalistene er mindre redde for at håndverket deres skal bli utvannet av videojournalister, enn fotografene. Journalister har nemlig lenge vært nødt til å jobbe med flere ting samtidig, enten ved å ta bilder til sin egen sak i avisen, eller de må levere stoff til både papiravis og nettavis. Kanskje er fotografene mer konservative i forhold til å innlemme nye arbeidsoppgaver i yrket. Muligens trenger de bare litt lengre tid på seg før de blir mer åpne for andre måter å jobbe på redaksjonelt.

Det at kvaliteten på det videojournalistene lager er annerledes og blir sett på som dårligere enn teaminnslag, kan imidlertid føre til at ønsket om å lære nye ting blir mindre. Ingen vil lage tv-innslag som andre synes er mangelfulle. Men at noe er annerledes betyr ikke nødvendigvis at det er dårligere. Informantene i Østlandssendingen ga klart uttrykk for at de lett kunne se forskjell på VJ-innslag og teaminnslag. Det kan dog være vanskelig å skulle beholde samme kvalitet på et produkt når en får kortere tid til å lage det, og i tillegg må gjøre alt selv. Hvis en føler at det arbeidet en gjør ses på som middelmådig, kan det gå utover journalistenes selvfølelse og lysten til å arbeide.

Likevel mener informantene mine i Østlandssendingen at det å jobbe som videojournalister ikke påvirker yrkesfølelsen eller yrkesstoltheten deres. De fleste videojournalistene kaller seg fortsatt journalister eller fotografer, de bruker sjelden betegnelsen videojournalist om seg selv. Men dette kan komme av at de ikke bare jobber som videojournalister, men også er journalister og fotografer i team, samt programleder og liknende. Det har sannsynligvis ikke noe med hva som gir høy journalistisk status å gjøre. For informantene mine sier de ikke har tenkt så nøye over om videojournalistikken har høy eller lav status, de tror ikke videojournalistene har noe lavere status enn andre journalister. Men kanskje måles VJ-innslagene ubevisst opp mot teaminnslagene, noe som kan gi videojournalistikken en annen status. Det tar også lang tid og mye øving før en blir en ordentlig god videojournalist, kanskje glemmer redaksjonen dette idet videojournalistene kommer tilbake til redaksjonen etter å ha gått på VJ-kurs. Da faller de inn i de samme rutine og arbeidsmåtene som de hadde før. Noen av informantene nevner at det som gir høy status er å lage de sakene som folk husker, de typiske gladsakene. Dette er ofte myke saker som tradisjonelt har hatt lavere status enn de harde toppnyhetene. Men flere videojournalister

vil bety flere myke saker i nyhetssendingene, noe som etter hvert kan gi denne typen journalistikk høyere status.

Ottosen (2004:55) sier at individualismen er et kjennetegn ved journalistikken, som for mange kan være et kall. Kan hende blir det for lite individuelt å jobbe som videojournalist hvis det er noe en blir påtvunget fordi ledelsen ønsker å spare ressurser. Men denne formen for journalistikk kan samtidig ses på som mer individuell nettopp fordi en har kontroll over hele prosessen selv. En kan gjøre stort sett som en vil, og har friere tøyler enn om en jobber i team. Mange blir dessuten journalister fordi de ønsker en variert og spennende arbeidsdag, og som videojournalist får en kanskje lettere slike dager enn i et tv-team? Deuze (2004:145) skriver likevel at flermedial journalistikk oppfattes som mindre prestisjefylt fordi journalistene ikke lenger bare jobber for ett, selvvalgt medium som de behersker spesielt godt, de er også nødt til å jobbe med andre medier de ikke behersker like godt. Dette kan påvirke det ferdige produktet. Når redaksjonene blir mer vant til videojournalistikk, kan hva som blir sett på som prestisjefylte måter å jobbe på forandres.

Østlandssendingen har selv valgt bort en del harde nyhetssaker til fordel for flere ”mykiser”, og de er fornøyd med det valget. Det kan se ut til at andre mediehus og redaksjoner gjør det samme når de ansetter flere videojournalister. I Østlandssendingen er det imidlertid flere grunner til at de nå satser mer på de gode bildefortellingene, dette skyldes ikke bare videojournalister, men også egne langsak-team som har flere dager på seg til å lage en reportasje. Før har det vært sterke skiller mellom de ulike yrkesgruppene i redaksjonen, nå smelter de mer sammen, og reporterne gjør arbeidsoppgaver på tvers av yrkesgruppene. Det blir også sagt at videojournalistikken spesielt kan påvirke nettjournalistikken, og mange nettaviser etablerer nå egen nett-tv og ansetter videojournalister her. På grunn av stor konkurranse mellom de ulike kanalene og mediene, vil det bli enda viktigere med levende bilder for å holde på brukerne. En går også gjerne tettere og nærere innpå i intervjuene nå enn en ville gjort for noen år siden.

I Østlandssendingen tror de fleste informantene mine at det vil være lettere å få jobb dersom en kan jobbe flermedialt. Når mediebedrifter skal ansette nye folk ser de gjerne etter noen som kan mer enn bare å skrive for papiravis eller filme for tv. Ifølge Dupagne og Garrison (2006:237) er journalister fortsatt særlig opptatt av viktigheten av å kunne skrive, rapportere og kommunisere godt for å være en god journalist. Men bilder vil bli enda viktigere enn den skrevne fortellingen framover, og nyhetssendingene på tv vil inneholde mer av de gode bildefortellingene. Dette er gjerne mykere saker. Fordi bildene blir stadig

viktigere vil det kanskje også bli større behov for dyktige fotografer, særlig om fotografene også kan fortelle historien med ord ved siden av bildene. Muligens bekymrer fotografene seg uten grunn for fremtiden? Men samtidig spås det at brukerskapt materiale vil få stadig mer plass i mediene. Hvem som helst med et kamera og en viss redigeringskunnskap kan filme og lage innslag som kan sendes på tv eller på nett. Redaksjonene vil bli enda mer avhengig av å ha mange bildekilder, det holder ikke bare med de ansatte i redaksjonen. Mer brukerskapt materiale kan imidlertid føre til at en større del av det som sendes i mediene framover vil se ut som om det er filmet av amatører, som en av Østlandssendingens fotografer påpeker. Dermed vil fotografene havne i en situasjon ikke de ikke bare konkurrerer mot vidojournalister, men også mot brukerne, siden "alle" kan levere bilder. Muligens utfordrer videojournalistikken og DV-teknologien derfor fotografyrket mer enn journalistyrket? Kan hende blir fotografene nødt til å gå på VJ-kurs de også, for at de ikke skal bli hengende etter. Teknologien utfordrer i stor grad journalistyrket, men også fotografene må tilpasse seg endringer.

I kapittel 2 refererer jeg til Sørenssen (2003:239-240), som sier at vi har fått en fiksjonisering av nyhetene. Det er blitt mer underholdningsstoff, og nyhetssendingene sender mer audiovisuelle fortellinger for å tiltrekke seere. God tv blir stadig oftere definert som gode bildefortellinger, og det kan også gjøre at nyhetene får mer underholdningspreg. Også i Østlandssendingen er de opptatt av å ha de gode bildefortellingene, og ofte blir videojournalistene sendt ut på saker hvor det visuelle er ekstra viktig. Men slike saker ønsker også fotografene å jobbe med, og det kan være en grunn til at fotografene har vært mer skeptiske til videojournalistikk enn journalistene. Kanskje er fotografene redde for at de bare får jobbe med kjedelige og trauste nyhetssaker som ikke gir mulighet for særlig visuell utfoldelse. Dessuten påpeker informanter i Østlandssendingen at de typiske bildefortellingene ikke alltid er så egnet for videojournalister likevel, fordi de har dårligere kamera, dårligere tid og mer å tenke på enn et tv-team. Det er heller ikke gitt at videojournalistene alltid vil lage så mye mer personlige innslag enn tv-team, da det kan være vanskeligere for en videojournalist å skulle inkludere seg selv i en reportasje når en også må filme.

3. Nyhetsverdier

Videojournalistikken har vært med på å endre nyhetsterskelen og nyhetsverdier i NRK Østlandssendingen. Mye prøving og feiling i starten viste at redaksjonen var nødt til å endre oppfatningen av hva de skulle bruke videojournalistene til, hvor mye videojournalistene skulle jobbe som VJer og hva slags saker de skulle lage. Redaksjonen fant dessuten ut at

det ikke var mulig å erstatte et tv-team med en videojournalist. I tillegg er ikke flertallet av videojournalistene i Østlandssendingen de ivrigste nyhetsjegerne, de vil helst jobbe med mykere saker. Redaksjonen har med andre ord lagt til rette for gunstigere rutiner og bedre arbeidsforhold for videojournalistene sine.

Informantene mener at redaksjonen har firt på kravene til hvordan et nyhetsinnslag skal være rent bildeteknisk, vaktsjefene er ikke like strenge på hvordan VJ-innslagene ser ut bildemessig. Men det er kanskje nødvendig å legge lista lavere i starten, da det tar lang tid før videojournalistene blir ordentlig dyktige. Nå blir det også laget nyheter av saker som sannsynligvis ikke ville fått plass i nyhetssendingene tidligere, nettopp fordi redaksjonen nå satser på å ha flere myke saker. Kravene til det journalistiske har derimot ikke endret seg, ifølge informantene. Redaksjonen har heller ikke endret synet på hva som er en god nyhet, men de ønsker som sagt heller å sende bildefortellinger. Sannsynligvis har redaksjonen altså endret rammene for hvordan de tenker om nyheter. Dette er dog et bevisst valg som ikke bare skyldes videojournalistikken. Men fordi redaksjonen er en del av NRK, vil nok distriktskontoret forsøke å bevare de tradisjonelle nyhetskriteriene så godt de kan, for ikke å miste troverdighet eller legitimitet hos publikum. Det at NRK er en allmennkringkaster gjør også at NRK Østlandssendingen har visse normer de må følge i nyhetssendingene sine. De skal opplyse og informere, være troverdige og ha mangfold i sendingene sine. Men konkurransen mellom NRK og de andre mer kommersielle tv-kanalene preger òg NRK, som dermed også blir mer multimedial og åpen for mer brukerskapt materiale.

Flere av videojournalistene i Østlandssendingen nevner pressekonferanser og rettssaker som dårlig egnede VJ-saker. Dette fordi det ofte er mange fotografer og journalister fra andre medier tilstede, det kan være vanskelig å få oversikt over det som skjer, og det kan være dårlig lyd og dårlig mulighet for å filme. Videojournalistene mener dette er typiske tv-teamsaker. Men flere av dem som ikke er videojournalister, synes slike saker burde være greie VJ-saker, muligens fordi det er få opptakssteder og intervjuobjekter. I slike saker er kanskje ikke det visuelle av så stor betydning heller. Her må uansett redaksjonen bli enig om hva som er godt VJ-stoff, slik at redaksjonen slipper konflikter. Videojournalistene bør ikke grue seg til å gå på jobben fordi de må lage saker de ikke selv ønsker å lage. Videojournalistene i Østlandssendingen er uansett ikke så glade i å intervju toppkilder, og særlig ikke hvis disse kildene skal drilles i en sak. Det kan være vanskelig å kjøre en kilde hardt når en også skal fokusere på det intervjuobjektene sier og det en selv spør om, i tillegg til å filme. Sannsynligvis er VJ-innslagene mer publikumsvennlige, det er mer ”human touch”-reportasjer. Selv om

videojournalistikken egner seg best til saker med få kilder og få opptakssteder, kan den kanskje føre til mindre bruk av toppolitikere og ledere som kilder? Dette fordi disse intervjuobjektene ofte er vanskelige å intervju for videojournalister?

De myke nyhetene er kanskje ikke like standardiserte i formen som de mer harde sakene, noe som gir videojournalister mulighet til å være mer kreative og teste ut andre ting når de filmer og redigerer. Men nettopp derfor er kanskje uenigheten om hva VJ-innslagene skal være så stor, fordi videojournalistene kan lage så mange typer reportasjer og innslag. Dette forutsetter god selvtillit og tro på seg selv og det arbeidet en gjør, og en må derfor være trygg på VJ-rollen. De fleste intervjuobjekter føler seg uansett tryggere når de blir intervjuet foran et lite kamera enn foran et stort. Dette gir mulighet for helt andre historier og innslag hvis kilden ikke er vant til å bli intervjuet og filmet. Samtidig blir videojournalisten nødt til å vurdere det etiske ved å være VJ, en kommer tettere innpå og får kanskje opparbeidet mer tillit. Avstanden mellom journalist og intervjuobjektet blir mindre, fordi en har mindre kamera, er alene, og blir friere til å følge etter intervjuobjektet. Kameraet kan fortare bli glemt, og intervjuobjektet kan tenke mindre på at hun skal på tv. Dette kan føre til at kilden kanskje sier ting hun ikke ville sagt hvis hun hadde blitt intervjuet av et team, fordi videojournalisten og kameraet virker ufarlig.

4. Kvalitetsoppfatningen

Nyhetsredaksjonen i Østlandssendingen er stort sett mer kritiske til nyhetsinnslag laget av videojournalister enn av tv-team. En av hovedgrunnene til dette er kvaliteten på det bildetekniske i VJ-sakene. DV-kameraene gir andre typer bilder enn de større kameraene teamene bruker, og det kan se ut som om det tar lang tid før hele redaksjonen blir vant til DV-bildene, og ikke lenger sammenlikner dem med teaminnslag. Dessuten er det viktig at redaksjonen setter rammer for videojournalistikken, dette vil kanskje gjøre det lettere for journalister å eksperimentere og sette sitt eget preg på innslagene.

Tv-mediet er helt avhengig av gode bilder, men hva som er gode bilder må defineres. Er det stødige bilder hvor fotografen har brukt stativ, eller er det rom for filming med håndholdt kamera? Er det reportasjer som er perfekt redigert, eller kan en formidle historien like bra selv om ikke alt er like godt teknisk utført? Det er også viktig for redaksjonen å huske på at seerne kanskje ikke alltid ser forskjell på de ulike reportasjene, selv om fagfolkene gjør det. Hvor viktig er det for publikum at VJ-innslagene har samme bildekvalitet som teaminnslagene, gjør bildekvaliteten noe med publikums forståelse av tv-nyhetene? Det er

ikke sikkert seerne legger merke til at det kun står ett navn på bylinen. En av fotografene i Østlandssendingen mener VJ-innslagene innimellom ser ut som om de er filmet av amatører. For fotografenes del er det muligens avgjørende at redaksjonen ikke senker kravene til bildekvaliteten i sendingene sine. Men for videojournalistene er det samtidig viktig at de føler redaksjonen legger til rette for dem når de kommer rett fra VJ-kursene. Her må en komme fram til kompromisser som slik at begge parter er fornøyde.

Følelsen av ikke å levere innslag som er på høyde med teaminnslag bildemessig eller kvalitetsmessig kan for mange oppfattes som et nederlag. I Østlandssendingen innrømmer vaksjefene og flere av informantene at de har urealistiske forventninger til hva videojournalistene skal lage, og dette kan skape mer stress og prestasjonsangst hos videojournalistene. Ubevisst sammenligner VJene seg med tv-teamene, selv om de har et helt annet utgangspunkt, og også skal lage andre typer innslag. Det vil også være en fordel om videojournalistene har en stor interesse for hele produksjonsprosessen. Reporternes motivasjon og ønske om å jobbe som videojournalister vil kunne påvirke kvaliteten på produktene, det er lettere å gjøre bli flink til noe dersom en er skikkelig motivert og innstilt på å gjøre en god jobb, og samtidig har en interesse for yrket. Og dette gjør det enda viktigere med mer praksis og øvelse blant videojournalistene, det blir først virkelig gøy når en behersker videojournalistikken fullt og helt. Ledelsen og vaksjefer bør dessuten revurdere sitt syn på hva som er et godt tv-innslag, og ha realistiske forventninger i forhold til hva slags kamerautstyr VJene bruker, samt hva slags innslag det er praktisk mulig for dem å lage.

Digitaliseringen av mediebransjen gjør at kravet om å være først ute med nyheter stadig blir høyere, og journalister i flermediale redaksjoner må levere til flere kanaler. Spørsmålet er om det her vil være mulig å gi videojournalister den tiden de trenger til å lage gode innslag, hvis redaksjonen opererer med kontinuerlig deadline. Hvis videojournalistene får for dårlig tid, vil det ferdige tv-innslaget bære preg av dette. Som Pavlik (2000:229) sier, ser journalister fortsatt på det som sin plikt å skulle beholde kvaliteten på innslagene de lager, men de bruker stadig mindre tid på å dra ut og lage innslag utenfor redaksjonen. Men nettopp på grunn av den store konkurransen mellom mediebedriftene blir kvaliteten på det journalistiske så viktig. Mediene må hevde seg i konkurransen, og gjøre alt de kan for å holde på brukerne, som har mengder av ulike kanaler og medieinnhold å velge mellom til enhver tid. Digitaliseringen av mediebransjen har gjort at brukerne kan være mer aktive, de kan delta interaktivt, og det er ikke bare redaksjonene som bestemmer hva som skal sendes i mediene.

Publikum er ikke alltid like trofaste, de kan når de vil velge akkurat det medieinnholdet de ønsker, ut fra behov og interesser

Men etter hvert som flere mediehus ansetter videojournalister, vil også publikum bli mer vant til VJ-innslag. Da vil kanskje ikke nyhetssendingenes bruk av videojournalistikk avgjøre om publikum ser på eller skifter kanal, siden publikum presenteres for VJ-stoff i flere kanaler. Mediebedriftens troverdighet, integritet og merkenavn vil uansett være sterkt avhengig av kvaliteten på produktene de tilbyr publikum, og derfor blir det viktig å ha så god kvalitet som mulig videojournalistikken.

Videojournalistikk framover

Både i Norge og i utlandet har videojournalistikken møtt stor motstand i starten. Det er blitt sett på som umulig å lage nyheter med et DV-kamera og en videojournalist uten at det vil gå utover tekniske og journalistiske standarder. Likevel viser NRKs evaluering av VJ-kursene at videojournalister i teorien kan brukes til å dekke de fleste typer saker, selv om mange innslag bør dekkes av flere personer av rent praktiske grunner. En bør derfor være bevisst på hva slags saker som egner seg til å bli dekket av en videojournalist, både for at det skal fungere best mulig for videojournalisten selv og for at en skal få et ferdig produkt av god kvalitet.

Det kan være spennende å se på om kommersielle kanaler kommer til å benytte seg mer av videojournalistikk etter hvert som konkurransen mellom kanalene øker enda mer. En titt på fagbladet Journalistens ”stilling ledig”-sider på nettet, viser at stadig flere mediehus søker etter videoreportere eller videojournalister til sine flermediale redaksjoner. Før jul søkte VG Nett etter videojournalister til VGTV (VG 2006), og Adresseavisen søkte etter en videoreporter som kunne dokumentere faktisk kompetanse som både reporter, videofotograf og redigerer (Journalisten 2006a). Lokal tv-stasjonen TV Østfold søkte etter frilans videojournalister, helst journalister som behersker foto og redigering (Journalisten 2006b). Allerkonsernet skal i løpet av våren 2007 ansette en videoreporter med ”en brennende interesse for filming og redigering”, og denne skal tilrettelegge egenprodusert, innkjøpt og lesergenerert videoinnhold (Journalisten 2007).

Tendensen ser altså ut til å være flere videojournalister og mer brukerskapt innhold i mediene. Spørsmålet er om den typiske videojournalisten har en slik brennende interesse for filming og redigering slik som Allerkonsernet ønsker at sin videojournalist skal ha. Kanskje forblir slike kandidater fotografer, for nettopp å kunne få holde på med foto på samme nivå som før. Som videojournalist får en som regel ikke like god tid til å konsentrere

seg om det fototekniske og det journalistiske samtidig, selv som dreven fotograf har en et dårligere utgangspunkt med et DV-kamera enn med et større kamera. Når en skal gjøre flere jobber samtidig, vil det gå utover den tiden en har til å konsentrere seg om hver enkelt del av arbeidet. En har bedre tid til å fordype seg som reporter eller fotograf i team. Likevel er det viktig å være interessert og engasjert i det fototekniske også som videojournalist. Også fotografer vil kunne utvikle seg i rollen som videojournalist. Her får en testet ut flere egne ideer, og som ansvarlig for hele det ferdige produktet får en kanskje mer eierforhold til sakene sine. Videojournalistene vil jo gjerne lage så bra saker som mulig.

Det er viktig at en setter rammer for hvordan videojournalistikk skal brukes i nyhetssendingene, og gir rom for et annet uttrykk i innslagene. I og med at videojournalistikk kan brukes til å dekke nesten alle typer saker, må redaksjonen gjøre plass til VJ-saker som kanskje er mindre standardiserte og mer varierte enn teaminnslag, både når det gjelder innhold og form.

Konklusjon

I denne oppgaven har jeg ved hjelp av kvalitativ redaksjonsanalyse forsøkt å finne ut om det at NRK utdanner og ansetter videojournalister ved sine distriktskontorer har ført til endringer i reporterne arbeidsdag, syn på journalistrollen, nyhetsverdier og kvalitetsoppfatning. Redaksjonsanalysen er gjort ved distriktskontoret NRK Østlandssendingen, og består av intervjuer og deltakende observasjon.

Er så mitt forskningsprosjekt troverdig og pålitelig, gyldig og generaliserbart? Jeg mener graden av reliabilitet i dette forskningsprosjektet er tilfredsstillende, datamaterialet mitt er troverdig og pålitelig. Jeg tror andre som forsker på det samme emnet kan komme fram til noen av de samme resultatene som jeg har funnet her. Men det vil avhenge helt av slags redaksjon en forsker på, hvem en intervjuer og observerer, og hvordan en tolker datamaterialet. Jeg har forsøkt å stille åpne spørsmål, være balansert i observasjonene og så nøytral som mulig i fortolkningen av intervjuene. Likevel gir ikke kvalitative studier med forholdsvis få informanter noen garanti for at andre som forsker på det samme emnet vil sitte igjen med samme svar, graden av reliabilitet vil ikke være den samme som i kvantitative studier. Dette fordi forskeren selv er et måleinstrument i kvalitativ forskning, og de fortolkningene en gjør vil alltid være påvirket av forskerens oppfatninger og meninger om feltet som skal studeres. Ved deltakende observasjon vil det dessuten være stor sannsynlighet

for at forskeren selv er med på å påvirke det miljøet hun skal studere, iallfall i starten fram til redaksjonen blir mer vant til forskerens nærvær.

Jeg vil si at datamaterialet er valid, eller gyldig, siden jeg har forsket på det jeg ønsket å forske på, ut fra problemstillingen min. Jeg har fått svar på alle underproblemstillingene mine, og underveis har jeg kunnet justere spørsmålene mine for at de skulle være best mulig tilpasset problemstillingen og underproblemstillingene mine. Det kan imidlertid være vanskelig å skulle generalisere ut fra et datamateriale som er hentet inn fra kun én redaksjon og til sammen 15 informanter, men likevel kan det være mulig å trekke noen vage konklusjoner utover min caseredaksjon. Graden av generaliserbarhet er altså til stede i forskningsprosjektet mitt, dog ikke like høy som i kvantitative studier.

NRK er en av pionerene på videojournalistikkfeltet, og de startet med VJ-kurs allerede i 2000. Østlandssendingen fikk sin første VJ i 2001. Østlandssendingen virker som en nokså gjennomsnittlig distriktsredaksjon i NRK når det gjelder bruk av videojournalistikk, med verken flest eller færrest videojournalister. Sannsynligvis er det ikke bare dette distriktskontoret som har støtt på problemer ved innføringen av videojournalister, og som har vært gjennom en del prøving og feiling før de har kommet fram til løsninger som fungerer både for redaksjonen og for videojournalistene. Redaksjoner i andre mediehus vil kanskje også møte de samme utfordringene etter hvert som de ansetter videojournalister, både når det gjelder hvor mye en videojournalist skal jobbe som VJ, hva videojournalistene skal gjøre og lage, hva slags standard VJ-innslagene skal ha, og hvordan en skal tilrettelegge arbeidsdagen slik at det ikke oppleves som umulig å jobbe som videojournalist. Dessuten må en gi videojournalistene god nok opplæring i kamera- og redigeringsutstyr, og ledelsen må være forberedt på at det tar tid å bli en god videojournalist. Dette kan gjøre at en i starten må godta innslag som kanskje har andre kvaliteter enn det fototekniske.

NRKs utdanning av videojournalister har foregått i noen år nå, og Kompetanseavdelingen trodde for en stund siden at behovet for VJ-kurs ville bli mindre. Likevel har stor etterspørsel vist at det fortsatt må arrangeres kurs i videojournalistikk. Mediehusene søker stadig etter videojournalister, og dette kan tolkes som om videojournalistikk sannsynligvis er kommet for å bli. Muligens vil flere av videojournalistene både i og utenfor NRK ha deltatt på VJ-kurs i regi av NRK Kompetanseavdelingen, enten som fotografer eller som journalister. Det kan være lurt å ha tatt et kurs i videojournalistikk om en for eksempel skal jobbe i flermediale redaksjoner, dessuten bør vaktsjefene gå

på VJ-kurs for å lære hvordan de skal tilrettelegge for og bruke videojournalistikken i nyhetssendingene.

Mitt forskningsprosjekt viser at NRKs VJ-utdanning og bruk av videojournalister ved distriktskontoret NRK Østlandssendingen, faktisk har ført til endringer i redaksjonen. Først og fremst er det blitt endringer i journalistenes arbeidsdag. Videojournalistikken krever mye tilrettelegging i starten, og redaksjonen må bli vant til de nye måtene å jobbe på og det nye tekniske utstyret. Videojournalistikken kan imidlertid også ha påvirket tv-teamenes arbeidsdag, kanskje særlig når det gjelder tildeling av saker. Fordi videojournalister lager flest myke innslag, blir det kanskje færre slike saker på teamene framover. Men nyhetssendingene bestod av færre myke saker før videojournalistikken kom, så muligens er det ikke den største endringen for tv-teamene likevel. I Østlandssendingen har videojournalistene og tv-teamene faste deadliner som de må levere til. Det vil kanskje være mer slitsomt å være videojournalist i flermediale redaksjoner som har kontinuerlige deadliner, hvis en for eksempel skal lage innslag til nett-tv.

Videojournalistikken har også påvirket journalistrollen: det stilles større krav til hva journalister skal beherske i flermediale redaksjoner, de skal utføre arbeidsoppgaver som tidligere har tilhørt andre yrker, og journalistene kan bli nødt til å endre synet på hva som er en god nyhet ut fra endringer i nyhetsverdier. Men videojournalistikken har nok i stor grad endret fotografenes syn på eget yrke og fotografrollen også. Journalister har vært mer vant til at yrket deres har forandret seg i takt med ny teknologi. Etter hvert har det journalistiske håndverket smeltet mer og mer sammen med fotografyrket, men dette har kanskje fått større konsekvenser for journalister enn for fotografer. Flere journalister enn fotografer jobber flermedialt, med både skriving, filming og redigering. Fotografene har fått være mer i fred, de har kunnet dyrke håndverket sitt mer uten påvirkning fra nye måter å jobbe på i redaksjonene. Men det vil nesten alltid være skepsis mot ny teknologi og nye arbeidsmåter. Kanskje er det bare et spørsmål om tid før videojournalistikken og DV-kameraene blir godkjent og tatt i bruk i de fleste redaksjoner, og sidestilt med teamjournalistikken. Noen må dog være foregangsredaksjoner, da ikke alle er like glade i endringer i arbeidsdagen og i rutiner.

Videojournalistikken har endret journalistikken i retning av mer bildefortellinger, og det blir lagt mer vekt på det visuelle i nyhetssendingene. Dette fordi myke saker egner seg godt som VJ-stoff i motsetning til harde nyhetssaker. Flere videojournalister vil kanskje gjøre nyhetssendingene mykere og gi flere typiske ”human touch”-reportasjer. Spørsmålet er om

annerledes saker betyr det samme som dårlige innslag. Her må en utfordre synet på hva som gir gode tv-innslag, og finne ut av hva videojournalistikken skal være.

Videojournalistikken har dessuten ført til endringer i Østlandssendingens rutiner og nyhetsverdier, sendingene er blitt noe mykere. Saker som nå blir nyheter ville kanskje blitt forkastet tidligere. Endringer i nyhetsterskelen kan skyldes at redaksjonen tilrettelegger for mer VJ-stoff, men også at de har bestemt seg for å satse mer på det de kaller ”de gode bildefortellingene”. Til slutt har videojournalistikken også påvirket kvalitetsoppfatningen til informantene mine i redaksjonen. Men oppfatningen av hva som er god og dårlig journalistikk vil nok endre seg mer når en etter hvert får se flere VJ-innslag i nyhetssendingene, da blir en til slutt nødt til å ta et oppgjør med egne meninger og holdninger. Det virker som om det i dag er vanskelig å stille med korrekte forventninger til videojournalistikken, selv om en er klar over at videojournalistene bruker mindre og dårligere kameraer, har dårligere tid, ofte er mer stressa og skal lage andre typer saker enn tv-teamene. Dette gjør at informantene gjerne karakteriserer VJ-stoffet som dårligere enn teamstoff. Når en sammenligner VJ-stoff med teamstoff vil videojournalistikken komme urettferdig ut av det, og dette er urimelig fordi videojournalistene ikke har samme forutsetninger. Derfor blir det så viktig å få etablert og definert egne rammer, så en kan måle videojournalistikken opp mot seg selv istedenfor opp mot teaminnslagene. Kanskje kan det gi videojournalistikken et bedre rykte etter hvert.

Referanser

Allern, Sigurd (1996) *Kildenes makt. Ytringsfrihetens politiske økonomi*. Larvik: Pax Forlag.

Allern, Sigurd (2000) *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. Kristiansand IJ-forlaget.

Avilés, José Alberto García; Bienvenido León; Karen Sanders og Jackie Harrison (2004) "Journalists at Digital Television Newsrooms in Britain and Spain: workflow and multi-skilling in a competitive environment". *Journalism Studies*, 5(1), 87-100.

Bernander, John G (20.10.2004) "Allmennkringkasting som visjon". Hentet 09.03.2007 fra <http://www.nrk.no/informasjon/3191123.html>.

Deuze, Mark (2004) "What is Multimedia Journalism?" *Journalism Studies*, 5(2), 139-152.

Dupagne, Michel og Bruce Garrison (2006) "The meaning and influence of convergence: A qualitative case study of newsroom work at the Tampa News Center." *Journalism Studies*, 7(1), 237-255.

Fibiger, Johannes (2005) "Mediekonvergens og –divergens". *Aviser i undervisningen*. Hentet 10.01.2007 fra <http://209.85.135.104/search?q=cache:u3Rmk5mdLwgJ:www.aiu.dk/AiU/application.do%3Fcommand%3DgetDocument%26documentId%3D4CA02119B4F95EB4C12570BB004C7A66+divergens+medier&hl=en&ct=clnk&cd=5&client=safari>

Frederiksen, Kristian (2004) *Alene med et kamera. Videojournalistens virkelighet*. Århus: CFJE.

Galtung, Johan og Mari Holmboe Ruge (1965) "The Structure of Foreign News". *Journal of Peace Research*, 2.

Geertz, Clifford (1993) *The interpretation of cultures. Selected essays*. London: Fontana Press.

Gentikow, Barbara (2005) *Hvordan utforsker man medieerfaringer? Kvalitativ metode*. Kristiansand: IJ-forlaget.

Giddens, Anthony (1993) *New Rules of Sociological Method*. Cambridge: Polity Press.

Goffman, Erwing (1961) *Encounters: Two Studies in the Sociology of Interaction*. Bobbs Merrill: Indianapolis.

Helland, Knut (1999) "Nyhetsinstitusjonens tekster". I Larsen, Peter og Liv Hausken (red.): *Medievitenskap. Bind 2: Medier – tekstteori og tekstanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Hemmingway, Emma (2005) "PDP, The News Production Network and the Transformation of News". *Convergence*, 11(3), 8-27.

Herbert, John (2000) *Journalism in the Digital Age: Theory and practice for broadcast, print and on-line media*. Cornwall: Focal Press.

Huang, Edgar, Karen Davidson, Stephanie Shreve, Twila Davis, Elisabeth Bettendorf og Anita Nair (2006) "Facing the Challenges of Convergence. Media Professionals' Concerns of Working Across Media Platforms". *Convergence*, 12(1), 83-98.

Institutt for Journalistikk (2007) "*Kurs og stipend: Nordisk VJ-konferanse*". Hentet 25.03.2007 fra <http://81.0.149.237/kursbasen/CourseDescr.aspx?cid=300001779>

Jacobsen, Eirik (2003) "Tre år med videojournalister". NRK Kompetanseavdelingen, 03. februar 2003.

Jacobsen, Eirik (2005) "Besøk ved BBCs videojournalistikkprosjekt i Newcastle desember 2004". NRK Kompetanseavdelingen, 01. mars 2005.

Journalisten (2006a) "Stilling ledig: Videoreporter Adresseavisen". Hentet 17.11.2007 fra <http://www.journalisten.no/stilling/>

Journalisten (2006b) "Stilling ledig: Frilans videojournalister og fotografer TV Østfold". Hentet 24.11.2006 fra <http://www.journalisten.no/stilling/>

Journalisten (02.03.2007) "- Knekker nakken". Hentet 16.04.2007 fra <http://www.journalisten.no/story/44772>

Journalisten (2007) "Stilling ledig: Videoreporter Allerkonsernet". Hentet 24.03.2007 fra <http://www.journalisten.no/stilling/>

Kalbakk, Per Arne (12.10.2006) "Historien om Østlandssendingen". Hentet 14.02.2007 fra <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/ostlandssendingen/1.356795>

Kvale, Steinar (1996) *InterViews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Larsen, Arne Martin (2002) *Videojournalistikk*. Kristiansand: Mediehøgskolen Gimlekollen.

Norges forskningsråd (2006) "Digitale medier endrer journalistrollen". Intervju med Rune Ottosen 31.10.2006. Hentet 09.01.2007 fra http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=GenerellArtikkel&cid=1161810024578&p=1088789326338&pagename=kim%2FGenerellArtikkel%2FVis_i_dette_menypunkt&site=kim

NOU 1999:26 *Konvergens: Sammensmelting av tele-, data- og mediesektorene*. Samferdselsdepartementet.

NRK (21.09.2001) "NRKs historie". Hentet 09.03.2007 fra http://www.nrk.no/informasjon/nrks_historie/162384.html

NRK Kompetanseavdelingen (2003) "Videojournalism in newsgathering –still future? 3 years work of transforming journalists and photographers in NRK's regional news into VJs. Visions, objectives and results". Internt kursnotat.

NRK Østlandssendingen (01. november 2006a) "Østlandssendingens indre liv". Hentet 15.02.2007 fra <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/ostlandssendingen/1.354868>

NRK Østlandssendingen (01. november 2006b) "Hvem er vi?" Hentet 20.02.2007 fra <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/ostlandssendingen/1.356779>

Ottosen, Rune (2004) *I journalistikkens grenseland. Journalistrollen mellom marked og idealer*. Kristiansand: IJ-forlaget.

Pavlik, John (2000) "The Impact of Technology on Journalism". *Journalism Studies*, 1(2), 229-237.

Ringdal, Kristen (2001) *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Quinn, Stephen (2003) *Knowledge management in the digital newsroom*. Oxford: Focal Press.

Quinn, Stephen (2005) "Convergence's Fundamental Question". *Journalism Studies*, 6(1), 29-38.

Sand, Gunnar og Knut Helland (1998) *Bak TV-nyhetene: produksjon og presentasjon i NRK og TV2*. Bergen – Sandviken: Fagbokforlaget.

Saugestad, Kjetil (2006a) "VJ i NDOA – et strategisk dokument". NRK Østlandssendingen, 03.04.2006.

Saugestad, Kjetil (2006b) "Hovedpunkter fra arbeidsgruppe VJ – fra seminaret på Holmen Fjordhotell 10.juni". NRK Østlandssendingen, 18.08.2006.

Singer, Jane (2004) "Strange Bedfellows? The diffusion of convergence in four news organizations". *Journalism Studies*, 5(1), 2-18.

Spradley, James P. (1979) *The ethnographic interview*. Florida: Harcourt Brace Jovanovich Inc.

Syvvertsen, Trine (1999) "Hva kan begrepet 'public service' brukes til?" Hentet 13.02.2007 fra <http://home.chello.no/~trine.syvvertsen/PSB/PSB99.htm>

Syvvertsen, Trine (2004) *Mediemangfold. Styring av mediene i et globalisert marked*. Kristiansand: IJ-forlaget.

Sørenssen, Bjørn (2003) "Jeg tror det ikke før jeg får se det!: Fjernsynsnyheter, form og opplevelse". I Gjelsvik, Anne og Gunnar Iversen (red.): *Blikkfang. Fjernsyn, form og estetikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Tuchman, Gaye (1978) *Making News. A Study in the Construction of Reality*. The Free Press: New York.

VG (2006) "Ledige stillinger" Hentet 16.11.2006 fra <https://secure.recruiter.no/clients/default.aspx?groupID=2>

Wadel, Cato (1991) *Feltarbeid i egen kultur. En innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. Flekkefjord: Seek.

Yorke, Ivor (2000) *Television News*. Oxford: Focal Press.

Zelizer, Barbie (2004) *Taking journalism seriously. News and academy*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Østlyngen, Trine og Turid Øvrebø (1998) *Journalistikk. Metode og fag*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Informanter

Eirik Jacobsen, intervju 06.11.2006

Erik Berg-Hansen, telefonintervju 10.01.2007

Kjetil Saugestad, intervju 01.11.2006

Per Arne Kalbakk, intervju 02.11.2006

Vaktsjefene "Vegard", intervju 31.10.2006 og "Kristin", intervju 06.11.2006

Videojournalister, journalister og fotografer i NRK Østlandssendingen, intervjuer i perioden 09.10.-03.11.2006 (se side 61).